

Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Eindrapportage 2021

Onbeperkt meedoen!

Eindrapportage 2021

***Onbeperkt
meedoen!***

Amany: 'Ik reis met het openbaar vervoer. Als ik van mijn werk naar huis ga, ervaar ik allerlei moeilijkheden.'
Bekijk het INC. Festival →

Werken aan een inclusief Nederland

Drie praktijkverhalen uit het INC. festival van ervaringsdeskundigen en inclusieve denkers & doeners.

Onbeperkt Bewegen

Amany Shalha heeft een visuele beperking en reist voor haar werk zelfstandig met het openbaar vervoer. ‘Onderweg schieten fietsers in volle snelheid aan mij voorbij. Als het lawaaierig is, kan ik mijn navigatie niet horen. Gelukkig hebben de meeste stoplichten tickers. Dan weet ik tenminste wanneer ik mijn voorrang mag nemen. Mijn navigatie is mijn trouwe vriend. Elke keer brengt hij me weer op de plek waar ik moet zijn. Maar in de spitsuren wanneer er meerdere bussen achter elkaar staan te wachten, is mijn navigatie net zo in de war als ik. Eén piep voor inchecken, twee voor uitchecken. Was alles maar zo makkelijk.’

Onbeperkt Ontwikkelen

Als directeur van JongPIT zet Lotte van der Linden zich in voor jongeren met een chronische ziekte of beperking. ‘Er zijn nog veel stappen te maken. We hoeven het met z’n allen niet zo ingewikkeld te maken. Het enige wat jongeren willen is meedoen. Ik denk dat we met de mindset “het moet toch gewoon kunnen” veel meer kunnen bereiken dan we op dit moment doen. Een inclusieve samenleving begint met inclusief onderwijs. Samen met vriendjes uit de buurt naar school is de basis. Daar leer je met en van elkaar. Dan wordt het vanzelf normaal dat je samen met elkaar werkt op de werkvloer.’

Onbeperkt Genieten

Erwin Cheizoo is parkmanager bij de Apenheul en wil alle gasten een bijzondere beleving meegeven. ‘Ik zou niet weten waarom we mensen met een rolstoel anders zouden aanspreken. Als er al eens iets gebeurt, dan is het omdat medewerkers eraan moeten wennen. Daarom trainen we onze medewerkers er echt op dat gastvrijheid heel belangrijk is. En dat het niet uitmaakt bij wie je dat doet. Dat geldt voor iedereen die binnenkomt: of het nu iemand met een beperking is, een klein kind is dat extra aandacht vraagt, of een stel dat zoveel jaar getrouwd is. We behandelen iedereen als mens, zoals het hoort.’

Onbeperkt meedoen!

Bovenstaande praktijkverhalen werden verteld tijdens het INC. Festival. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport organiseerde dit festival dit jaar samen met vele partners om stil te staan bij vijf jaar VN-verdrag inzake de rechten van personen met een handicap (hierna: VN-verdrag) in Nederland. Tijdens het festival keken deelnemers terug op de afgelopen vijf jaar en bedachten manieren om ook de komende jaren het verschil te maken. Vanuit drie overkoepelende thema's: Onbeperkt Bewegen, Onbeperkt Ontwikkelen en Onbeperkt Genieten. Met name jongeren kregen er een podium: hun ideeën bieden waardevolle aanknopingspunten voor de toekomst.

In Nederland hebben ruim twee miljoen mensen een auditieve, visuele, lichamelijke of verstandelijke beperking of zijn psychisch kwetsbaar. Zij willen zoveel mogelijk zelf de regie over hun leven voeren. Om bijvoorbeeld onbeperkt te kunnen bewegen, ontwikkelen en genieten. Intussen lopen zij op allerlei terreinen tegen zichtbare en onzichtbare drempels aan, waardoor meedoen voor hen lang niet altijd vanzelfsprekend is. Met het programma *Onbeperkt meedoen!* wil het kabinet ervoor zorgen dat mensen met een beperking dezelfde kansen in de samenleving krijgen als ieder ander.

Inhoud

Werken aan een inclusief Nederland	3
Leeswijzer	7
Inleiding	9
Opbouw programma	11
1. Strategie, evaluatie en resultaten	15
1.1 Werken aan een landelijke beweging en gedeeld eigenaarschap	15
1.2 Coördineren en aanjagen	17
1.3 Verbinden van partijen	19
1.4 Communiceren	20
1.5 Verantwoorden en kennisontwikkeling	22
1.6 Stimuleren van ervaringsdeskundigheid	24
2. Toegankelijkheid en de coronacrisis	27
3. Opbrengsten per onderdeel	31
3.1 Vervoer	32
3.2 Werk	36
3.3 Bouwen, Wonen en Openbare ruimte	43
3.4 Onderwijs	47
3.5 Participatie en Toegankelijkheid	53
3.6 Zorg en Ondersteuning	63
3.7 Rijk als organisatie	69
3.8 Iedereen doet mee!	73
3.9 MKB Toegankelijk	78
3.10 Niets Over Ons Zonder Ons	82
3.11 SamenSpeelAkkoord	86
3.12 Toegankelijke Recreatie	89
3.13 What if Lab	92
3.14 ZonMw-subsidieprogramma	94
3.15 INC. Festival	97
4. Algemene Zaken	100
4.1 Communicatie	100
4.2 Monitoring	101
4.3 Financiën	102
4.4 Wettelijk kader	103
5. Vooruitblik op vervolgaanpak	105
5.1 Kansrijke uitgangspunten vervolgfase	106
5.2 Doorlopende initiatieven	106

Lisa: 'Iedereen is uniek, maar niemand is perfect. We zitten allemaal anders in elkaar. Juist daarom kunnen we van elkaar leren.' Lees het artikel →

Leeswijzer

Voor u ligt de eindrapportage van *Onbeperkt meedoen!* over de inzet van dit programma in de periode 2018-2021. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (hierna: ministerie van VWS) heeft als coördinerend ministerie voor de implementatie van het VN-verdrag deze eindrapportage opgesteld, met bijdragen van alle deelnemende partijen.

- In de inleiding van deze eindrapportage wordt de ambitie en het doel van het programma en de inzet op diverse thema's en onderwerpen toegelicht. De inleiding licht ook toe dat de aanpak op het VN-verdrag in de komende jaren doorgaat.
- Na de inleiding wordt eerst een toelichting gegeven op de opbouw van dit programma. In *Onbeperkt meedoen!* wordt namelijk met een groot aantal partners samengewerkt, in deze paragraaf worden de voornaamste samenwerkingspartners en hun specifieke rol toegelicht. De opbouw van het programma komt voort uit het programmaplan waarmee het programma in 2018 is gestart.¹
- Hoofdstuk 1 gaat in op de gehanteerde strategie en ingevulde rollen bij de uitvoering van dit programma. En geeft een eerste overzicht van resultaten die met het invullen van deze rollen geboekt zijn. Het hoofdstuk geeft ook reflecties uit de evaluatie over de invulling van die rollen. De geboekte resultaten komen in hoofdstuk 3 van de eindrapportage meer volledig en in meer detail aan bod. Hoofdstuk 1 is dan ook te lezen als managementsamenvatting van de gehele eindrapportage.
- Hoofdstuk 2 geeft een globaal overzicht van de inspanningen om mensen met een beperking of chronische ziekte in coronatijd te beschermen. Deze inspanningen zijn gecoördineerd vanuit het ministerie van VWS en uitgevoerd in samenwerking met diverse partijen. De inspanningen maken geen deel uit van dit programma, maar vonden in twee programmajaren (2020 en 2021) parallel aan de uitvoering van dit programma plaats.
- Hoofdstuk 3 bevat een overzicht van de initiatieven en geboekte resultaten binnen de actielijnen en projecten van het programma. Hoofdstuk 3 is een bundeling van de afzonderlijke rapportages van de betrokken departementen en bestuurlijke en maatschappelijke partners.
- Hoofdstuk 4 gaat in op een aantal brede onderdelen en kaders van het programma. Namelijk de communicatiestrategie, monitoring, de financiën en het wettelijke kader.
- Hoofdstuk 5 schetst kansrijke uitgangspunten voor een volgende fase in het coördineren van de implementatie van dit VN-verdrag en geeft een eerste beeld van initiatieven die in de komende jaren blijven doorlopen.

¹ Kamerstukken II 2017/18, 24170, nr. 177

Sylvia: 'Als je iets wilt bereiken, dan moet je het gewoon proberen. Niet mijn beperking telt, maar mijn talenten en kwaliteiten.' Bekijk het filmpje →

Inleiding

In 2021 is het vijf jaar geleden dat Nederland het VN-verdrag heeft geratificeerd. Sinds de ratificatie werken bedrijven, organisaties en overheden samen aan een beweging naar een inclusieve samenleving. Het kabinet heeft daartoe in juni 2018 het programma *Onbeperkt meedoen!* gelanceerd. Het programma beoogt dat mensen met een beperking meer naar eigen wens en vermogen aan de samenleving kunnen deelnemen, net als ieder ander. Het belangrijkste programmadoel is dat deze mensen merkbaar minder drempels die deelname in de weg staan tegenkomen.

Onbeperkt meedoen! heeft zich in de periode 2018-2021 op diverse thema's en onderwerpen gericht. Denk hierbij aan minder drempels in het openbaar vervoer, een meer inclusieve arbeidsmarkt en toegankelijker (ver)bouwen. Aan inclusiever onderwijs en toegankelijke websites, sportaccommodaties en stembokjes. Aan een betere toegang tot zorg en ondersteuning en de toegankelijkheid van de Rijksoverheid zelf. Ook is er gewerkt aan het stimuleren van de inzet van ervaringsdeskundigheid en meer aandacht voor en concrete plannen naar aanleiding van het VN-verdrag bij gemeenten en in het bedrijfsleven. En er zijn diverse initiatieven gestart, bijvoorbeeld op het gebied van samen spelen of inclusief ontwerp. Tenslotte is er vanuit het programma in 2021 expliciet stil gestaan bij vijf jaar VN-verdrag door middel van het organiseren van het INC. Festival.

Het coronavirus heeft in 2020 en 2021 veel invloed gehad op het dagelijks leven van mensen met een beperking of chronische ziekte. En heeft daarmee ook invloed gehad op de uitvoering van dit programma in deze jaren. Vanaf het begin van de coronacrisis is er daarom nauw samengewerkt met cliënt- en brancheorganisaties en beroepsverenigingen en deze rapportage geeft een globaal overzicht van acties die hieraan verbonden zijn. Lessen die getrokken worden uit de coronaperiode hebben de ambitie en doelstellingen van *Onbeperkt meedoen!* alleen maar urgenter en relevanter gemaakt.

Overkoepelend laat deze eindrapportage zien dat de landelijke beweging naar toegankelijkheid, als de optelsom van alle inspanningen, doorgroeit. Het thema heeft weliswaar aan aandacht gewonnen, maar het werk is daarmee niet gedaan: mensen met een beperking ervaren nog steeds drempels in het dagelijks leven. De inspanningen uit de afgelopen periode hebben inzichten opgeleverd om door te bouwen aan een inclusieve samenleving. En er is onder de diverse partners veel ambitie en energie om door te gaan. Het vervolg van de implementatie van het VN-verdrag staat ook op de politieke agenda, zoals onlangs tot uiting kwam via de aangenomen motie van de Kamerleden Westerveld en Werner.² En zoals ook tot uiting kan komen in het regeerakkoord van het nieuwe kabinet.

De evaluatie van *Onbeperkt meedoen!* geeft handvatten voor deze toekomstige aanpak. Daarom bevat deze eindrapportage ook een reflectie op de bevindingen uit deze evaluatie. Zo bevat de evaluatie het advies om in nieuwe samenwerkingsvormen de energie van enthousiaste partijen vast te houden en ervoor te zorgen dat initiatieven op het gebied van inclusie en toegankelijkheid verduurzamen. Hiermee verankert het VN-verdrag steeds verder in het DNA van medeoverheden, bedrijven en organisaties.

² Kamerstukken II 2021/22, 35 925 XVI nr. 59.

Dit is de laatste rapportage van het programma *Onbeperkt meedoen!* in zijn huidige vorm, gericht op de activiteiten en maatregelen vanaf de start tot aan het heden. Deze eindrapportage volgt op de presentatie van het programmaplan in juni 2018, de eerste voortgangsrapportage en indicatorenmeting uit juni en november 2019 en de tweede voortgangsrapportage en indicatorenmeting uit november 2020.

De aanpak op het VN-verdrag gaat door met het onveranderde doel: ervoor zorgen dat meedoen aan de samenleving voor iedereen vanzelfsprekend is. Daarom bevat deze eindrapportage ook de ingrediënten voor een volgende fase van het coördineren van de implementatie van dit VN-verdrag.

Opbouw programma

Het programma *Onbeperkt meedoen!* bestaat uit:

- zeven actielijnen. Deze actielijnen zijn georganiseerd door de Rijksoverheid onder coördinatie van het ministerie van VWS, waarbij voor elke actielijn of onderdelen daarbinnen een verantwoordelijk ministerie is aangewezen.
- diverse projecten en initiatieven. Deze projecten en initiatieven zijn uitgevoerd door diverse bestuurlijke en maatschappelijke partners van het programma, al dan niet in samenwerking met of gefinancierd vanuit het ministerie van VWS.

Actielijnen

Het is aan de Rijksoverheid om het VN-verdrag bij alle relevante beleidsprogramma's en wet- en regelgeving op de agenda te zetten. Elke bewindspersoon is op zijn of haar eigen thema's aanspreekbaar op de implementatie van het VN-verdrag en is zelf verantwoordelijk op zijn eigen beleidsterrein en de communicatie hierover. Deze verantwoordelijkheid is binnen *Onbeperkt meedoen!* voor de kabinetsperiode 2018-2021 vertaald naar zeven actielijnen, elk met een doelstelling gebaseerd op het VN-verdrag. Hiermee heeft het kabinet voor de periode 2018-2021 de koers uitgezet om op deze zeven gebieden merkbare verbeteringen na te streven. Er zijn in Nederland daarnaast veel meer initiatieven rondom de uitvoering van het VN-verdrag in gang gezet. Zie hiervoor de rapportage over de inzet van Nederland aan het VN-comité voor het VN-verdrag.³

Actielijn	Doel	Coördinatie	Afzonderlijke rapportage
Vervoer	Reizigers met een beperking steeds meer zelfstandig gebruik laten maken van openbaar vervoer; verbetering van de aansluiting tussen doelgroepenvervoer en openbaar vervoer.	ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (hierna: IenW). op onderdelen i.s.m. ministerie van VWS.	3.1
Werk	Mensen met een arbeidsbeperking meer kansen geven op een reguliere baan, en zo bijdragen aan een inclusieve arbeidsmarkt.	ministerie van Sociale en Werkgelegenheid (hierna: SZW)	3.2
Onderwijs	Alle kinderen toegang tot onderwijs geven en een passend aanbod bieden; begeleiding en ondersteuning beter vindbaar maken voor leerlingen en studenten.	ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW)	3.3
Bouwen, Wonen en Openbare Ruimte	Toegankelijkheid van gebouwen verbeteren; zorgen voor de beschikbaarheid van voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking.	ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (hierna: BZK) op onderdelen i.s.m. ministerie van VWS.	3.4

³ Kamerstukken II 2017/18, 33990, nr. 65.

Actielijn	Doel	Coördinatie	Afzonderlijke rapportage
Participatie en Toegankelijkheid	Meer kansen bieden om mee te doen met sport, cultuur, media, en verkiezingen; meer websites en apps toegankelijk maken; informatievoorziening van overheden en andere partijen toegankelijker en begrijpelijker maken.	op onderdelen: ministeries van BZK, OCW en VWS.	3.5
Zorg en Ondersteuning	Goede toegankelijkheid en kwaliteit van zorg en ondersteuning waarborgen, omdat dit voor mensen met een levensbrede en levenslange beperking een eerste randvoorwaarde is om mee te kunnen doen.	ministerie van VWS	3.6
Rijk als Organisatie	Als Rijksoverheid een toegankelijke organisatie zijn binnen de inclusieve samenleving: dit betreft fysieke toegang tot de rijksgebouwen, toegang tot websites, informatie en systemen, en als werkgever openstaan voor iedere werknemer.	ministerie van BZK	3.7

Projecten met bestuurlijke partners

Voor gemeenten, bedrijven en organisaties ligt er eveneens een aanzienlijke opgave, waarbij brancheverenigingen een aanjagende rol kunnen spelen. Vanuit het programma zijn in samenwerking met de VNG, VNO-NCW en MKB Nederland en de Alliantie VN-verdrag⁴ de projecten *Iedereen doet mee!*, *MKB Toegankelijk* en *Niets Over Ons Zonder Ons* gestart.

Project	Doel	Uitvoering	Afzonderlijke rapportage
Iedereen doet mee!	Gemeenten ondersteunen door goede voorbeelden van koplopergemeenten zichtbaar te maken, onderlinge kennisdeling te stimuleren en diverse handreikingen te publiceren, zoals de handreiking Lokale Inclusie Agenda.	Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)	3.8
MKB Toegankelijk	Bewustwording over het belang van toegankelijkheid vergroten en inclusief denken in het bedrijfsleven bevorderen (bereik van 50.000 ondernemers); meer keuzemogelijkheden voor mensen met een beperking.	VNO-NCW en MKB Nederland	3.9
Niets Over Ons Zonder Ons	Inzet van ervaringsdeskundigheid bevorderen bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden, instellingen en organisaties.	Alliantie VN-verdrag: Ieder(in), LFB, MIND en Per Saldo	3.10

⁴ De Alliantie van samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte bestaat uit Ieder(in), Per Saldo, MIND en LFB.

Overige projecten en initiatieven

Gaandeweg het programma zijn er door diverse maatschappelijke partners aanvullende projecten en initiatieven opgestart en uitgevoerd:

Project / Initiatief	Doel	Uitvoering	Afzonderlijke rapportage
SamenSpeelAkkoord	Gezamenlijke inzet voor een inclusieve speelcultuur waar kinderen met en zonder beperking elkaar ontmoeten, meer samenspeelplekken en meer kennis over inclusief spelen.	14 ondertekenende partijen, waaronder het ministerie van VWS, Stichting het Gehandicapte Kind, Stichting Jantje Beton, de VNG, de Vereniging Scouting Nederland en de minister van Gehandicaptenzaken	3.11
Community Toegankelijke Recreatie	Koppelen van ervaringsdeskundigen aan toeristische en recreatieondernemers, zodat zij hun attractie of accommodatie breed toegankelijk kunnen maken.	diverse partijen in de branche toerisme en recreatie	3.12
What if Lab	Ontwerpers stimuleren om te zoeken naar nieuwe manieren voor drempelvrij winkelen.	ministerie van VWS, Dutch Design Foundation, VNO-NCW en MKB-Nederland, INretail, HEMA en Ieder(in).	3.13
ZonMw-programma Onbeperkt Meedoen!	Stimuleren van regionale initiatieven, gericht op verschillende thema's binnen het VN-verdrag.	Zon Mw i.s.m. diverse initiatiefnemers	3.14
INC. Festival	Stilstaan bij vijf jaar VN-verdrag en vooruitkijken naar wat komende jaren nodig is.	ministerie van VWS met diverse partners	3.15

Alice: 'We hebben geen inclusief onderwijs vanaf de start. Als kinderen elkaar op jonge leeftijd al ontmoeten, dan hoort iedereen erbij.' Bekijk het INC. Festival: ➔

1.

Strategie, evaluatie en resultaten

1.1 Werken aan een landelijke beweging en gedeeld eigenaarschap

“Wij willen een samenleving waarin iedereen mee kan doen ongeacht talenten of beperkingen. De implementatie van het VN-gehandicaptenverdrag is hierbij belangrijk. Waar partijen achterblijven, ondernemen we actie, bijvoorbeeld door voorlopers in contact te brengen met achterblijvers.”⁵

Regerakkoord 2017–2021: ‘Vertrouwen in de toekomst’

Het programma Onbeperkt meedoen! is een vertaling geweest van de ambitie en doelstelling van het kabinet voor de implementatie van het VN-verdrag in deze kabinetsperiode. Op 13 juni 2018 hebben de Tweede en Eerste Kamer dit programma ontvangen.⁶ In dit eerste hoofdstuk blikken we terug op de strategie die het ministerie van VWS heeft gehanteerd bij het coördineren van de uitvoering van dit programma. Deze strategie richtte zich op het op gang brengen van en landelijke beweging en werken vanuit gedeeld eigenaarschap.

⁵ VVD, CDA, D66 en ChristenUnie. (2017, 10 oktober). *Vertrouwen in de toekomst*. Regerakkoord 2017–2021, p. 15.

⁶ *Kamerstukken II 2017/18*, 24170, nr. 177.

Bij de start van het programma was reeds bekend dat de opdracht waar het VN-verdrag de samenleving voor plaatst, niet in één kabinetsperiode kan worden afgerond. Daarom heeft dit kabinet deze periode voor een gerichte inzet gekozen door op specifieke onderdelen van het VN-verdrag aan concrete doelen te werken. Het volledig realiseren van de ambitie uit het VN-verdrag reikt dus verder dan de duur en inhoudelijke reikwijdte van *Onbeperkt meedoen!*⁷

Bij de start van het programma stond ook vast dat voor de uitvoering van het VN-verdrag samenwerking vereist is tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties, ervaringsdeskundigen en overheden. De afgelopen jaren richtte de programmastrategie zich dan ook op het op gang brengen én houden van een landelijke beweging richting meer toegankelijkheid en inclusie. Hierbij is voortgebouwd op goede plannen en bestaande initiatieven. Het doel was en blijft om bij partijen gedeeld eigenaarschap en commitment voor deze beweging en de opgaven waar we voor staan te creëren, om zo op uiteenlopende terreinen het dagelijks leven van mensen met een beperking te verbeteren.

Gehanteerde uitgangspunten

Bij het uitvoeren van deze strategie hebben een aantal uitgangspunten centraal gestaan, die ook voor de vervolgaanpak relevant blijven:

- **Doelgroepoverstijgende blik op beperkingen**
Binnen het programma was aandacht voor verschillende typen beperkingen, bekeken vanuit het [sociaal model](#). Het VN-verdrag hanteert immers een vergelijkbare brede blik.⁸
- **Bestaande initiatieven versterken**
Initiatieven die gemeenten, organisaties, bedrijven en sectoren al in gang hadden gezet, zijn versterkt en vergroot. Deze dienen als goede voorbeelden om de beweging ook op gang te krijgen bij andere partijen en in andere sectoren.
- **Ervaringsdeskundigheid inzetten**
De mensen om wie het gaat zijn de voornaamste partners bij het werken aan toegankelijkheid. Ervaringsdeskundigen zijn en blijven betrokken daar waar het verschil kan worden gemaakt, waar beleid in gang is gezet of beleid wordt ontwikkeld. Lokaal met gemeenten, in sectoren met bedrijven en brancheverenigingen, en binnen het Rijk met beleidsmakers.
- **Maatschappelijk bewustzijn vergroten**
Een inclusieve samenleving realiseren vergt meer dan alleen acties en maatregelen: het vraagt om een collectief bewustzijn over de belemmeringen voor mensen met een beperking. Communicatie is daarom gedurende het programma een essentieel element geweest, dwars door alle thema's heen. Centraal in de communicatie stond het tegengaan van vooroordelen en stereotypen en het aantonen van het belang van inclusie. Zoveel mogelijk gelegenheden zijn aangegrepen om de missie uit het VN-verdrag uit te dragen. Zo zijn momenten gevierd als de Internationale Dag voor Mensen met een Beperking en de Week van de Toegankelijkheid.

7 Bijlage bij *Kamerstukken II 2017/18*, 24170, nr. 177, p. 13.

8 Uit de preambule van het VN-verdrag: 'Erkennend dat het begrip handicap aan verandering onderhevig is en voortvloeit uit de wisselwerking tussen personen met functiebeperkingen en sociale en fysieke drempels die hen belet ten volle, effectief en op voet van gelijkheid met anderen te participeren in de samenleving.'

Evaluatie op de strategie

Onderzoeksbureau Significant heeft een evaluatie uitgevoerd van het programma *Onbeperkt meedoen!*⁹ Concreet laat de evaluatie zien dat het ministerie van VWS bij het uitvoeren van de strategie de volgende inhoudelijke rollen zijn vervuld¹⁰:

- Coördineren en aanjagen
- Verbinden van partijen
- Communiceren
- Verantwoorden en kennisontwikkeling
- Stimuleren van ervaringsdeskundigheid

In het vervolg van dit hoofdstuk komen deze rollen afzonderlijk aan bod (zie verder paragrafen 1.2 tot en met 1.6). Elke rol is voorzien van een korte toelichting vanuit het programmaplan (VWS 2018), voorbeelden van resultaten die met het invullen van deze rol geboekt zijn en reflecties uit de evaluatie over de invulling van die rol (Significant 2021).

1.2 Coördineren en aanjagen

“Het ministerie van VWS zet de opdracht van het VN-Verdrag op de kaart en werkt daarbij samen met partijen die een rol kunnen spelen om de bewustwording in het land verder te verspreiden. Samen met de collega’s in het kabinet en de nauw betrokken partners zal de minister van VWS als coördinerend bewindspersoon de implementatie van het Verdrag aanjagen en ondersteunen.”

Programmaplan VWS 2018, p. 35

Met het programma *Onbeperkt meedoen!* heeft het ministerie van VWS zijn coördinerende en aanjagende rol op de implementatie van het VN-verdrag in deze kabinetsperiode ingevuld. Coördineren en aanjagen heeft daarbij op verschillende manieren vorm gekregen. Bijvoorbeeld door met initiatiefnemers mee te denken over aanpakken om tastbare resultaten te behalen. Maar ook door nieuwe initiatieven van partners actief te stimuleren of zelf initiatieven te initiëren.

Voorbeelden van geboekte resultaten:

- Vanuit het programma is het project *MKB Toegankelijk* gefinancierd. Het was de ambitie van MKB-Nederland en VNO-NCW om 50.000 ondernemers in de detailhandel, horeca en recreatie te bereiken. Deze ambitie is gerealiseerd. Brancheverenigingen hebben in totaal 27 actieplannen opgesteld, waarbij een groot aantal ondernemers in Nederland is vertegenwoordigd. MKB-Nederland bouwt door aan de beweging in het bedrijfsleven via het project *MKB Toegankelijke Route* ([lees verder in paragraaf 3.9 – MKB Toegankelijk](#)).

⁹ Kamerstukken II 2020/21, 24170, nr. 246.

¹⁰ Naast het invullen van deze inhoudelijke rollen constateert Significant in de evaluatie dat het verstrekken van budget vanuit het programma door middel van subsidies specifiek voor de bestuurlijke partners relevant is geweest. Zie paragraaf 4.3 van deze eindrapportage voor een toelichting op de financiën.

- Vanuit het programma is het project *Iedereen doet mee!* gefinancierd. De VNG heeft het netwerk van gemeenten dat actief werk maakt van lokale inclusie verder uitgebouwd tot 253 gemeenten. Er zijn 94 gemeenten met een Lokale Inclusie Agenda en 73 die eraan werken. In 2021 organiseerde de VNG de verkiezing *Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland*, met als winnaar de gemeente Stein ([lees verder in paragraaf 3.8 – Iedereen doet mee!](#)).
- De ministeries van BZK en VWS hebben samen met de Kiesraad, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken en de VNG in aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen 2021 het actieplan *Toegankelijk Stemmen* uitgevoerd. Hiermee is in diverse gemeenten gewerkt aan het verbeteren van de toegankelijkheid van stemlokalen, betere informatie voor stembureauleden, toegankelijke informatie over stemmen en begrijpelijke taal in verkiezingsprogramma's ([lees verder in paragraaf 3.5 – Verkiezingen](#)).
- Met het project *Simpel Switchen in de Participatieketen* werken de ministeries van SZW en VWS samen met Divosa en overige partners aan het versoepelen van de overgangen tussen uitkering en werk voor mensen met een beperking of chronische ziekte. Voorts heeft het ministerie van SZW in de afgelopen periode € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de persoonlijke dienstverlening te intensiveren voor mensen met een Wajong- of WGA-uitkering ([lees verder in paragraaf 3.2 – Werk](#)).
- Partijen in de sportsector hebben de online sportcommunity *Uniek Sporten* verder uitgebouwd. Deze community leidt mensen met een beperking naar een passend sport- en beweegaanbod. In 2021 had het platform 500.000 unieke bezoekers ([lees verder in paragraaf 3.5 – Sport](#)).
- Het ministerie van BZK heeft met diverse partners ingezet op communicatie en bewustwording rond de inwerkingtreding van de wettelijke verplichting voor overheidsinstanties omtrent digitale toegankelijkheid. Overheidsinstanties moeten hun websites en mobiele applicaties toegankelijker maken en dit verantwoorden in een toegankelijkheidsverklaring. Over deze verplichting is breed gecommuniceerd, onder andere via <http://www.digitoegankelijk.nl/>. Ook zijn er aanjaagteams geformeerd, die overheden zonder verklaring helpen om deze alsnog op te stellen ([lees verder in paragraaf 3.5 – Digitale toegankelijkheid](#)).

Reflectie uit de evaluatie:

- Het programma heeft volgens respondenten van de evaluatie bijgedragen aan het ontstaan van nieuwe initiatieven en projecten: door als centraal aanspreekpunt te fungeren voor stakeholders, hen te voorzien van kennis en/of budget en ze te verbinden met andere partners. Het programma werkte bij het ontstaan van nieuwe initiatieven en projecten samen met haar partners. Soms vanuit een aanjagende rol, in andere gevallen meer faciliterend en op de achtergrond (Significant 2021 p. 23).
- Het programma heeft partners geholpen om inclusie en toegankelijkheid op meer agenda's te zetten, door bewustzijn te creëren over de opgave in de samenleving. Het programma creëerde hiermee volgens respondenten van de evaluatie een gevoel van urgentie om in actie te komen (Significant 2021 p. 23).

1.3 Verbinden van partijen

“Het kabinet zoekt de samenwerking met vele anderen die de ambitie en het doel van dit programma delen en kunnen bijdragen aan het boeken van concrete resultaten. Dat doen we door de verbinding te zoeken met andere initiatieven die gaande zijn en goede voorbeelden die er zijn.”

Programmaplan VWS 2018, p. 35

In de afgelopen periode heeft het ministerie van VWS gefungeerd als centraal aanspreekpunt en gesprekspartner voor de implementatie van het VN-verdrag. De insteek hierbij was om samen met de deelnemende partijen de gestarte initiatieven en maatregelen steeds verder te concretiseren, meer met elkaar te verbinden en het gedeelde eigenaarschap te vergroten.

Voorbeelden van geboekte resultaten:

- Op 3 december 2019 ondertekenden 14 partijen het SamenSpeelAkkoord, waaronder Stichting het Gehandicapte Kind, Stichting Jantje Beton, de VNG, de Vereniging Scouting Nederland, de minister van Gehandicaptenzaken en het ministerie van VWS. Vanaf medio 2020 zijn alle activiteiten rondom het SamenSpeelAkkoord ondergebracht in het SamenSpeelNetwerk: de landelijke community van beloftemakers voor kennisdeling en kennisontwikkeling over samen spelen ([lees verder in paragraaf 3.11 – SamenSpeelAkkoord](#)).
- In 2017 heeft het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs samen met onderwijsinstellingen een intentieverklaring opgesteld voor de implementatie van het VN-verdrag in het hoger onderwijs. In 2021 zijn de Hogeschool Leiden, de Saxion Hogeschool en Universiteit Twente nieuwe ondertekenaars, waarmee het totaal aantal ondertekenaars op 18 komt ([lees verder in paragraaf 3.4 – Onderwijs](#)).
- In 2020 financierde het ministerie van VWS het What if Lab. Betrokken partners waren VNO-NCW en MKB-Nederland, INretail, HEMA en Ieder(in). Twee ontwerpstudio's ontwikkelden concepten voor toegankelijke winkels. Ze werkten daarbij volgens de principes van *Inclusive Design, Design for All en Universal Design* ([lees verder in paragraaf 3.13 – What if lab](#)).
- Meer dan 2.000 leden hebben zich aangesloten bij het Direct Duidelijk-netwerk van het ministerie van BZK en meer dan 50 organisaties tekenden de Direct Duidelijk-deal. Verder hebben naar schatting 150 overheidsorganisaties een beleidsaanpak voor begrijpelijke taal ([lees verder in paragraaf 3.5 – Begrijpelijke informatie](#)).
- In de periode 2018–2021 heeft het ministerie van VWS geïnvesteerd in de versterking van cliëntondersteuning. Het Koploperproject Cliëntondersteuning was daarbij een belangrijk middel. Hierin hebben uiteindelijk 113 gemeenten de coördinatie en inzet van cliëntondersteuning versterkt ([lees verder in paragraaf 3.6 – Zorg en ondersteuning](#)).

Reflectie uit de evaluatie:

De samenwerking tussen bestuurlijke en maatschappelijke partners en de Rijksoverheid is door het programma *Onbeperkt meedoen!* weliswaar toegenomen, maar valt volgens respondenten van de evaluatie nog te verbeteren door actielijnen, projecten en initiatieven verder te verbinden (Significant 2021 p. 25).

1.4 Communiseren

“Meer bewustwording creëren over drempels waar mensen tegenaan lopen is een algemene prioriteit in alle actielijnen. (...) Stapsgewijs moet het VN-verdrag zodoende meer in het DNA terecht komen van overheden, bedrijven en organisaties.”

Programmaplan VWS 2018, p.15

De communicatiestrategie van *Onbeperkt meedoen!* heeft zich de afgelopen periode gericht op het aanwakken van de landelijke beweging richting meer toegankelijkheid. Bewustwording en positieve beeldvorming spelen daarbij een sleutelrol. Hoe meer mensen gaan inzien dat het ook voor mensen met een beperking of chronische ziekte mogelijk moet zijn om mee te doen aan de samenleving zoals zij dat willen, des te gemotiveerder ze zullen zijn om zelf in actie te komen.

Voorbeelden van communicatie-uitingen:

- Op 8, 9 en 10 juni 2021 organiseerde het programma *Onbeperkt meedoen!* het 100% inclusief hybride [INC. Festival](#). Met films, documentaires, games, kunst, muziek, sport en humor richtte het evenement zich op jonge mensen met én zonder beperking. Het festival bracht hen bij elkaar met het motto: *Jij kunt zelf het verschil maken*. Tijdens het festival waren er respectievelijk 810, 941 en 749 unieke bezoekers per themadag. 10.000 mensen bezochten de website van het festival en binnen drie weken werden via Twitter, Facebook en Instagram in totaal meer dan twee miljoen mensen bereikt ([lees verder in paragraaf 3.15 – INC. Festival](#)).
- In de afgelopen periode heeft het ministerie van VWS in samenwerking met partijen en departementen doorlopend inspirerende initiatieven en levensverhalen van mensen met een beperking gedeeld, via e-zines, filmpjes en podcasts. Deze onderstrepen niet alleen de impact van *Onbeperkt meedoen!* maar verhogen ook het besef van rechten van mensen met een beperking en van de noodzaak om drempels voor hen weg te nemen ([lees verder in paragraaf 4.1 – Communicatie](#)).
- MKB-Nederland en VNO-NCW hebben gedurende de projectperiode diverse campagnes uitgevoerd. Een voorbeeld is de [Stoomcursus gebarentaal voor ondernemers](#) ([lees verder in paragraaf 3.9 – MKB Toegankelijk](#)).
- Om de activiteiten van het SamenSpeelNetwerk te promoten start in het najaar van 2021 de campagne *Onbeperkt Spelen* ([lees verder in paragraaf 3.11 – SamenSpeelAkkkoord](#)).
- De Alliantie VN-verdrag heeft op al haar communicatiekanalen aandacht besteed aan actuele ontwikkelingen rond de implementatie van het VN-verdrag. Verder bracht de Alliantie onder meer een informatiepakket over het sociaal model en een inspiratiedossier Lokale Inclusie uit ([lees verder in paragraaf 3.10 – Niets Over Ons Zonder Ons](#)).

Reflectie uit de evaluatie:

- Respondenten van de evaluatie geven aan dat de meerwaarde van de communicatierol van het programma blijkt uit het bieden van een podium voor behaalde successen van initiatiefnemers en uit het zichtbaar maken van de beweging. De communicatievormen zijn toereikend. Volgens betrokkenen moet er zeker niet minder op deze rol ingezet worden (Significant 2021 p. 26).
- Een ander communicatiedoel is bredere bewustwording over het onderwerp en het VN-verdrag. Betrokkenen benadrukken het belang van bewustwording en zijn positief over de stappen die zijn gezet. Veel respondenten van de evaluatie zijn daarbij van mening dat de “bredere buitenring” nog niet goed bereikt wordt (Significant 2021 p. 27).

Paul Blokhuis @PaulBlokhuis

Voor mensen met een beperking is toegankelijkheid geen vanzelfsprekendheid. Wat zou het mooi zijn als we letterlijke en figuurlijke drempels weg kunnen nemen. Een klein gebaar, zoals je fiets goed wegzetten, kan het verschil maken!
 Meer voorbeelden horen app.springcast.fm/14982/onbeperkt...

Ministerie van VWS @MinVWS

Minister [@tamaravanark](#) gaat in gesprek met jongeren over een inclusieve samenleving tijdens de opening van het INC.Festival. Het 3daagse festival markeert 5 jaar VN-verdrag handicap en is een initiatief van het programma [#onbeperktmeedoen](#). Doe mee [/incfestival.nl/programma](https://incfestival.nl/programma)

Ministerie van VWS @MinVWS

Het Eurovisie Songfestival geeft het goede voorbeeld! Door inzet van tolken Nederlandse Gebarentaal, singdancers en audiodescriptie kunnen mensen met een auditieve en visuele beperking genieten van dit muzikale spektakel. Meer informatie [👉](#)

[jeintros.nl](#)
 Songfestival bij AVROTROS
 In mei 2022 wordt het Eurovisie Songfestival gehouden in Turijn. Volg op deze pagina alle updates!

Tamara van Ark @tamaravanark

'Hoe kunnen we drempels bij winkelbezoek wegnemen voor mensen met een beperking?' Die vraag stond centraal bij het [@WhatifLab](#) van het programma [#OnbeperktMeedoen](#). Vandaag nam ik bij de eindpresentatie twee ontwerp oplossingen in ontvangst. Knap werk! magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktm...

Ministerie van VWS @MinVWS

Vanmiddag organiseren [@Iederin](#), [@LFB](#) en [@ProDemos](#) het Debat in Duidelijke Taal. Een debat voor mensen met licht verstandelijk beperking en voor iedereen die een begrijpelijk verkiezingsdebat wil volgen.

Volg het vanaf 14.00 uur hier stemjijook.nl

[#OnbeperktMeedoen](#)

[ProDemos](#) @ProDemos · 12 feb.
 Morgen is het Debat in Duidelijke Taal! Je kunt het debat volgen op [stemjijook.nl](#). Er is een tolk en er is ondertiteling [@ElkeStemTelt](#)
[#OnbeperktMeedoen](#) [#TweeMiljoenStemmen](#) [@LFBNederland](#) [@Iederin](#)

Ministerie van VWS @MinVWS

Leef je al lange tijd met een ziekte of beperking? Dan kan corona voor jou een extra risico zijn. Het is begrijpelijk als je bezorgd bent en behoefte hebt aan meer informatie. Het informatiepunt 'Leven in coronatijd' biedt tips en praktische informatie. [👉](#)

[wilans.nl](#)
 Leven in coronatijd als je risico loopt
 Door corona leven we in een lastige tijd. Sommige mensen hebben een grotere kans om ernstig ziek te worden. Je wil dan weten waar je aan toe bent. Zodat ...

Tamara van Ark @tamaravanark

De coronacrisis heeft grote impact op mensen die gebruikmaken van dagbesteding. Het verhaal van Rachel, begeleider van Rosy bij Active4You, laat zien hoe mensen met een beperking ook in deze moeilijke tijd ondersteund kunnen worden. Hartverwarmend! magazines.rijksoverheid.nl/vws/onbeperktm...

Ministerie van VWS @MinVWS

Iedereen met stemrecht moet kunnen stemmen, ook mensen met een verstandelijke beperking. Bryan volgde de cursus Stoere Stemmer en weet nu hoe hij zijn stem moet uitbrengen. Zo kan hij [#OnbeperktMeedoen](#). [#ElkeStemTelt](#).

Meer informatie stemjijook.nl

Hugo de Jonge @hugodejonge

Zojuist een goed gesprek gehad met een aantal mensen van [#VergeetOnsNietHugo](#). Indringende verhalen. Belangrijk dat zij zo snel mogelijk gevaccineerd worden.

1.5 Verantwoorden en kennisontwikkeling

“Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport coördineert door de overkoepelende ambitie van het kabinet te volgen en het bundelen en verbinden van alle inhoudelijke resultaten.

Bijvoorbeeld door het delen van kennis en informatie (...) en het verspreiden van goede voorbeelden.”

“Met het monitoren van het programma ontstaat meer kennis over aanvullende of resterende drempels die het meedoen in de weg blijven staan.”

Programmaplan VWS 2018, p.35 en 39

Met de drie indicatorenrapportages bij dit programma (in respectievelijk 2019, 2020, 2021) zijn voor het eerst sinds de ratificatie van het VN-verdrag integrale overzichten van de beweging naar meer toegankelijkheid en inclusie op diverse thema's van het VN-verdrag samengesteld. Niet alle aspecten bleken even goed meetbaar. Wel hebben de indicatorenmetingen veel kennis en ervaring opgeleverd om ook in de toekomst de ontwikkeling op het gebied van toegankelijkheid en inclusie te blijven volgen ([zie Toelichting op de indicatoren per paragraaf van hoofdstuk 3](#) en de bijlage met cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!*).

Daarnaast is in de afgelopen periode op veel inhoudelijke thema's gebleken dat kennis ontwikkelen over toegankelijkheid en inclusie, deze sneller verspreiden en praktisch hanteerbaar maken, essentieel is om tot verbeteringen in de praktijk te komen. Daarom zijn er op diverse thema's onderzoeken gestart, die aanknopingspunten opleveren om ook de komende jaren verdere stappen te zetten.

Voorbeelden van inzet op kennisontwikkeling:

- Het ZonMw-subsidieprogramma stimuleert regionale initiatieven gericht op verschillende thema's binnen het VN-verdrag. Met de subsidieoproep *Onderwijs, Opleiding en Werk* zijn vanuit 36 aanvragen vier projecten gehonoreerd. Rondom de initiatieven zijn leernetwerken gestart om kennis op te halen en breder te delen ([lees verder in paragraaf 3.14 – ZonMw-subsidie-programma](#)).
- Tijdens de Week van de Toegankelijkheid 2020 is het eindrapport *Onbeperkt cultuur beleven* gepresenteerd. In januari 2021 is een routekaart voor toegankelijke festivals en evenementen gelanceerd. Deze documenten geven een beeld van de huidige toegankelijkheid van culturele instellingen en mogelijke drempels voor bezoekers. Hierdoor is het duidelijker op welke vlakken de cultuur- en evenementensector de komende jaren stappen kan zetten ([lees verder in paragraaf 3.5 – Cultuur](#)).
- In 2021 heeft Platform31 met financiering van het ministerie van BZK onderzoek gedaan naar het lokale woonbeleid voor mensen met een fysieke beperking. De opgedane kennis is tijdens een webinar gepresenteerd en diverse praktijkvoorbeelden geven inzichten om in de komende jaren lokaal woonbeleid te blijven vormgeven ([lees verder in paragraaf 3.3 – Wonen](#)).
- In oktober 2021 is een nieuwe [richtlijn](#) voor samen spelen gepubliceerd. Experts en ervaringsdeskundigen geven hierin informatie over fysiek toegankelijke speelomgevingen en advies om tot een sociaal toegankelijke speelcultuur te komen. Eind 2021 verschijnt een rapport met alle onderzoeken rondom samen spelen en/of spelen met een kind met een beperking. De richtlijn en het rapport kunnen de komende jaren dienen om meer speelplekken inclusief te maken ([lees verder in paragraaf 3.11 – SamenSpeelAkkoord](#)).

Sandra: ‘Wanneer iemand een muziektolk aanvraagt, hoop ik dat elke organisator van een festival of concert daar de meerwaarde van inziet.’ Lees het artikel: [➔](#)

- Tijdens de coronacrisis zijn lessen geleerd over een toegankelijke aangepaste samenleving. Hierover zijn drie onderzoeksrapportages verschenen ([lees verder in hoofdstuk 2 – Toegankelijkheid en de coronacrisis](#)).

Reflectie uit de evaluatie:

- Het programma heeft volgens respondenten van de evaluatie als belangrijke aanjager gefungeerd voor kennisontwikkeling rondom toegankelijkheid en inclusie. Enerzijds bundelt en deelt het programma de kennis over het VN-verdrag en kennis uit de actielijnen, projecten en initiatieven. Anderzijds stimuleert het programma onderlinge kennisontwikkeling en gedeeld eigenaarschap bij stakeholders (Significant 2021 p. 24).
- Het programma heeft volgens respondenten van de evaluatie voor inzicht gezorgd in de beweging naar meer toegankelijkheid en inclusie, concretiseert de implementatie van het VN-verdrag en zorgt er volgens betrokkenen voor dat deze beter bij mensen op het netvlies komt te staan (Significant 2021 p. 28).
- Met betrekking tot de meetbaarheid van resultaten ervaren respondenten van de evaluatie ieder vanuit hun eigen perspectief een uitdaging in de huidige manier van meten en verantwoorden (Significant 2021 p. 28).

1.6 Stimuleren van ervaringsdeskundigheid

“De belangrijkste partners bij het werken aan een inclusieve samenleving zijn natuurlijk de mensen om wie het gaat zelf. (...) De gesprekken met ervaringsdeskundigen vinden plaats daar waar het verschil kan worden gemaakt. En daar waar staand beleid in gang is gezet of voorgenomen beleid wordt ontwikkeld. Lokaal met gemeenten. In sectoren met bedrijven en brancheverenigingen. En binnen het Rijk met de beleidsmakers op de relevante thema’s.”

Programmaplan VWS 2018, p. 32

De inbreng van ervaringsdeskundigen en het combineren van hun kennis met andere vormen van expertise zijn essentiële voorwaarden om tot effectieve oplossingen te komen. Bij het werken aan een toegankelijke en inclusieve samenleving is *nothing about us without us* een belangrijke opdracht uit het VN-verdrag. Daarom is in de afgelopen periode niet alleen de inzet van ervaringsdeskundigheid gestimuleerd, dwars door het programma heen, maar ook gezocht naar effectieve manieren om die inzet te laten aansluiten op organisaties en bedrijven.

Voorbeelden van inzet op ervaringsdeskundigheid:

- In de periode 2018-2021 heeft de Alliantie 36 basistrainingen en 6 verdiepingsbijeenkomsten verzorgd en 892 ervaringsdeskundigen bereikt. Meer trainingen staan gepland en de training blijft ook na 2021 online beschikbaar ([lees verder in paragraaf 3.10 – Niets Over Ons Zonder Ons](#)).
- In 2020 heeft de NEN¹¹ een normcommissie ingesteld die werkt aan een eenduidige richtlijn voor (ver)bouwen. Ervaringsdeskundigen nemen hier een belangrijke positie in ([lees verder in paragraaf 3.3 – Bouwen](#)).

11 Nederlands Normalisatie Instituut

- Vanuit het project *Niets Over Ons Zonder Ons* is ervaringsdeskundigheid ingezet bij de actieplannen Bouw, Vervoer, Cultuur, Verbond van Verzekeraars en Toegankelijke recreatie. Vanaf maart 2020 was dit ook bij de protocollen voor de anderhalvemetersamenleving het geval ([lees verder in paragraaf 3.10 – Niets Over Ons Zonder Ons](#)).
- Twee keer per jaar is er een overleg tussen brancheverenigingen en de Alliantie, om de voortgang van de actieplannen te bespreken en actualiteiten, best practices en geleerde lessen uit te wisselen ([lees verder in paragraaf 3.9 – MKB Toegankelijk](#)).
- Ervaringsdeskundigen, onder andere uit het netwerk van Ieder(in), hebben input gegeven en/of waren betrokken bij de gebruikerstest van de website <http://coronatest.nl>, de *CoronaMelder*-app en de *CoronaCheck*-app ([lees verder in hoofdstuk 2 – Toegankelijkheid en de coronacrisis](#)).
- Samen met ervaringsdeskundigen en gemeentelijke beleidsambtenaren heeft de VNG de Handreiking Lokale Inclusie Agenda uitgebracht en doorontwikkeld. Deze handreiking bevat een Routekaart voor het opstellen van een LIA, een Index met levensdomeinen die daaronder vallen en goede voorbeelden ([lees verder in paragraaf 3.8 – Iedereen doet mee!](#)).
- Het Themanetwerk Festivals en Evenementen van de Coalitie voor Inclusie heeft in januari 2021 een routekaart voor toegankelijke festivals en evenementen gelanceerd. De coalitie ging hiervoor in gesprek met festivalorganisatoren, brancheverenigingen, belangenorganisaties, kennisinstituten, gemeenten en ervaringsdeskundigen ([lees verder in paragraaf 3.5 – Cultuur](#)).
- Mensen met een beperking moeten net als ieder ander toegang hebben tot een attractiepark, dierentuin of hotel. De community Toegankelijke Recreatie koppelt ervaringsdeskundigen aan toeristische en recreatieondernemers, zodat zij hun attractie of accommodatie breed toegankelijk kunnen maken ([lees verder in paragraaf 3.12 – Toegankelijke recreatie](#)).

Reflectie uit de evaluatie:

- Betrokkenen bij het programma constateren dat er meer verbinding van kennis is tussen overlegorganen en belangenorganisaties van mensen met een beperking (Significant 2021 p. 32).
- Gemeenten zoeken bij de implementatie van het VN-verdrag vaker aansluiting bij lokale initiatieven waarin ervaringsdeskundigen zijn vertegenwoordigd (Significant 2021 p. 32).
- Belangenorganisaties geven aan dat Rijksoverheidsorganisaties de inzet van ervaringsdeskundigen bij de implementatie van het VN-verdrag nog als te vrijblijvend beschouwen (...) Het helpt wanneer bevlogen bestuurders ervaringsdeskundigheid op de agenda zetten en aanjagen. Ook succesverhalen of goede voorbeelden kunnen organisaties over de streep trekken. Betrokkenen noemen dat er meer aandacht nodig is voor goede voorbeelden op het gebied van de inzet ervaringsdeskundigheid (Significant 2021 p. 32).

Achter de schermen bij het INC. Festival. Een mondkapje was verplicht voor iedereen die niet onder de uitzonderingsregel viel.

2.

Toegankelijkheid en de coronacrisis

Het coronavirus heeft een ontegenzeggelijke invloed op het dagelijks leven van mensen met een beperking of chronische ziekte. De uitbraak in maart 2020 resulteerde in een acute crisis, die ook in 2021 en op de langere termijn veel impact heeft. Waar vaccinaties inmiddels een groot gedeelte van de bevolking bescherming bieden, lopen sommige mensen met onderliggende medische aandoeningen nog steeds een verhoogd risico op een ernstig verloop van een coronabesmetting. Het aanhoudend risico voor deze groep betekent dat een deel van hen zichzelf nog steeds isoleert van de buitenwereld. Een ander deel is of wordt verhoudingsgewijs zwaar geraakt door de beperkende maatregelen.

Het coronavirus en de maatregelen die in de strijd tegen het virus genomen zijn, hebben in veel gevallen het leven van mensen met een beperking ontregeld. Bijvoorbeeld door minder bezoek van naasten of mantelzorgers, een ander dagritme of het wegvallen van sociale activiteiten. Maar ook omdat mensen in mindere mate zelfstandig kunnen meedoen en durven mee te doen en afhankelijker raken van anderen. Of omdat er extra uitdagingen ontstaan bij het thuiswerken, online studeren of boodschappen doen. Soms boden de maatregelen juist ook verlichting. Er waren minder prikkels en door het thuiswerken en studeren hoefde er niet gereisd te worden. Daar waar er geen rekening werd gehouden met hun belangen, hebben mensen met een beperking hun wereld kleiner zien worden.

De coronaperiode heeft de ambitie en doelstellingen van *Onbeperkt meedoen!* alleen maar urgenter en relevanter gemaakt. Het is duidelijk dat aanpassingen en coronamaatregelen niet ten koste mogen gaan van de toegankelijkheid van de samenleving. Maatregelen – en versoepelingen – moeten worden afgestemd op de medische en sociale risico's die mensen lopen en ondersteuning bieden om het dagelijkse leven weer op te pakken. Dus, zowel op het risico van besmetting, als bijvoorbeeld op het risico om in een sociaal isolement te raken. De verwachte verschuiving van de coronapandemie naar een endemie, heeft mogelijk langdurige consequenties voor mensen met een beperking of chronische aandoening. Zo zal een deel van hen, door hun specifieke medische achtergrond verhoogde medische risico's lopen. Een deel van de mensen met een lichtverstandelijke

beperking kan de risico's van besmetting niet altijd goed inschatten. Waardoor zij wellicht streng of juist vrijblijvend met maatregelen omgaan. Daarnaast is het oppakken van het normale leven, zoals de sociale activiteiten van voor corona, voor sommige groepen minder vanzelfsprekend en lastiger dan voor anderen.

Er is brede betrokkenheid nodig om mensen met een beperking en chronische ziekte de kans te bieden om gelijkwaardig mee te doen. Vanaf het begin van de coronacrisis is er daarom nauw samengewerkt met cliënt- en brancheorganisaties en beroepsverenigingen. Bovendien zijn er in verschillende gespreksrondes met ervaringsdeskundigen en experts geleerde lessen over de afgelopen coronaperiode verzameld, zoals specifieke kennis over doelgroepen en versterking van zorg en ondersteuning thuis. Deze kunnen dienen als voorbereiding op toekomstige crises.

Hieronder volgt een greep uit de activiteiten die in gang zijn gezet om de gezondheid en positie van mensen met een beperking of chronische ziekte in coronatijd veilig te stellen. Zolang als nodig zal er aandacht blijven voor de gezondheid en positie van deze mensen, eventueel in de vorm van aanvullende acties of maatregelen.

Activiteiten en resultaten

- **COVID-19-strategie en routekaart coronamaatregelen**

Met de [COVID-19-strategie voor mensen met een beperking of chronische ziekte](#) is samen met partijen in kaart gebracht welke vraagstukken rond corona specifiek spelen voor mensen met een beperking of chronische ziekte. Met die strategie als leidraad is eraan gewerkt dat mensen met een beperking zo veilig en gelijkwaardig mogelijk deel kunnen blijven nemen aan de samenleving. In opdracht van het ministerie van VWS heeft onderzoeksbureau Significant de strategie van september 2020 tot en met maart 2021 gemonitord en hierover drie [rapportages](#) uitgebracht.

Verder is de ontwikkeling van de routekaart voor mensen met een kwetsbare gezondheid een belangrijke richtinggevende actie geweest. Deze bevat stappen omtrent de versoepelingen na de eerste golf, omtrent de bezoeksregeling in instellingen, ontvangst van bezoek thuis, toestaan van logeren, en openstelling van de reguliere dagbesteding en het vervoer daarnaartoe. De geleerde lessen uit de eerste golf, van maart 2020 t/m mei 2020, hebben eraan bijgedragen dat op bovengenoemde terreinen bij de daaropvolgende oplevingen van het virus minder ingrijpende maatregelen zijn genomen. Zoals bij de minder strenge beperkingen op bezoek in instellingen.

- **Toegankelijke en begrijpelijke informatie**

Mensen met een kwetsbare gezondheid, waaronder mensen met een beperking, hadden behoefte aan gezondheidsinformatie over het coronavirus. Vilans, de landelijke kennisorganisatie voor de langdurende zorg, heeft daarom een [online informatiepunt](#) opgezet. Cliënten, naasten en zorgprofessionals vinden hier gevalideerde kennis en informatie van de Rijksoverheid, Ieder(in), Per Saldo, ouderenorganisaties en Vilans.

De [webpagina in eenvoudige taal over corona](#) van de Rijksoverheid bevat samenvattingen van persconferenties en brochures over coronagerelateerde thema's, zoals mondkapjesgebruik, doorverwijzingen in de zorg en opname op de intensive care. De tolk gebarentaal is inmiddels een vaste waarde bij persconferenties. Ook wordt elke persconferentie na afloop voorzien van audiodescriptie. Op de webpagina [Steffie legt corona eenvoudig uit](#) staat begrijpelijke uitleg over bijvoorbeeld vaccineren en het coronabewijs. De Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Ieder(in), het Nederlands Jeugdinstituut, Pharos en Stichting Lezen en Schrijven verzamelen en verspreiden eveneens toegankelijke informatie.

- **Toegankelijk testen en vaccineren**

Ervaringsdeskundigen, onder andere uit het netwerk van Ieder(in) (zie paragraaf 3.10), hebben input gegeven bij de ontwikkeling van de website <http://coronatest.nl> en de *CoronaMelder*-app, die respectievelijk in de zomer en de herfst van 2020 landelijk in gebruik zijn genomen. Bij de ontwikkeling van de *CoronaCheck*-app in het voorjaar van 2021 is een [Meetup toegankelijkheid](#) georganiseerd en zijn [gebruikertests](#) opgezet met laaggeletterden en mensen met een verstandelijke en visuele beperking. Toegankelijkheid, begrijpelijkheid en gebruiksvriendelijkheid zijn als belangrijke aandachtspunten bij de ontwikkeling meegenomen.

De GGD werkt aan verschillende vormen van mobiele test- en vaccinatievoorzieningen om de locaties zo toegankelijk mogelijk te maken en betreft Ieder(in) bij dit proces. Ook zijn vervoersmogelijkheden geboden voor mensen die onmogelijk zelf naar test- en vaccinatie locaties konden komen. Mochten mensen door hun gezondheidstoestand onmogelijk naar een testlocatie kunnen komen, dan zoekt de GGD met hen naar alternatieven om deze mensen toch te kunnen testen of vaccineren.

- **Protocol Toegankelijk Dagje Uit en handreiking Openbare ruimte**

De Club van Elf, met daarin Nederlands grootste dagattracties, heeft een protocol opgesteld voor een toegankelijk dagje uit in coronatijd (zie paragraaf 3.12). De VNG heeft in een handreiking openbare ruimte aandachtspunten voor mensen met een beperking benoemd.

- **Maatregelen voor specifieke kwetsbare groepen**

Sinds de uitbraak van het coronavirus zijn maatregelen genomen voor specifieke kwetsbare groepen: mensen die niet gevaccineerd kunnen worden, waarbij vaccins onvoldoende werkzaam zijn, of waarbij, ondanks vaccinatie, na besmetting alsnog een ernstig ziekteverloop dreigt. Het gaat om maatregelen zoals de verstrekking van zelftesten, aan mensen bij wie vaccins onvoldoende aanslaan, en de verstrekking van persoonlijke beschermingsmiddelen, aan mantelzorgers en pgb-zorgverleners.

- **Uitzondering op mondkapjesplicht**

In samenwerking met het ministerie van Justitie en Veiligheid is er gewerkt aan een uitzondering op de mondkapjesplicht. Met cliëntorganisaties, OV-bedrijven en handhaving is hiervoor een Eigen Verklaring ontwikkeld. Mensen die vanwege hun beperking of ziekte geen [mondkapje kunnen dragen](#) op plekken waar dat verplicht is, kunnen hiermee laten zien dat zij onder de uitzonderingsregel vallen.

Angela zoomt in op de gebeurtenissen tijdens het INC. Festival. Zij liep een eendaagse Prokkelstage als fotograaf op het festival.

3.

Opbrengsten per onderdeel

Dit hoofdstuk bevat een overzicht van de initiatieven en geboekte resultaten binnen de actielijnen en projecten van het programma. Dit hoofdstuk is een bundeling van de eigen rapportages van de betrokken departementen en bestuurlijke en maatschappelijke partners.¹² Dit hoofdstuk laat, door de inhoudelijke rapportage heen, in een aantal kaders ook een aantal sprekende praktijkvoorbeelden zien.

In dit hoofdstuk komen achtereenvolgend aan bod:

1. de rapportages over de zeven actielijnen, georganiseerd vanuit de Rijksoverheid (paragrafen 3.1 tot en met 3.7).
2. de rapportages over de projecten van bestuurlijke partners (paragrafen 3.8 tot en met 3.10).
3. de rapportages over de initiatieven en projecten die samen met diverse maatschappelijke partners zijn uitgevoerd (paragrafen 3.11 tot en met 3.15).

Elk onderdeel start met een toelichting op het doel waar de afgelopen periode aan gewerkt is. Vervolgens volgt een beschrijving van de aanpak, activiteiten en geboekte resultaten. Elk onderdeel rondt af met een blik op het vervolg. Want veel van de activiteiten die in de afgelopen periode in gang zijn gezet, gaan de komende jaren tot verdere ontwikkelingen en resultaten op het gebied van toegankelijkheid en inclusie leiden.

¹² Zie voor meer toelichting eerder hoofdstuk “opbouw programma”

3.1 Vervoer

Doel en ambitie

De actielijn Vervoer heeft drie doelen: reizigers met een beperking steeds zelfstandiger gebruik laten maken van het openbaar vervoer, verbetering van het doelgroepenvervoer en verbetering van de aansluiting tussen doelgroepenvervoer en openbaar vervoer. Daarom wordt er gewerkt aan het toegankelijk maken van meer haltes en stations, het vergroten van de gebruiksvriendelijkheid en het verder integreren van openbaar vervoer en doelgroepenvervoer.

Activiteiten en resultaten

• Openbaar vervoer beter toegankelijk

Overheden en vervoerders zijn in de contourennota bij het Toekomstbeeld OV 2040 overeengekomen om te streven naar een volledig toegankelijk openbaar vervoer in 2040, conform het VN-verdrag.¹³ Stapsgewijs wordt de toegankelijkheid vergroot en dat is merkbaar voor de reiziger. Mobiliteitsaanbieders zijn zich bewuster van toegankelijkheid en inclusiviteit. Zowel NS als ProRail overleggen geregeld met mensen met een beperking. Bij de decentrale concessies worden de Rocov's (Reizigers Overleg Consumentenbelangen Openbaar Vervoer) geconsulteerd, die ook de belangen van mensen met een beperking vertegenwoordigen.

Met het programma *Toegankelijkheid Stations* maakt ProRail alle treinstations toegankelijk. In 2020 was het percentage reizigers dat van of naar een toegankelijk station reist 76%. Naar verwachting is dat percentage in 2022 90%.¹⁴

Actuele perroninformatie

In 2020 introduceerden NS en de Oogvereniging de NS Perronwijzer: een app voor reizigers met een visuele beperking die perroninformatie toegankelijk maakt. Mensen die de borden boven de perrons niet of moeilijk kunnen lezen, krijgen via de app informatie over de eerstvolgende vertrekkende trein van het betreffende perron, de vertrektijd, de eindbestemming, het treintype en bijzonderheden zoals vertraging en niet instappen.

De NS Perronwijzer leest voor wat er op de borden staat of toont de tekst in extra grote letters, afhankelijk van de gebruikersvoorkeur in de instellingen. De app bevat informatie van alle Nederlandse stations, inclusief de stations waar NS niet rijdt.

¹³ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/openbaar-vervoer/betere-verbindingen-openbaar-vervoer/ov-in-de-toekomst>

¹⁴ Medio 2021 is het actualisatierapport *Toegankelijkheid Spoor* verschenen, met daarin de inspanningen rondom toegankelijkheid van ProRail, NS en andere treinvervoerders (Bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21*, 29984, nr. 931).

Noureddine heeft een visuele beperking. Omdat de metrostations voorzien zijn van geleidelijnen kan hij zelfstandig met de metro reizen.

Gebarenwoordenboek voor treinreizen

De NS heeft in samenwerking met het Nederlands Gebarencentrum een gebaren-app ontwikkeld voor NS-medewerkers en mensen met een auditieve beperking. De app met “treingebaren” was het initiatief van een hoofdconducteur die tijdens haar werk geregeld reizigers met een auditieve beperking ontmoette.

Het gebarenwoordenboek op de smartphone laat iedereen op een eenvoudige manier zien welk gebaar bij welke veelgebruikte reistermen hoort, zoals stad van aankomst, overstappen of een bepaald perronnummer. Reizigers met een auditieve beperking kunnen hierdoor makkelijker met medereizigers en NS-medewerkers communiceren. Al het trein- en stationspersoneel van NS heeft het gebarenwoordenboek standaard op de smartphone staan.

- **Vernieuwingsagenda Iedereen onderweg**

Iedereen onderweg richt zich op toegankelijker vervoer en een betere aansluiting tussen doelgroepen- en openbaar vervoer.¹⁵ Ondanks de coronaomstandigheden hebben de partijen mooie stappen gezet om deze vernieuwingsagenda te realiseren. Reizigers met een mobiliteitsbeperking krijgen nu meer zicht op hun vervoersmogelijkheden doordat de toegankelijkheidsinformatie van bushaltes en liften op stations verbeterd wordt. Door het gebruik van een gezamenlijke taal – het *Woordenboek Reizigerskenmerken* – kunnen vervoerders en gemeenten/provincies efficiënter met elkaar werken en ervoor zorgen dat vervoerders precies weten wat de klantbehoefte is, zodat zij hun klanten beter van dienst kunnen zijn.

In juni 2021 vond een werkconferentie plaats van het Inclusive Mobility Lab. Dit Lab bevordert de samenwerking tussen partijen en verspreidt goede lokale en regionale initiatieven. Op de conferentie werden enkele innovatieve maatregelen uitgewerkt, zoals de rol van de Wmo-consulent bij het op weg helpen van mensen met een beperking naar het OV.

- **Inzet OV-ambassadeurs**

OV-ambassadeurs organiseren informatiebijeenkomsten, inloopsprekuren en proefreisjes. Zij verlagen de drempel voor mensen die moeite hebben met reizen en dragen bij aan verbetering en behoud van mobiliteit. Doel van hun werk is dat meer reizigers gebruik maken van het openbaar vervoer. In 2021 zou een specifieke uitkering komen om de inzet van OV-ambassadeurs in de regio te stimuleren. In verband met de aanpassing van het beleid voor specifieke uitkeringen is deze vertraagd; later dit jaar zullen de gevolgen daarvan bekend zijn. Naar verwachting zullen gemeenten er in 2022 alsnog aanspraak op kunnen maken.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- Het percentage reizigers dat van/naar een toegankelijk station reist is 76% in 2020 (39% in 2016).
- Het percentage toegankelijke bushaltes voor reizigers met een motorische beperking is 36% in 2021 (zie indicatorenoverzicht).
- Het percentage toegankelijke bushaltes voor reizigers met een visuele beperking is 19% in 2021 (zie indicatorenoverzicht).
- Het percentage toegankelijke tramhaltes voor mensen met een beperking is in 2021:

15 Kamerstukken II 2018/19, 24170, nr. 191; Kamerstukken II 2020/21, 24170, nr. 239.

- Utrecht: visueel 75%, motorisch 100%
- Rotterdam: visueel 44%, motorisch 85%
- Den Haag: visueel 62%, motorisch 72%
- Amsterdam: visueel 30%, motorisch 47%

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Vervoer.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- De activiteiten van ProRail op stations vanuit het programma Toegankelijkheid stations leiden tot een steeds hoger percentage reizigers dat van of naar een toegankelijk station reist. Naar verwachting wordt in 2022 een percentage van 90% gehaald. In 2030 voldoen alle stations.
- Uit de indicator over de toegankelijkheid van bushaltes lijkt naar voren te komen dat de toegankelijkheid voor mensen met een motorische beperking in 2021 is gedaald ten opzichte van 2020. Dit heeft te maken met een gewijzigde manier van toegankelijkheidsbepaling. Voorheen bepaalden de wegbeheerders de toegankelijkheid van haltes op basis van drie criteria. Sinds 2020 gebeurt dit op basis van negen criteria. Hierdoor zijn minder haltes als toegankelijk aangeduid dan voorgaande jaren. Met de strengere beoordeling wordt een hoger toegankelijkheidsniveau nagestreefd.
- Voor de tramhaltes geldt dat voor Utrecht, Den Haag en Rotterdam op onderdelen de cijfers van 2021 achteruit lijken te gaan ten opzichte van 2019. Dit komt doordat de beoordeling van de toegankelijkheid niet eenduidig plaatsvindt, waardoor per meting een verschillend beeld ontstaat. Er is echter geen aanwijzing dat de toegankelijkheid van de haltes daadwerkelijk is verslechterd. Om in de toekomst meer eenduidigheid in de informatie te garanderen, worden op dit moment verwerkingsregels ontwikkeld, die voor alle tramsteden gelijk toepasbaar zijn.

Vervolg

Vervoerders, ProRail, vertegenwoordigers van de doelgroep mensen met een beperking en overheden overleggen welke afspraken nodig zijn om een toegankelijk openbaar vervoer in 2040 verder vorm te geven. Mede door de coronacrisis zijn deze afspraken nog niet afgerond.¹⁶ De ambities reiken in ieder geval verder dan nu. Er komt meer aandacht voor mensen met minder zichtbare beperkingen, zoals een mentale of verstandelijke beperking. Dit moet in het eerste kwartaal van 2022 tot een bestuursakkoord leiden.

Nauwe samenwerking tussen alle betrokken partijen blijft nodig om de uitdagingen in het openbaar vervoer en het doelgroepenvervoer aan te gaan. De verantwoordelijkheden zijn bij verschillende overheidslagen belegd en de twee sectoren hebben een verschillende dynamiek. De ministeries van IenW en VWS zullen zich blijven inzetten om deze complexe samenwerking te bevorderen en om ervaringsdeskundigen bij vernieuwende maatregelen te betrekken.

¹⁶ Kamerstukken II 2020/21, 23645, nr. 752.

3.2 Werk

Doel en ambitie

Mensen met een beperking zitten meer dan twee keer zo vaak zonder werk als andere mensen. Binnen de actielijn *Werk* wil het ministerie van SZW mensen met een beperking meer kansen geven op een reguliere baan en daarmee bijdragen aan een inclusieve arbeidsmarkt. Het ministerie van SZW doet dit samen met gemeenten, het UWV, de Landelijke Cliëntenraad, Ieder(in), ervaringsdeskundigen, vakbonden, AWWN, VNO-NCW en MKB-Nederland.

Acties in deze actielijn richten zich op:

1. Meer kansen op een baan voor mensen met een arbeidsbeperking;
2. Verbeterde werkgeversdienstverlening;
3. Verbeterde werknemersdienstverlening;
4. Verbeterde verstrekking van werkvoorzieningen.

Invloed van de coronacrisis op de arbeidsmarkt

Vanwege de coronapandemie en bijbehorende maatregelen waren 2020 en 2021 ook voor mensen met een arbeidsbeperking uitzonderlijke jaren. Sommigen sectoren in de markt- en overheidssector leken extra hard geraakt, terwijl zich in andere sectoren juist kansen voordeden voor mensen uit de doelgroep banenafpraak. Ondanks de crisis zijn de meeste banen voor deze groep behouden.

Het kabinet heeft diverse maatregelen genomen om de effecten van de coronacrisis te verzachten. Deze maatregelen gelden ook voor werknemers uit deze doelgroep, zoals de bescherming door de Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid. Specifiek voor mensen die onder de doelgroep van de banenafpraak vallen heeft het kabinet een tijdelijke impuls banenafpraak geïntroduceerd, als onderdeel van het Sociaal Pakket bij de steun- en herstelmaatregelen.¹⁷ De maatregel is bedoeld om mensen van werk naar werk te begeleiden. Ook op de lange termijn is er oog voor de invloed van de coronacrisis op het realiseren van banen voor deze groep.

Activiteiten en resultaten

A: Beter uitvoeringspraktijk

Vier beleidsinitiatieven richten zich specifiek op het verbeteren van de uitvoeringspraktijk.

1. *Simpel Switchen in de Participatieketen*

In het project *Simpel Switchen in de Participatieketen* werken de ministeries van SZW en VWS, Divosa en partners aan het versoepelen van de overgang tussen uitkering en werk. Mensen moeten vanuit een uitkering makkelijker kunnen werken, maar zo nodig ook weer kunnen terugvallen. Binnen de huidige wettelijke kaders zijn oplossingen ontwikkeld zoals:

– Toolkit Parttime Werk

Met de toolkit Parttime Werk kunnen gemeenten de inkomensstabiliteit van mensen die vanuit een uitkering parttime gaan werken zoveel mogelijk waarborgen.

– Uitkering-Naar-Werk-Berekenaar

De Uitkering-Naar-Werk-Berekenaar is een online rekentool om mensen duidelijkheid te geven over hun toekomstige inkomenspositie. De tool is ontwikkeld door het Nibud, Gemeente Amsterdam, de Sociaal Raadslieden uit Haarlem en het ministerie van SZW.

¹⁷ Kamerstukken II 2020/21, 35420, nr. 228.

Daan: 'Als mijn hoofd te druk is om te werken, kan ik toch komen. Het gaat altijd beter zodra ik er ben.'
Lees het artikel: [➔](#)

- Digitaal Werkblad Goed Geregeld Gesprek
Het [Goed Geregeld Gesprek](#) helpt inwoners en professionals aan antwoorden op vragen over de gevolgen van een stap naar werk vanuit een uitkeringssituatie. Het werkblad is een vervolg op de rekentool en helpt met de vertaling naar hun maandelijkse begroting.
- Belevingsmodule en Serious Game
Met een [belevingsmodule](#) en [serious game](#) kunnen professionals kritisch en vanuit het klantperspectief naar hun werkproces kijken. Dit komt het simpel switchen ten goede.
- Leergang Simpel Switchen
Er is een leergang ontwikkeld om professionals variërend van bestuurlijk tot uitvoerend niveau aan te zetten om de overgang tussen uitkering en werk te versoepelen. In de komende periode wordt bekeken hoe deze leergang in de praktijk ervaren wordt.

2. *Persoonlijke dienstverlening in Wajong en WGA*

Vanuit het regeerakkoord 2017-2021 is € 40 miljoen beschikbaar gesteld om de persoonlijke dienstverlening te intensiveren voor mensen met een Wajong- of WGA-uitkering. Het UWV kan met deze middelen meer maatwerk bieden aan mensen in de Wajong met arbeidsvermogen. Parallel hieraan zijn het UWV en het ministerie van SZW een onderzoeksprogramma gestart, om de dienstverlening te verbeteren en de effectiviteit van de dienstverlening aan mensen met een arbeidsbeperking inzichtelijk te maken. In 2022 volgt een overkoepelende studie omtrent de Wajong-dienstverlening.

Ook ten behoeve van mensen in de WGA zijn middelen ingezet, voor inkoop van scholing en re-integratietrajecten. Daarnaast loopt er tot en met begin 2024 een effectenonderzoek naar de WGA-dienstverlening. Dit moet inzicht geven in de mate waarin de dienstverlening bijdraagt aan werkhervatting, de meest effectieve inrichting ervan en de vereiste intensiteit.

3. *Regionale werkgeversdienstverlening*

De wijzigingen in de SUWI-regelgeving zijn per 1 januari 2021 in werking getreden, met oog op betere samenwerking tussen het UWV en gemeenten rondom werkgeversdienstverlening en matching in arbeidsmarktregio's. Werkgevers en werkzoekenden moeten elkaar gaan vinden op hun eigen regionale werkgeversservicepunt (WSP). Het WSP richt zich op werkzoekenden met afstand tot arbeidsmarkt, waaronder mensen met een arbeidsbeperking. De campagne [Werkgeversanno.nu](#) moet de herkenbaarheid van het WSP bij werkgevers vergroten. Daarnaast is deze zomer het dashboard [UWV Spanningsindicator Arbeidsmarkt](#) gelanceerd, met informatie over matching en ontwikkeling en uitvoering van arbeidsmarktbeleid.

4. *Breed Offensief*

Op 13 februari 2020 is een wetsvoorstel voor het uitvoeren van het Breed Offensief met een wijziging van de Participatiewet bij de Tweede Kamer ingediend. Het Breed Offensief moet meer mensen met een beperking aan het werk helpen en (meer) werken aantrekkelijk maken, door inzet van werkgevers en verbeterde matching in arbeidsregio's. Door de Coronacrisis is de behandeling van het wetsvoorstel in eerste instantie vertraagd en vervolgens door de Tweede Kamer op 13 april 2021 controversieel verklaard vanwege een aantal verstrekkende amendementen die waren ingediend. Wel zijn dit jaar maatregelen getroffen om de werkgeversdienstverlening te versterken en het bepalen van de loonwaarde bij verminderde productiviteit te uniformeren. Een maatregel om de loonkostensubsidie anders te financieren is in voorbereiding en zal per 1 januari 2022 ingaan.

Verkiezing meest inclusieve werkgever

De Erasmus Universiteit Rotterdam is verkozen tot meest inclusieve werkgever van 2021 en heeft daarmee de eerste De Bart gewonnen. De prijs is vernoemd naar Bart de Bart, oprichter van de stichting Studeren en Werken Op Maat. De stichting helpt young professionals met een arbeidsbeperking op weg in hun professionele leven en loopbaan.

Ellen van Schoten, lid College van Bestuur Erasmus Universiteit Rotterdam: 'Dit is een mooie erkenning en laat ook zien dat we op de goede weg zijn. We gaan door met deze aanpak om meer talenten aan onze organisatie te verbinden, want we willen laten zien dat inclusiviteit echt werkt.'

B. Betere regionale en sectorale samenwerking

Drie beleidsinitiatieven richten zich specifiek op regionale en sectorale samenwerking:

1. Regionale samenwerking onderwijs

Met oog op intensievere samenwerking tussen gemeenten, praktijk- en voortgezet speciaal onderwijs en werkgevers zijn vier brede en 17 smalle samenwerkingsverbanden gerealiseerd, waarbij ongeveer 25 jongeren op banen zijn geplaatst. Voorts is er ondersteunend materiaal ontwikkeld en gekeken naar de voorwaarden voor duurzame samenwerking binnen de regio.

2. Actieprogramma Werken in de Zorg

Het actieprogramma liep tot en met 2020 en heeft geleid tot meer inzicht in passende functies voor pro- en vso-leerlingen in verpleeghuizen. Denk aan werk in de horeca of facilitaire dienst. In Amsterdam, Utrecht en Friesland hebben pilots met stages en werkplekken plaatsgevonden.

3. Praktijkleren in het mbo

Als onderdeel van het Corona steun- en herstelpakket zijn middelen beschikbaar gesteld voor kortdurende bij- en omscholingstrajecten via praktijkleren in het mbo. De trajecten zijn bedoeld voor werkzoekenden die hun baan kwijtraakten of dreigen kwijt te raken. Werkgevers die erkend leerbedrijf zijn kunnen subsidie voor een praktijkplaats aanvragen. Regionale mobiliteitsteams ondersteunen mbo-instellingen in de uitvoering. Daarbij is oog voor de startpositie van kwetsbare schoolverlaters op de arbeidsmarkt. Het is de gezamenlijke ambitie van de ministeries van SZW en OCW, VNG, Divosa, UWV, MBO Raad, NRTO, SBB en sociale partners om praktijkleren in het mbo structureel te verankeren in de arbeidsmarktregio's.

C. Meer innovatie en technologie op de werkvloer

Drie beleidsinitiatieven vormen een keten van innovatie in technologie en de inzet daarvan op de werkvloer:

1. Challenge Tech for Inclusion

In 2019 hebben het ministerie van SZW en het UWV samen met sociale partners, cliëntorganisaties en wetenschapsinstellingen de Coalitie voor Technologie en Inclusie opgericht. De Coalitie verbindt de maatschappelijke inzet op innovatie en deelt de resultaten. In de challenge *Tech for Inclusion* heeft de Coalitie maatschappelijke partners uitgedaagd om technologische innovaties in pilotvorm te testen op de werkvloer. In 2021 is een tweede challenge gestart, om zowel nieuwe innovatieve voorzieningen te ontwikkelen, als bewezen innovaties in praktijk te brengen. Voor de ondersteuning van maximaal tien innovatieve pilots is in totaal € 1 miljoen beschikbaar gesteld vanuit re-integratiemiddelen.

2. Experiment Generieke Werkgeversvoorziening

In 2020 is bij het UWV een pilot gestart met generieke werkgeversvoorzieningen. Werkgevers kunnen een subsidie aanvragen voor meerkosten van hun inclusieve werkplekaanpassing, met een maximum van € 1 miljoen. Dit jaar is de pilot overgegaan in een nieuwe fase, met verruimde mogelijkheden voor het UWV en de deelnemers. Werkgevers kunnen tot en met 31 december 2022 een aanvraag indienen. Hieraan voorafgaand kunnen zij een adviesgesprek met het UWV voeren, om tot een juiste onderbouwing van de meerwaarde en meerkosten van de werkplekaanpassing te komen. Voor het experiment is in totaal € 18 miljoen beschikbaar.

3. Sociaal Innovatie Fonds

In 2019 is een verkenning uitgevoerd naar een sociaal innovatiefonds, gericht op verregaande samenwerking met marktpartijen. Het fonds moet publieke en private financiers verbinden, zodat werkgevers zelf kunnen investeren in een inclusieve werkplek voor mensen met een arbeidsbeperking. Een consortium¹⁸ heeft in 2020 met stakeholders, waaronder mensen met een beperking, impact-investeerders en filantropen, de kaders voor een pilotfonds vastgesteld. Dit najaar starten drie projecten in de arbeidsmarktregio's Helmond-de Peel en Groningen. Als de pilot succesvol blijkt te zijn, wordt een nationaal fonds overwogen.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- Het percentage personen met een arbeidsbelemmering dat betaald werk heeft is 42,6% in 2020 (37,5% in 2015).
- Het percentage personen met een arbeidsbelemmering met arbeidsvermogen, dat betaald werk heeft is 71,3% in 2020 (60,7% in 2015).
- Het aantal mensen werkend onder de banenafpraak op een interne plaatsing Wsw of een beschutte werkplek onder de Participatiewet was 165.418 in 2020 (138.648 in 2016).
- Het aantal banen voor mensen uit de doelgroep banenafpraak bedroeg 141.276 in 2020 (97.733 in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Werk.

18 Social Finance NL, Deloitte, SEO Economisch Onderzoek en Startgreen Capital.

Sangeeta: 'Ik bepaal welk gesprek ik volg, dankzij het vertaalapparaat. Ik hoef niet eerst een collega te vragen wat er speelt.' Lees het artikel: [➔](#)

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

Uit de indicatoren blijkt dat het totaal aantal mensen dat binnen de banenafpraak op een interne plaatsing Wsw of een beschutte werkplek onder de Participatiewet werkt, in 2020 uitkomt op 165.418 (138.648 in 2016). Waar de omvang van de groep Wsw'ers daalt, omdat er sinds de inwerkingtreding van de Participatiewet geen nieuwe mensen meer instromen, stijgt het aantal mensen dat op een beschutte werkplek werkt. Het aantal mensen dat werkt onder de banenafpraak is in 2020 licht afgenomen. Het aantal banen voor mensen onder de banenafpraak is wel verder toegenomen tot 141.276 in 2020, maar de landelijke doelstelling (sector en markt samen) voor het eerst niet gehaald.¹⁹

Vervolg

De afgelopen periode zijn stappen gezet om de baankansen van mensen met een beperking te vergroten, door onder andere de vereenvoudigde Wajong, het Breed Offensief en het wetsvoorstel voor een vereenvoudiging van de Wet banenafpraak met het quotum voor mensen met een arbeidsbeperking. Nu de banenafpraak in 2020 voor het eerst niet gehaald is, is er des te meer urgentie om tot een systeem te komen dat werkgevers stimuleert om meer banen voor de doelgroep te realiseren. De ervaringen van de afgelopen jaren en de uitgevoerde onderzoeken hebben een aantal bouwstenen opgeleverd die werkgevers helpen om kwetsbare groepen een kans te geven op de arbeidsmarkt en naar vermogen mee te laten draaien op de werkvloer.

Vanuit het departement zijn deze bouwstenen met de meest betrokken stakeholders besproken en is er breed input opgehaald. Zo zijn het belang van een kwantitatieve afspraak, de noodzaak van een positieve benadering van werkgevers met oog op breder inclusief werkgeverschap, en de vereenvoudiging van zowel het systeem van de banenafpraak als de bijbehorende ondersteuning voor doelgroep en werkgevers, belangrijke terugkerende elementen. Hetzelfde geldt voor voldoende financiële middelen voor de uitvoering. Ook blijkt het essentieel om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt passende ondersteuning te bieden, om tot participatie te komen en uitval te beperken. Gezien de demissionaire status is het aan een volgend kabinet om met deze stakeholders de vormgeving van de banenafpraak verder te verkennen en een inclusieve arbeidsmarkt dichterbij te brengen.

¹⁹ Kamerstukken II 2020/21, 34352, nr. 219.

3.3 Bouwen, Wonen en Openbare ruimte

Doel en ambitie

De actielijn *Bouwen en Wonen* is erop gericht om de toegankelijkheid van de openbare ruimte en gebouwen te verbeteren en te zorgen voor voldoende geschikte woningen en woonvormen voor mensen met een beperking.

Binnen de actielijn ligt de focus op vier thema's:

1. Eenduidige richtlijnen voor toegankelijk (ver)bouwen;
2. Onderzoek naar extra toegankelijkheidseisen in het Bouwbesluit;
3. Stimuleren van voldoende geschikte en beschikbare woningen;
4. Inventarisatie knelpunten toegankelijkheid van de openbare ruimte.

Activiteiten en resultaten - Bouwen

• Aangepaste bouwregelgeving

Per 1 juli 2021 is een aantal wijzigingen van de bouwregelgeving in werking getreden om publiek toegankelijke gebouwen, zoals winkels en cafés, toegankelijker te maken:

- de drempel van de hoofdtoegang mag maximaal 20 millimeter hoog zijn. Dit geldt ook voor de route van de openbare weg naar het gebouw;
- nieuwe gebouwen moeten voortaan trapmarkeringen hebben, en er zijn aanvullende eisen voor de eigenschappen van trapleuningen.

Per 1 januari 2022 geldt de drempel van maximaal 20 millimeter ook voor nieuwbouwwoningen, en wel voor *alle* toegangen tot de woning, inclusief de route vanaf de openbare weg. Tot nu toe hoefde slechts één toegang toegankelijk te zijn. Het ministerie van BZK laat onderzoeken of een dergelijke verplichting ook gesteld kan worden aan buitenruimten van (hoogbouw)woningen, zoals balkons, waarna besluitvorming hierover zal plaatsvinden.

• Richtlijn toegankelijk bouwen

In het actieplan *Toegankelijkheid voor de Bouw* hebben partijen geconstateerd dat er geen eenduidige richtlijn is voor toegankelijk (ver)bouwen. Eind 2019 heeft het ministerie van BZK in afstemming met betrokken partijen en ervaringsdeskundigen, de NEN verzocht om deze richtlijn te ontwikkelen. De NEN heeft in 2020 een normcommissie en werkgroepen met betrokken partijen en ervaringsdeskundigen ingesteld. De werkgroepen buigen zich nu over de ontwikkeling van de norm. Naar verwachting is eind 2021 een conceptrichtlijn gereed.

Vrij bewegen in de openbare ruimte

Op het INC. Festival gaven Joost Corvers (ontwerper en docent Maastricht Academy of Architecture), Berry den Brinker (onderzoeker Vrije Universiteit Amsterdam) en Jasper van Kuijk (professor Industrieel Ontwerpen TU Delft, cabaretier en columnist) een masterclass *Inclusief Ontwerpen*. Gastvrijheid en vrij kunnen bewegen in de openbare ruimte waren speerpunten.

Berry den Brinker riep ontwerpers op om het Verenigd Koninkrijk en de USA te bezoeken. Daar zijn architecten namelijk verplicht om te laten zien hoe zij toegankelijkheid hebben meegenomen in het ontwerp. Aan de hand van een *mockup*, een model van het gebouw, praten ervaringsdeskundigen vooraf mee over voorziene toegankelijkheidsproblemen. Dit leidt tot een beter, inclusiever ontwerp.

Jiska: : ‘De mate waarin ik me vrij kan bewegen, hangt volledig af van de aanwezigheid van een toegankelijk toilet.’ Lees het artikel: [➔](#)

Activiteiten en resultaten - Wonen

- **Woningen voor mensen met een beperking**

Dit jaar heeft Platform31 met financiering van het ministerie van BZK het organiseren van woningen voor mensen met een fysieke beperking onderzocht. Het onderzoek komt voort uit het rapport *Maatwerk in wonen: Verkenning van de aard en de omvang van zelfstandige woonwensen van mensen met een beperking* uit februari 2020. In september is het onderzoek afgerond en gepresenteerd tijdens een bijbehorend webinar. Praktijkvoorbeelden en gesprekken met gemeenten, woningcorporaties en lokale cliëntenbehartigers geven inzicht in het lokale beleid, de praktijk en de ervaringen rondom dit organisatieproces.

- **Taskforce Wonen en Zorg**

De VNG, Actiz, Aedes en de ministeries van BZK en VWS zijn samen de Taskforce Wonen en Zorg gestart. Alle gemeenten moeten de opgave voor mensen met een ondersteunings- of zorgbehoefte inmiddels hebben vastgesteld. De Taskforce richt zich primair op ouderen, maar in de praktijk nemen gemeenten ook andere groepen met een zorg- en/of ondersteuningsvraag mee. De Taskforce faciliteert en stimuleert gemeenten om op lokaal niveau een woon-zorgafpraak te maken met woningcorporaties en zorgaanbieders. De ambitie is dat alle gemeenten een dergelijke afspraak maken.

- **Prestatieafspraken over toegankelijkheid**

Het ministerie van BZK heeft het onderwerp toegankelijkheid in prestatieafspraken tussen gemeenten, woningcorporaties en huurderorganisaties laten onderzoeken. Het blijkt dat 97% van de onderzochte prestatieovereenkomsten afspraken bevat over toegankelijkheid, kwetsbare bewoners of specifieke woonvormen. Partijen richten zich nadrukkelijk op toegankelijkheid, door informatievoorziening, aanpassingen in de bestaande voorraad en het stellen van extra toegankelijkheidseisen aan nieuwbouw. De focus ligt daarbij wel meer op ouderen dan op mensen een beperking.

Activiteiten en resultaten - Openbare ruimte

- **Toegankelijkheid in de Nationale Omgevingsvisie**

Met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) geeft het Rijk een langetermijnvisie op de toekomst en de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. Op 11 september 2020 heeft het kabinet de NOVI gepubliceerd. Het onderdeel *Waarborgen van een goede toegankelijkheid van de leefomgeving* is nu opgenomen in de lijst met nationale belangen. Naast de NOVI heeft het kabinet een uitvoeringsagenda, met daarin onder andere de programma's *Gezonde leefomgeving* en *Verstedelijking en wonen*, waarin toegankelijkheid ook een rol zal spelen.

Diverser en inclusiever ontwerpveld

De [Embassy of Inclusive Society](#) is een initiatief van de Dutch Design Foundation. De Embassy maakt zich sterk voor een diverser en inclusiever ontwerpveld. Ontwerpers ontwerpen weliswaar voor iedereen, maar het Nederlandse ontwerpveld is nog geen volwaardige afspiegeling van de samenleving. Zo zijn er bijvoorbeeld maar weinig ontwerpers met een fysieke beperking, terwijl zij zich als geen ander kunnen inleven in de behoeften van mensen met een beperking.

Het programma *Onbeperkt meedoen!* heeft zich als strategisch partner aangesloten bij de Embassy of Inclusive Society. Samen onderschrijven zij het belang van een toegankelijke openbare ruimte, waarin iedereen zich gezien en gerepresenteerd, en dus welkom voelt.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- 81,1% van de huishoudens met een huisgenoot met een beperking gaf in 2018 aan (zeer) tevreden te zijn met de woning. Voor huishoudens zonder een huisgenoot met een beperking ging dit om 85,5%.
- 89% van de mensen met een lichamelijke beperking en 90% van de mensen met een verstandelijke beperking gaf in 2020 aan dat winkels vrijwel altijd toegankelijk zijn (84% en 88% in 2016).
- 81% van de mensen met een lichamelijke beperking en 74% van de mensen met een verstandelijke beperking gaf in 2020 aan dat gebouwen vrijwel altijd toegankelijk zijn (84% en 73% in 2016).
- 87% van de mensen met een lichamelijke beperking en 83% van de mensen met een verstandelijke beperking gaf in 2020 aan dat parken en groenvoorzieningen vrijwel altijd toegankelijk zijn (83% en 81% in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Bouwen en Wonen.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- De opgenomen indicatoren over de toegankelijkheid van en tevredenheid met woningen komen uit het CBS Woononderzoek. Deze indicatoren gaan over het jaar 2018. Dit onderzoek wordt niet elk jaar uitgevoerd. De vervolgmeting van deze indicatoren vindt plaats in 2021 en de resultaten zijn beschikbaar in 2022.
- De indicatoren over de ervaren toegankelijkheid van de openbare ruimte komen uit de Nivel Participatiemonitor. Voor deze indicatoren zijn gegevens over 2020 beschikbaar.
- De indicatoren uit beide bronnen laten overwegend positieve ervaringscijfers zien. Hier is echter wel sprake van een vertekening. Uit verhalen en signalen van belangenorganisaties komt naar voren dat mensen met een beperking bij de toegankelijkheid van woningen en de openbare ruimte wel degelijk drempels ervaren.

Vervolg

Dankzij wijzigingen in de bouwregelgeving zoals de verplichte drempelleis, is de toegankelijkheid verhoogd voor mensen in een rolstoel of met een rollator. Om deze stijgende lijn voort te zetten, is een vrijwillige richtlijn voor toegankelijk bouwen in ontwikkeling. Hiermee kunnen bouwende partijen ook bovenwettelijke toegankelijkheidseisen in gebouwen toepassen. Door de vergrijzing is er op dit moment veel aandacht voor ouderenhuisvesting. Meer nieuwe woningen en woonvormen zijn gericht op fysieke toegankelijkheid en ontmoeting tussen groepen bewoners, waaronder mensen met een beperking. Het Rijk wil deze woontrend verder stimuleren en ondersteunen.

3.4 Onderwijs

Doel en ambitie

Alle kinderen en jongeren moeten toegang hebben tot onderwijs en een aanbod krijgen dat bij hen past. Onderwijsondersteuning en begeleiding moeten goed vindbaar zijn. Deze zaken staan centraal in de actielijn *Onderwijs*.

De maatregelen zijn gericht op:

1. Het in kaart brengen en verminderen van drempels voor leerlingen en studenten rondom de toegankelijkheid en invulling van onderwijs;
2. Een verkenning samen met het veld omtrent de toekomst van inclusiever onderwijs;
3. Het verbeteren van de aansluiting tussen onderwijs en zorg.

Activiteiten en resultaten – basis- en voortgezet onderwijs

• Samenwerking regulier en speciaal onderwijs

Binnen de experimenteerregeling, gericht op de samenwerking tussen het regulier en het speciaal onderwijs, doen scholen sinds enkele jaren ervaring op met inclusiever onderwijs. Daarbij komen onnodige belemmeringen in wet- en regelgeving aan het licht. In 2021 zijn 17 nieuwe samenwerkingen gestart; in totaal nemen vanaf 2018 34 scholen deel aan de regeling.

Het ministerie van OCW heeft een externe partij verzocht om samen met Stichting het Gehandicapte Kind een handreiking te ontwikkelen voor Samen naar School-klassen in het basisonderwijs. Hierin moet staan hoe deze klassen binnen de huidige wet- en regelgeving vorm kunnen krijgen. Bij het opzetten van de klassen kunnen scholen, samenwerkingsverbanden en initiatieven een beroep doen op onderwijs- en zorgarrangeurs.

• Aansluiting onderwijs en zorg

De ministeries van OCW en VWS werken samen aan een betere aansluiting tussen onderwijs en zorg. Voorop staan duidelijkheid over financiering, eenvoudiger regelgeving en meer maatwerk en mogelijkheden voor leerlingen om onderwijs te kunnen volgen, ongeacht hun zorgbehoefte. Over de voortgang en de vervolgstappen van deze samenwerking wordt de Tweede Kamer geregeld via de onderwijs- en zorgbrief geïnformeerd.²⁰

Een greep uit de acties gericht op het beter verbinden van onderwijs en zorg:

- Stimuleren van integraal maatwerk met onderwijs-zorgarrangementen;
- Creëren en versterken van de randvoorwaarden om uitval te voorkomen;
- Verdubbelen van de financiële regeling voor EMB-leerlingen;
- Ondersteunen van zorgarrangeurs op scholen bij het regelen van zorgfinanciering;
- Starten met een pilot in twee regio's met collectieve financiering van zorg in onderwijstijd;
- Ondersteunen van lokale en regionale samenwerking met het programma *Met Andere Ogen*, onder andere in 11 inspiratieregio's.

²⁰ De laatste onderwijs- en zorgbrief is op 12 juli 2021 verstuurd: *Kamerstukken II 2020/21, 31497, nr. 41*.

Nadèche: 'Ik heb een bewustwordingsdag georganiseerd om anderen bewust te maken van de belemmeringen die studenten met een beperking ervaren tijdens hun studie.' Lees het artikel: [➔](#)

- **Onderwijshuisvesting voor inclusief onderwijs**

Op 9 april 2021 heeft minister Slob het rapport over het interdepartementale beleidsonderzoek [Een vak apart. Een toekomstbestendig onderwijshuisvestingstelsel](#) aangeboden aan de Tweede Kamer. Goede onderwijshuisvesting is een randvoorwaarde voor kwalitatief goed onderwijs, inclusief onderwijs en het ondersteunen van verschillende onderwijsconcepten. Uit het rapport blijkt dat het huidige schoolgebouwenbestand lang niet overal inclusief onderwijs ondersteunt. Voor het einde van dit jaar volgt een kabinetsreactie op het rapport aan de Tweede Kamer, met aandacht voor inclusief onderwijs in relatie tot onderwijshuisvesting.

- **Routekaart naar inclusiever onderwijs**

Komende periode zal een routekaart tot stand komen om het Nederlandse onderwijs in de komende 15 jaar inclusiever te maken. Samenwerkingsverbanden en scholen weten zo waar ze aan moeten werken, als vervolg op de verbetering van passende ondersteuning. Voortaan moeten leerlingen met en zonder ondersteuningsbehoeften vaker dichtbij huis naar dezelfde school gaan, liefst in dezelfde klas zitten en elkaar ontmoeten op het schoolplein. Wanneer diversiteit op school de norm is, zal de samenleving volgen. Het speciaal onderwijs moet een specialistisch netwerk vormen, dat expertise levert binnen inclusievere scholen. (Tijdelijke) plekken in een specialistische setting blijven beschikbaar voor leerlingen die dit nodig hebben.

Activiteiten en resultaten – mbo, hbo en wo

- **Verbeteragenda passend onderwijs mbo**

Het belang van passend onderwijs in het middelbaar beroepsonderwijs is groot: een derde van de mbo-studenten heeft te maken met leerproblemen, beperkingen of chronische ziektes. De evaluatie passend onderwijs laat zien dat studenten meestal tevreden zijn over de ontvangen ondersteuning, maar dat er ook ruimte is voor verbetering. Het kabinet heeft daarop de verbeteragenda passend onderwijs voor het mbo opgesteld, met bijbehorende doelen:

1. Jongeren met een ondersteuningsbehoefte bij (de start van) hun mbo-opleiding alle ondersteuning bieden die nodig is om een diploma te halen;
 2. Met onderwijsteams de kwaliteit van ondersteuning vergroten;
 3. Bijdragen aan een betere samenwerking tussen mbo, jeugdhulp en volwassenenzorg;
 4. Verbeteren van de begeleiding bij stages en eerste stappen op de arbeidsmarkt;
- Begin 2022 wordt de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van de verbeteragenda.

- **VN-intentieverklaringen in het hoger onderwijs**

In 2017 heeft het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs (ECIO) met onderwijsinstellingen een intentieverklaring opgesteld, waarin een gezamenlijke ambitie, procesafspraken en doelstellingen zijn opgenomen voor de implementatie van het VN-verdrag in het hoger onderwijs. In 2021 ondertekenden [Hogeschool Leiden](#), [Saxion Hogeschool](#) en [Universiteit Twente](#) de verklaring, waarmee het totaal aantal ondertekenaars op 18 komt.²¹

Alle ondertekenaars komen als netwerk driemaal per jaar bijeen om kennis uit te wisselen. Het afgelopen jaar zijn op diverse onderwijsinstellingen interviews afgenomen tussen CvB-leden en studenten, om de impact van de ondertekening in kaart te brengen. De grote winst van de intentieverklaring blijkt uit het feit dat het onderwerp bij bestuurders hoger op de agenda staat en dat studenten actief mogen meedenken. Studenten benoemen positieve veranderingen en geven verbeterkansen aan. De interviews verschijnen in een digitaal magazine dat op 3 december uitkomt, de Internationale Dag voor Mensen met een Beperking.

²¹ Zie <https://ecio.nl/vn-verdrag-hoe-implementeer-je-dat-in-je-onderwijsorganisatie/> voor een overzicht van alle onderwijsinstellingen die de intentieverklaring ondertekenden.

Doorstromen naar de toekomst

Ervaringsdeskundige studenten vertelden op het INC. Festival over de faciliteiten op hun stage- en studieplek. Ze adviseerden andere studenten om vooral hun onderwijsinstelling hierover te benaderen. Het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs merkt dat veel studenten dit lastig vinden, terwijl ze wel ondersteuning nodig hebben om de overstap naar de arbeidsmarkt te zetten.

Ton Wilthagen, arbeidsmarktspecialist: 'Net als energie en klimaat heeft ook het arbeidsmilieu een transitie nodig waarin de *brede waarde van werk* centraal staat. Laten we werk dus aanpassen aan mensen. Een netwerk, opgebouwd door stages en opdrachten, biedt de beste opstap naar werk.' Dankzij de VN-intentieverklaring gaan bestuurders vaker met studenten in gesprek en erkennen ze de noodzaak om onderwijs toegankelijk vorm te geven. In 2025 moeten alle universiteiten, hogescholen en ROC's werken aan inclusie.

- **Landelijke Werkgroep Studentenwelzijn**

Het ECIO coördineert ook de Landelijke Werkgroep Studentenwelzijn, waarin studentenbonden, hoger onderwijskoepels en het ministerie van OCW de handen ineenslaan voor studenten met een beperking en ondersteuningsbehoefte. Zo zette de werkgroep een netwerk alternatief toetsen op en deed zij onderzoek naar de toegang tot laagdrempelige psychologische zorg. Jaarlijks organiseert de werkgroep bijeenkomsten voor stakeholders uit het onderwijs en een inspiratiedag voor studenten en onderwijsinstellingen.

- **Betere informatievoorziening in het hoger onderwijs**

Studenten met een beperking of ondersteuningsbehoefte kunnen vanaf 26 juni 2021 terecht op de website <http://www.hogeronderwijs toegankelijk.nl/>, waarop alle voorzieningen bij hogescholen en universiteiten, DUO en gemeenten verzameld zijn. De Landelijke Werkgroep Studentenwelzijn heeft in 2020 de *Handreiking studentenwelzijn in coronatijd* uitgebracht. Hogeronderwijsinstellingen kunnen deze groep studenten zo beter bijstaan bij stress, veroorzaakt door de coronamaatregelen en de gewijzigde studieomstandigheden. Vanuit de Rijksoverheid is een onderzoek gestart naar de verbetering van informatievoorziening voor en contactmogelijkheden met (aankomende) studenten met een bijzondere omstandigheid.

- **Onderwijsvoorziening voor 30-plussers**

Studenten met een beperking kunnen gebruik maken van de onderwijsvoorziening. Hiermee kunnen zij bijvoorbeeld een gebarentolk inzetten, een aangepaste bruikleenauto aanvragen of hulpmiddelen vergoed krijgen. Vooralsnog is de onderwijsvoorziening alleen beschikbaar voor studenten tot 30 jaar. De minister van OCW heeft aangekondigd om de wet zo aan te passen dat ook studenten boven 30 jaar hiervoor in aanmerking komen.

- **Aansluiting op arbeidsmarkt**

WerkLab is een samenwerkingsverband tussen de HAN, ROC Nijmegen, Radboud Universiteit, WerkBedrijf Rijk van Nijmegen en het UWV WERKbedrijf. Jobcoaches die verbonden zijn aan deze onderwijsinstellingen begeleiden studenten met een ondersteuningsbehoefte bij de overgang van opleiding naar passend werk. Inmiddels zijn 160 mbo/hbo-studenten geholpen. Vanuit andere instellingen voor hoger onderwijs is veel interesse in de pilot.

- **Aanpak Jeugdwerkloosheid**

De *Aanpak Jeugdwerkloosheid* is gericht op het ondersteunen van jongeren die werkloos zijn of dreigen te worden en schoolverlaters met een groot risico op werkloosheid, opdat zij doorstromen naar vervolgonderwijs of werk.²² Scholen en gemeenten bieden extra begeleiding aan jongeren met een beperking of chronische ziekte.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- 32% van de mbo-studenten vindt in 2020 de hulpmiddelen en aanpassingen op school voor de beperking die de student heeft (heel) goed.
- 54% van de studenten in het hoger onderwijs met een functiebeperking of chronische ziekte is in 2020 (zeer) tevreden over de voorzieningen die de onderwijsinstelling aanbiedt.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Onderwijs

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- De indicator over hulpmiddelen en aanpassingen in het mbo is onderdeel van de JOB-monitor, die eens in de twee jaar wordt uitgezet onder mbo-studenten. Deze cijfers zijn uit de JOB-monitor 2020.
- In de JOB-monitor wordt gevraagd in hoeverre studenten in het hoger onderwijs tevreden zijn over de voorzieningen in hun instelling om studeren in hun situatie te vergemakkelijken.
- Er is op dit moment geen wetenschappelijk verantwoorde meting beschikbaar van actuele indicatoren in het basis- en voortgezet onderwijs. Uit de evaluatie van het passend onderwijs kwam wel naar voren dat ouders en leerlingen in meerderheid tevreden zijn over de geboden ondersteuning en over de communicatie met de school, al hebben ouders die te maken hebben met verschillende instanties nog last van bureaucratie. Verder zijn ouders minder ontzorgd dan was verwacht. Ongeveer een kwart van de ouders is niet tevreden. Tevredenheid van ouders van leerlingen met extra ondersteuning is nu opgenomen in de doelstellingenmonitor van de verbeteraanpak passend onderwijs. Deze monitor wordt in 2021 ontwikkeld.

Vervolg

Inclusiever onderwijs is de afgelopen jaren steeds zichtbaarder geworden in beleid. De [Beleidsnota Evaluatie en Verbeteraanpak passend onderwijs](#) bevat een breed gedragen visie voor het basis- en voortgezet onderwijs, die leidend zal zijn voor alle verbetermaatregelen in het onderwijs. Concreet zal het ministerie van OCW in het najaar van 2021 starten met de routekaart naar inclusiever onderwijs. Centraal staat het gezamenlijk zoeken naar mogelijkheden en inclusief denken, zowel vanuit het perspectief van scholen en professionals, als van leerlingen en ouders. Ervaringen uit de experimenteerregeling en van scholen die al werken aan inclusiever onderwijs worden in de uitvoering meegenomen. Verder geven de evaluaties passend onderwijs van basis-, voortgezet en speciaal onderwijs inzicht in de huidige beperkingen voor inclusief onderwijs.

Daarnaast laten de evaluaties zien dat er weliswaar meerdere onderwijsmogelijkheden zijn voor mensen met een beperking, maar dat deze bij de doelgroep lang niet altijd bekend zijn. Dit geldt ook voor het middelbaar beroepsonderwijs en het hoger onderwijs. Het ministerie is daarom bezig met partners zoals het ECIO om deze informatie te ontsluiten en te zorgen dat deze de doelgroep daadwerkelijk bereikt. Het ministerie blijft ook in de toekomst samenwerken met relevante partners om de ontwikkelkansen voor kinderen met een ondersteuningsbehoefte te verbeteren en om de toegang en toegankelijkheid voor het gehele onderwijs te vergroten.

²² De Aanpak Jeugdwerkloosheid is onderdeel van het aanvullend sociaal pakket en is verlengd in het Nationaal Programma Onderwijs tot en met 2022. Zie [Kamerbrief uitwerking aanvullend sociaal pakket, 23-09-2020](#).

Annemieke: ‘De massa sluit mensen met een beperking vanuit onwennigheid en onwetendheid buiten. Daarom is inclusiedans zo mooi. Het ongemak verdwijnt.’

Lees het artikel: [➔](#)

3.5 Participatie en Toegankelijkheid

Doel en ambitie

De actielijn *Participatie en Toegankelijkheid* wil mensen met een beperking meer kansen bieden om mee te doen op terreinen als sport, cultuur en media. Bovendien is het de bedoeling om meer websites en apps toegankelijk te maken en de informatievoorziening vanuit (semi-)overheden en andere partijen begrijpelijker te maken.

Activiteiten en resultaten - Sport

• Platform Uniek Sporten

Uniek Sporten is een online sportcommunity om mensen met een beperking van inactief naar actief sporten en bewegen te brengen én te houden. *Uniek Sporten* biedt een overzicht van het sport- en beweegaanbod in Nederland. Dit jaar heeft het platform 500.000 unieke bezoekers, vanaf de start in 2017 zijn er meer dan één miljoen bezoekers geweest. Het platform is uitgebreid met:

– Uniek Sporten Hulpmiddelenfonds

Het fonds verstrekt een financiële bijdrage aan mensen met een beperking die een sporthulpmiddel nodig hebben. Het vormt zo een vangnet voor diegenen die hiervoor niet of slechts deels terecht kunnen bij de Wmo, Zvw, UWV (sportwerkvoorziening) of Wlz.

– Uniek Sporten Thuis

Via een app krijgen mensen met een beperking niet alleen passende sport- en beweegactiviteiten voor thuis aangeboden, maar ook voedings- en ontspanningsinformatie. In 2021 sportten 1.350 mensen met de app.

• Handreiking Sporthulpmiddelen

Stichting Special Heroes heeft in 2020 de *Handreiking Sporthulpmiddelen* uitgebracht, om sporthulpmiddelen voor mensen met een beperking beter bereikbaar en beschikbaar te maken. Eind 2021 verschijnt de eindrapportage met aanbevelingen.

• Nationaal Sportakkoord

De inspanningen binnen het deelakkoord hebben geleid tot meer landelijke en gemeentelijke beleidsaandacht voor inclusie. Zo is het Charter Diversiteit en Inclusie door 26 sportbonden ondertekend en is het thema in 93% van de lokale sportakkoorden opgenomen.²³

• Uitbreiding sportvervoersvoorziening

De vervoersvoorziening voor teamsporters met een ernstige lichamelijke beperking wordt uitgevoerd door vervoersbedrijf Qarin en gecoördineerd door Stichting Special Heroes. De stichting werkt tot en met 2022 aan de uitbreiding van de voorziening, zodat ook individuele sporters met een ernstige lichamelijke beperking en trainers ervan gebruik kunnen maken.

• Toegankelijke sport- en beweegaccommodaties

Via de *Subsidieregeling stimulering bouw en onderhoud sportaccommodaties* kunnen amateursportorganisaties investeren in de toegankelijkheid van hun accommodaties. Deze regeling vanuit het ministerie van VWS loopt tot en met 1 januari 2024.

²³ Reitsma, M., Hoogendam, A., Nafzger, P., Pulles, I. en Poel, H. van der. (2021). *Monitor Sportakkoord 'Sport verenigt Nederland'. De zes pijlers gepeild. Voortgangsrapportage juni 2021*. Utrecht: Mulier Instituut.

Jarno: 'Ik ben graag op het water. Daar voel ik me voor even onafhankelijk. Dat gevoel wil toch iedereen: gewoon genieten.' Bekijk het filmpje: ➔

- **Ongehoord Sportief**

Ongehoord Sportief is in 2020 opgezet door de Koninklijke Nederlandse Doven Sport Bond, Gehandicaptensport Nederland en WinterWerkt, met steun van het ministerie van VWS en NOC*NSF. Het initiatief streeft naar de integratie van sporters met een auditieve beperking in de reguliere sport. Inmiddels is dit bij een aantal sporten, waaronder voetbal, het geval.²⁴

Vervolg

Dankzij het Nationaal Sportakkoord zijn er belangrijke stappen in de goede richting gezet. Niet alleen is de aandacht voor inclusief sporten en bewegen sterk toegenomen, ook is er ingezet op de randvoorwaarden zodat mensen met een beperking dit kunnen doen op een manier die bij hen past. De partijen SP, GroenLinks en D66 constateren dat er nog een weg te gaan is. Ze stelden daarom de notitie [Sport en bewegen voor mensen met een beperking vanzelfsprekend in 2030!](#) op en legden deze aan de minister voor tijdens het commissiedebat van 29 juni 2021.

Activiteiten en resultaten - Cultuur

- **Toegankelijk meedoen aan cultuur**

Het *Programma Cultuurparticipatie* is een samenwerking tussen het ministerie van OCW, het Landelijk Kenniscentrum voor Cultuureducatie en Amateurkunst (LKCA) en het Fonds voor Cultuurparticipatie. Centraal staat het wegnemen van fysieke, sociale of psychische drempels die meedoen aan cultuur in de weg staan. Jaarlijks stelt het ministerie OCW ruim € 5 miljoen beschikbaar. Om de negatieve effecten van de coronacrisis tegen te gaan, is in februari 2021 eenmalig € 10 miljoen extra beschikbaar gesteld, als onderdeel van het maatschappelijk steunpakket dat zich richt op sociaal en mentaal welzijn. Het programma loopt tot 2024.

- **Eindrapport *Onbeperkt cultuur beleven***

Tijdens de Week van de Toegankelijkheid 2020 is het eindrapport *Onbeperkt cultuur beleven* gepresenteerd, waarmee uitvoering is gegeven aan de motie van de Kamerleden Asscher en Ellemeet. Op hun verzoek zijn de toegankelijkheid van culturele instellingen en mogelijke drempels voor mensen met een beperking onderzocht. Een groot struikelblok voor een inclusieve cultuursector blijkt onbewuste uitsluiting of onbekendheid met beperkingen te zijn. Het onderzoek stuurt daarom op samenwerking tussen instellingen en ervaringsdeskundigen.

- **Lancering routekaart toegankelijke festivals**

Het Themanetwerk Festivals en Evenementen heeft in januari 2021 een routekaart voor toegankelijke festivals en evenementen gelanceerd. Organisatoren hebben nu een leidraad voor toegankelijkheid die ze kunnen raadplegen bij alle fases en keuzes rondom de uitvoering.

²⁴ Zie <https://www.gehandicaptensport.nl/actueel/nieuws/1250/dovenvoetbal-kndsb-sluit-aan-bij-de-knvb>.

Festivals voor iedereen

Tijdens Eurosonic Noorderslag is de routekaart voor toegankelijke festivals en evenementen aan de festivalbranche gepresenteerd. Het [Themanetwerk Festivals en Evenementen](#) van de Coalitie voor Inclusie heeft deze routekaart ontwikkeld samen met festivalorganisatoren, brancheverenigingen, gemeenten, kennisinstituten, belangenorganisaties en ervaringsdeskundigen. Hiermee kunnen alle bezoekers, met en zonder beperking, zelfstandig en op basis van gelijkwaardigheid genieten.

De [routekaart](#) geeft organisatoren adviezen om hun festivals beter toegankelijk te maken. Een festival dat goed toegankelijk is, levert winst op voor iedereen. Bezoekersaantallen stijgen doordat mensen met een beperking en hun vriendengroep zich welkom voelen, de waardering voor het festival neemt toe en het zorgt voor positieve mond-tot-mondreclame.

• **BeleidsProkkel Cultuur**

Stichting Prokkel organiseert al een aantal jaar de BeleidsProkkel op verschillende ministeries: prikkelende ontmoetingen tussen mensen met een beperking en beleidsmakers. In 2021 vond de BeleidsProkkel Cultuur plaats, waarin mensen met een verstandelijke beperking hun wensen en behoeften over het meedoen met kunst en cultuur deelden.

• **Code Diversiteit en Inclusie**

De Code Diversiteit en Inclusie is gemaakt voor en door de culturele sector, opdat deze een afspiegeling is van de diversiteit van de samenleving. Sinds 2019 bevat deze meer vormen van diversiteit, waaronder beperking en opleidingsniveau. Met ingang van de nieuwe subsidieperiode van de landelijke culturele basisinfrastructuur op 1 januari 2020, zijn culturele instellingen die steun ontvangen van het Rijk verplicht om de gedragscode te onderschrijven.

Vervolg

Het onderzoek naar de toegankelijkheid van culturele instellingen is tekenend voor de ontwikkeling van het thema binnen de cultuursector. Het laat allereerst zien welke drempels mensen met een beperking ervaren, maar ook hoe essentieel samenwerking is om tot oplossingen te komen. De ambitie is om een cultuursector te realiseren waar iedereen zich welkom voelt en die uitnodigend en toegankelijk is. De komende tijd zullen ervaringsdeskundigen, belangenorganisaties, brancheorganisaties, medewerkers van culturele instellingen en andere cultuurprofessionals daarom met elkaar in gesprek gaan, van elkaar leren en samenwerkingsverbanden faciliteren.

Activiteiten en resultaten - Media

• **Toegankelijkheid in de Mediawet**

Op 26 mei 2020 vond in de Tweede Kamer een overleg plaats over de implementatie van een EU-richtlijn voor audiovisuele diensten, waarvoor de Mediawet gewijzigd is. Sindsdien zijn media-instellingen verplicht om hun aanbod altijd en in toenemende mate toegankelijk te maken voor mensen met een auditieve of visuele beperking en hierover te rapporteren aan het Commissariaat voor de Media. De NPO heeft in maart 2020 een stappenplan toegankelijkheid naar de Kamer gestuurd. Via de NPO voorziet de landelijke publieke omroep 95% van de Nederlandstalige programma's van ondertiteling; bij landelijke commerciële zenders is dit 50%. Verder is per 1 november 2020 in de Mediawet vastgelegd dat er bij crisiscommunicatie een gebarentolk moet worden ingezet.

- **Erkenning Nederlandse Gebarentaal**

In oktober 2020 heeft de Eerste Kamer ingestemd met het initiatiefwetsvoorstel van de Tweede Kamerleden Dik-Faber, Kuiken en Van Eijs om de Nederlandse Gebarentaal juridisch te erkennen. Het ministerie van BZK maakt in overleg met de andere betrokken departementen en Dovenschap een plan van aanpak voor de implementatie.

- **Aanbod audiodescriptie**

Mensen met een visuele beperking kunnen de app *Earcatch* gebruiken voor audiodescriptie bij films en televisieseries van de NPO. De app biedt gesproken ondertiteling. Het is het streven van de NPO om meer televisieprogramma's met audiodescriptie aan te laten bieden.

Vervolg

Met name de NPO heeft de afgelopen drie jaar de toegankelijkheid van het media-aanbod weten te vergroten: er zijn meer programma's beschikbaar met audiodescriptie of gebarentolk. Daarnaast bevordert een regulier overleg tussen het ministerie van OCW, de NPO, het Commissariaat voor de Media en belangenorganisaties de communicatie tussen de doelgroep en de betrokken instanties. De doelgroep is nog niet altijd te spreken over de kwaliteit van de (live) ondertiteling. Het verbeteren van de toegankelijkheidsdiensten is daarom een ambitie voor de komende jaren.

Activiteiten en resultaten - Verkiezingen

- **Meer stemlokalen toegankelijk**

Sinds 2019 moeten alle stemlokalen toegankelijk zijn voor kiezers met een lichamelijke beperking. Als een gemeente hieraan niet kan voldoen, moet het college van burgemeester en wethouders de gemeenteraad informeren over de reden(en) hierachter. De afgelopen verkiezingen waren er meer toegankelijke stembureaus: een mooi resultaat gezien de vele extra stemlocaties die gemeenten in verband met de coronamaatregelen moesten vinden. Een steekproef gehouden in opdracht van het ministerie van BZK laat zien dat de fysieke toegankelijkheid van stemlokalen is gestegen van 66% in 2019 naar 77% in 2021.²⁵

- **Aandacht voor kwetsbare kiezers in coronatijd**

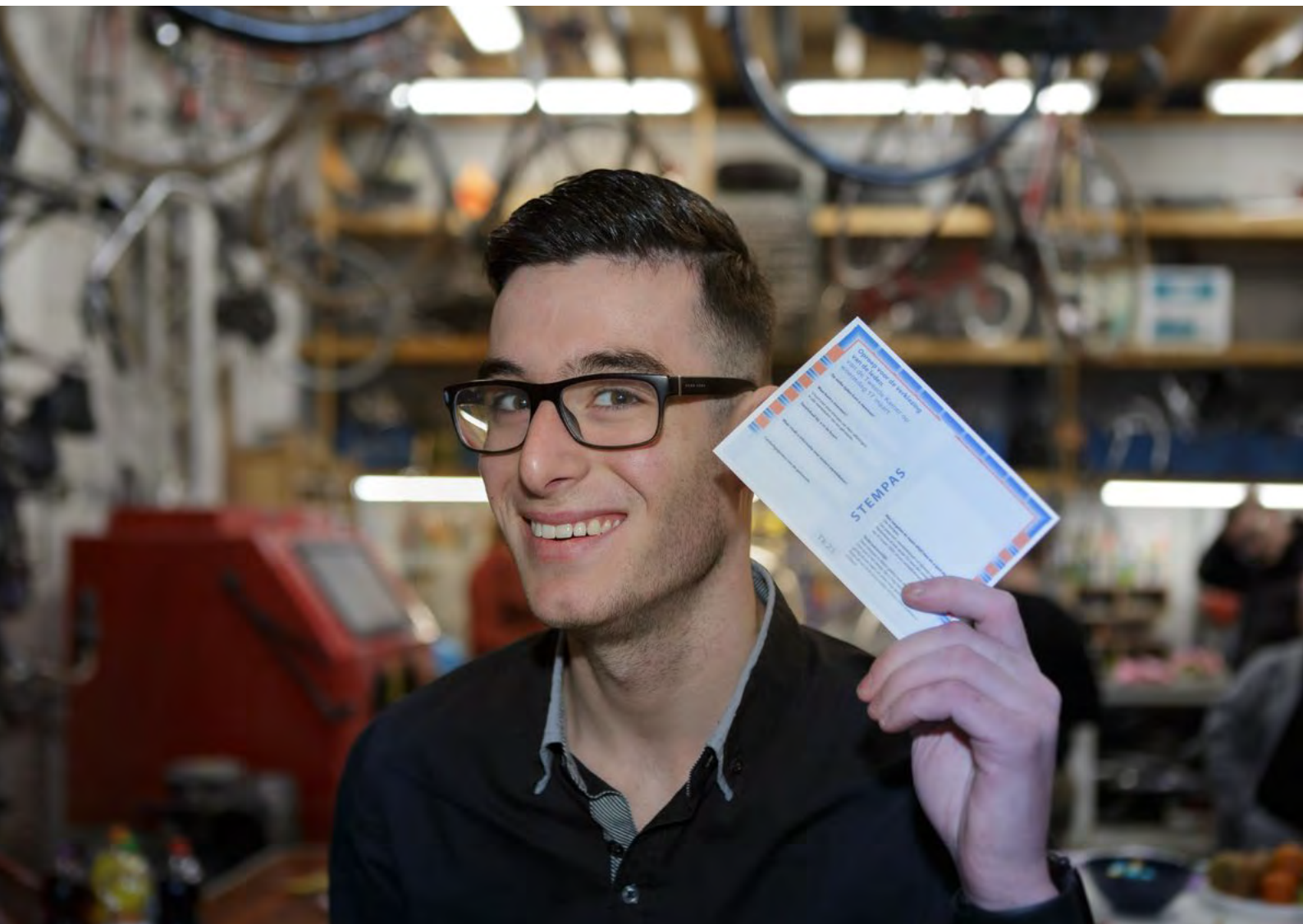
De Tijdelijke wet verkiezingen covid-19 bood maatregelen om de Tweede Kamerverkiezing van 17 maart 2021 voor kiezers en stembureauleden veilig te laten verlopen. Daarbij was aandacht voor kiezers die extra kwetsbaar waren voor het coronavirus. Zo werd het maximumaantal uit te brengen volmachten verhoogd van twee naar drie en konden gemeenten stemlokalen met beperkte toegang instellen in zorginstellingen. Verder konden kiezers van 70 jaar en ouder hun stem per brief uitbrengen. Ook konden kiezers die de verkiezingsdag vanwege de verwachte drukte wilden vermijden, vervroegd stemmen in het stemlokaal. De opkomst bevorderende campagne benadrukte dat deze optie vooral bedoeld was voor kiezers uit een risicogroep. Om toegankelijk te kunnen communiceren, is er veel samengewerkt met belangenorganisaties.

- **Actieplan Toegankelijk Stemmen**

In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen 2021 was het actieplan Toegankelijk Stemmen in uitvoering, op initiatief van de Kiesraad, de Nederlandse Vereniging voor Burgerzaken, de VNG en de ministeries van VWS en BZK. Het actieplan heeft onder andere geresulteerd in:²⁶

²⁵ Zie Bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21*, 35165, nr. 40.

²⁶ Zie de evaluatie van *Toegankelijk Stemmen* in de Bijlage bij *Kamerstukken II 2020/21*, 35165, nr. 40.

Bryan: 'Door de cursus Stoere Stemmer leer ik hoe ik mijn stem kan uitbrengen en hoe het moet in het stemhokje.' Bekijk het filmpje: [➔](#)

- Verbeterde toegankelijkheid stemlokalen
De checklist voor een toegankelijk stemlokaal is geactualiseerd. Verder kunnen gemeenten met vragen over het toegankelijk maken van stemlokalen terecht bij een helpdesk en is er voor gemeenten een handreiking over toegankelijke verkiezingen verschenen.
- Betere informatie voor stembureauleden
Stembureauleden hebben uitleg over toegankelijkheid gekregen, met een module toegankelijkheid en een actielijst voor fysieke toegankelijkheid op de verkiezingsdag.
- Toegankelijke informatie over stemmen
De website van de Kiesraad en de website <http://elkestemtelt.nl> bevatten informatie over de verkiezingen in begrijpelijke taal.
- Begrijpelijke taal in verkiezingscampagnes
Elf kandidaten van verschillende partijen²⁷ hebben meegedaan aan een [verkiezingsdebat in begrijpelijke taal](#), dat werd uitgezonden via de kanalen van ProDemos en voor het eerst ook op NPO Politiek. Stichting Lezen en Schrijven heeft een hulpaanbod voor politieke partijen ontwikkeld, waarmee ze hun verkiezingsprogramma in begrijpelijke taal konden presenteren. Twaalf partijen hebben een dergelijk programma gecommuniceerd, naast hun reguliere verkiezingsprogramma.²⁸ Verder zijn er verkiezingsvlogs en kleurplaten over de verkiezingen gemaakt, voor en samen met mensen met een verstandelijke beperking.

Stem jij ook?

ProDemos ontwikkelde *Stem jij ook?*, een project speciaal voor mensen met een licht verstandelijke beperking en moeilijkerlerenden. Wouter heeft een verstandelijke beperking en vindt stemmen best lastig. ‘Ik word altijd zenuwachtig van de rij. En ik vind het stembiljet onduidelijk en ook zo groot.’

ProDemos wil mensen zoals Wouter politiek bewust maken en hen leren om van hun stemrecht gebruik te maken. In aanloop naar de Tweede Kamerverkiezingen organiseerde ProDemos voorlichtingsbijeenkomsten en bracht gratis verkiezingskranten uit. Verder bevat de website <https://stemjijook.nl> verschillende filmpjes rondom de verkiezingen. Ervaringsdeskundigen stellen daarin vragen aan politici, die op begrijpelijke wijze uitleggen waar hun partij voor staat.

• Experiment met nieuw stembiljet

De minister van BZK heeft in mei 2020 een wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend om met nieuwe stembiljetten te kunnen experimenteren. Dit zou het mogelijk maken om in het stemlokaal een kleiner stembiljet aan te bieden. Een kleiner formaat papier is geschikter voor blinde en slechtziende kiezers omdat zij dan een hulpmiddel kunnen gebruiken, zoals een mal. Dit kleinere stembiljet kan ook logo's van politieke partijen bevatten, mits de partij haar logo bij het centraal stembureau heeft geregistreerd.

27 April Ranshuijsen (GroenLinks), Christine Teunissen (Partij voor de Dieren), Don Ceder (ChristenUnie), Habtamu de Hoop (PvdA), Judith Tielen (VVD), Liane den Haan (50PLUS), Lucille Werner (CDA), Peter Kwint (SP), Roelof Bisschop (SGP), Stephan van Baarle (DENK) en Vera Bergkamp (D66).

28 VVD, ChristenUnie, GroenLinks, SGP, SP, D66, PvdA, Partij voor de Dieren, 50PLUS, Piratenpartij, CDA en BIJ1.

- **Assistentie voor kiezers met een verstandelijke beperking**

Vooralsnog kunnen alleen kiezers met een lichamelijke beperking assistentie krijgen in het stembokje. De minister van BZK heeft een wetsvoorstel in consultatie gebracht waardoor dit ook mogelijk wordt voor kiezers met een verstandelijke beperking of voor laaggeletterden.

De consultatietermijn van deze experimentenwet liep tot 20 september 2021. De minister van BZK streeft ernaar om dit voorstel in het najaar voor advies aan de Afdeling advisering van de Raad van State voor te leggen.

Vervolg

Rondom de verkiezingen is er inmiddels een stijgende lijn zichtbaar als het gaat om fysieke toegankelijkheid. Bij de afgelopen Tweede Kamerverkiezing was er daarbij specifiek oog voor kiezers die kwetsbaar waren voor het coronavirus. Toegankelijke verkiezingen gaan echter verder dan alleen fysiek toegankelijke stemlokalen. Het vraagt om een bredere inzet, zoals het aanbieden van begrijpelijke informatie en het betrekken van kiezers met een beperking in de communicatie. In aanloop naar de Gemeenteraadsverkiezingen 2022 wordt het Actieplan *Toegankelijk Stemmen* daarom herijkt en uitgevoerd, zodat er blijvend aandacht is voor toegankelijke verkiezingen.

Activiteiten en resultaten - Digitale Toegankelijkheid

- **Toegankelijke overheidswebsites en mobiele applicaties**

Overheidsinstanties zijn wettelijk verplicht om alle overheidswebsites en mobiele applicaties toegankelijker te maken en daarover verantwoording af te leggen in een gestandaardiseerde toegankelijkheidsverklaring. De wettelijke verplichting rondom digitale toegankelijkheid is sinds juli 2018 gefaseerd ingevoerd: op 23 september 2019 voor nieuwe websites, in 2020 voor alle websites, en op 23 juni 2021 voor mobiele applicaties. Alle verklaringen zijn verzameld op de website <http://www.toegankelijkheidsverklaring.nl/register>. De toegankelijkheid van overheidswebsites en -apps en de ingeplande verbetermaatregelen zijn daardoor openbaar in te zien. Belanghebbenden bij digitale toegankelijkheid kunnen deze informatie strategisch inzetten, zoals Ieder(in) die de [Toolkit toegankelijke gemeentewebsites](#) heeft ontwikkeld.

- **Bewustwording rondom digitale toegankelijkheid**

Sinds de publicatie van de Europese webtoegankelijkheidsrichtlijn in 2016 is stevig ingezet op het vergroten van bewustwording rondom digitale toegankelijkheid. De nieuwe verplichting is breed gecommuniceerd aan overheidsinstanties, onder andere met de website <http://www.digitoegeankelijk.nl/>. Na 23 september 2020 bleken nog niet alle overheden een toegankelijkheidsverklaring te hebben gepubliceerd. Hierop zijn aanjaagteams geformeerd, die overheden zonder verklaring wijzen op de verplichting en hen helpen om alsnog een verklaring op te stellen. In veel gevallen was er overigens geen sprake van onwil, maar van belemmeringen zoals gebrek aan kennis over digitale toegankelijkheid, beperkte organisatorische middelen en onvoldoende bestuurlijke betrokkenheid. Mede vanwege de laatstgenoemde reden heeft de VNG een bestuurlijk aanjaagteam geformeerd.

Vervolg

De afgelopen drie jaar zijn belangrijke stappen gezet richting een digitale overheid die beter toegankelijk is. Al gaat het merkbaar de goede kant op, toch zijn nog niet alle overheidswebsites en -apps aantoonbaar toegankelijk. De komende jaren wordt daarom verder gewerkt aan de verbetering van digitale toegankelijkheid. Dat gebeurt allereerst door overheden te helpen met hun online informatieverstopping en dienstverlening. Verder wordt het formeel toezicht op de naleving ingericht, vooruitlopend op de Wet digitale overheid. Tot slot blijft het van groot belang om overheidsbestuurders te wijzen op hun doorslaggevende rol in het toegankelijkheidsproces.

Activiteiten en resultaten - Begrijpelijke Informatie

• Direct Duidelijk Brigade

In oktober 2019 is de Direct Duidelijk Brigade opgericht om overheidsorganisaties extra te ondersteunen bij begrijpelijke communicatie.²⁹ Steeds meer organisaties besteden aandacht aan begrijpelijke overheidstaal in hun dienstverlening. In 2020-2021 beoogt de Brigade om:

1. Overheden/ambtenaren te laten inzien hoe belangrijk duidelijke taal is, zeker voor mensen met een beperking die bovengemiddeld vaak contact hebben met de overheid;
2. Overheden/ambtenaren kennis, vaardigheden en hulpmiddelen te bieden om duidelijk te kunnen communiceren;
3. Overheden/ambtenaren in staat te stellen om teksten op begrijpelijkheid te beoordelen. De website <http://www.directduidelijk.nl> bevat tips, checklists en voorbeeldteksten.

Een greep uit de behaalde resultaten:³⁰

– Toename bewustwording

Meer dan 2.000 leden door het land hebben zich aangesloten bij het Direct Duidelijk-netwerk en meer dan 50 organisaties tekenden de Direct Duidelijk-deal. Verder hebben naar schatting 150 overheidsorganisaties een beleidsaanpak voor begrijpelijke taal. In de afgelopen jaren hebben overheidsorganisaties meer dan 20.000 teksten herschreven.

– Kennisontwikkeling

Organisaties kunnen gebruik maken van begrijpelijke taaltraining en/of taalcoaching met hulp van de Direct Duidelijk Brigade. Ambtenaren kunnen gratis gebruik maken van een taaladviesdienst en hertaalsoftware. Bovendien zijn er wekelijkse Direct Duidelijk-webinars, met honderden kijkers tijdens de live-uitzending en duizenden terugkijkers.

– Samenwerking met ervaringsdeskundigen

Stichting Lezen en Schrijven en Stichting ABC organiseren inspiratiesessies voor ambtenaren, om het belang van begrijpelijke taal en de inzet van ervaringsdeskundigen te promoten. Stichting ABC heeft verder voor ambtenaren een online toolkit rondom samenwerking met ervaringsdeskundigen laaggeletterdheid ontwikkeld.

Vervolg

Door de Direct Duidelijk-campagne en de inzet van de Brigade zijn overheidsorganisaties zich bewuster geworden van de noodzaak van begrijpelijke taal. Zo zijn ambtenaren beter bekend met het perspectief van ervaringsdeskundigen. Ook hebben ambtenaren een stevig kennisnetwerk en kunnen ze gebruik maken van verschillende hulpmiddelen voor begrijpelijke overheidstaal.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- Sporters met een lichamelijke beperking geven in 2019 hun sportaanbieder gemiddeld een 8,5 op de vraag of zij zich op hun gemak voelen bij het sporten (sporters zonder een beperking geven een 8,6).
- In 2020 sport 58% van de mensen van 12 jaar en ouder wekelijks. Dit is 22% voor mensen met een fysieke beperking, 18% voor mensen met een motorische beperking, 22% voor mensen met een auditieve beperking en 26% voor mensen met een visuele beperking.
- Bij een steekproef tijdens de Tweede Kamerverkiezingen 2021 was 16% van de stemlokalen heel goed toegankelijk, 56% was redelijk toegankelijk en 28% was moeilijk toegankelijk.
- Van overheidswebsites voldoet 7% volledig aan de digitale toegankelijkheidseisen, 33% gedeeltelijk, 37% heeft eerste maatregelen genomen en 23% voldoet niet.

²⁹ Kamerstukken II 2019/20, 26643, nr. 644.

³⁰ Kamerstukken II 2019/20, 26643, nr. 721.

- Uit de Direct Duidelijk-enquête blijkt dat ongeveer 150 overheidsorganisaties in het hele land bezig zijn met het begrijpelijker maken van allerlei teksten. 54 organisaties hebben de 'Direct Duidelijk Deal' ondertekend, en er zijn 24 organisaties die de intentie hebben om deze deal te tekenen.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Participatie en Toegankelijkheid.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- Via onder andere de Leefstijlmonitor van het RIVM is aan respondenten die wekelijks of vaker bij een vereniging of andere sportaanbieder sporten, gevraagd of men zich daar op zijn/haar gemak voelt. De uitkomst toont de tevredenheid onder deze groep sporters. Tegelijkertijd laten andere cijfers zien dat veel mensen met een beperking niet sporten, bijvoorbeeld omdat zij belemmeringen ervaren om te gaan sporten en bewegen. Op het verder wegnemen van deze belemmeringen blijft de aanpak van het deelakkoord inclusief sporten binnen het Nationaal Sportakkoord gericht.
- De indicator voor de verkiezingen geeft een beeld van de toegankelijkheid van de stemlokalen bij de laatste Tweede Kamer verkiezingen. Bij de Gemeenteraadsverkiezingen van 16 maart 2022 wordt een vervolgmeting gehouden.
- Het Tijdelijk besluit digitale toegankelijkheid overheid verplicht overheidsinstanties om hun websites toegankelijker te maken; en vanaf 23 september 2020 om verantwoording af te leggen over hoever ze daarmee gevorderd zijn. Overheidsinstanties moeten voor iedere website een gestandaardiseerde toegankelijkheidsverklaring opstellen en publiceren. De indicator voor digitale toegankelijkheid geeft een actueel beeld op die ontwikkeling. Voor mobiele applicaties is de verplichting op 23 juni 2021 ingegaan.
- Ondanks de coronacrisis, die voor overheden veel extra werk met zich meebrengt, staat Direct Duidelijk en daarmee begrijpelijke overheidscommunicatie bij steeds meer overheden op de agenda. Dat blijkt uit het feit dat er meer overheidsorganisaties actief zijn, maar bijvoorbeeld ook uit de kijkcijfers van de Direct Duidelijk-webinars.

3.6 Zorg en Ondersteuning

Doel en ambitie

Voor mensen met een levenslange en levensbrede beperking is zorg de eerste randvoorwaarde om deel te kunnen nemen aan de samenleving. De actielijn Zorg en Ondersteuning is bedoeld om toegankelijke en kwalitatief goede zorg en ondersteuning te waarborgen. Waar mogelijk sluit de actielijn aan bij de VWS-programma's *Zorg voor de Jeugd* en *Volwaardig Leven*.

De maatregelen uit deze actielijn zijn gericht op:

1. Verbeteren van de toegang tot zorg en ondersteuning;
2. Wegnemen van knelpunten rondom de verstrekking van hulpmiddelen;
3. Extra investeren in cliëntondersteuning.

Activiteiten en resultaten

• **Betere zorg aan huis**

Om de uitvoering van de zorg en ondersteuning aan mensen thuis te verbeteren zijn tussen april en september 2019 twaalf regionale *Merkbaar beter thuis*-bijeenkomsten georganiseerd, met in totaal ongeveer 850 deelnemers. Het cliëntperspectief stond daarbij voorop. Partijen die al lokaal en/of regionaal samenwerkten verkenden met elkaar verbetermogelijkheden die ze zelf konden uitwerken. Voorts zijn acht themabijeenkomsten georganiseerd, met in totaal 250 deelnemers, rondom thema's die tijdens eerdere bijeenkomsten aan de orde kwamen:

- Bewoner- en cliëntparticipatie;
- Passend indiceren;
- Grensvlakken Wmo/Wlz;
- Eén regisseur 16-27 jaar;
- Onafhankelijke cliëntondersteuning.

• **Betere toegang in het sociaal domein**

De *Merkbaar beter thuis* bijeenkomsten in het land (zie hierboven) hebben mede geleid tot het project *Samenwerken aan een betere toegang sociaal domein*, dat in 2020 is gestart en doorloopt tot september 2022. Want het is noodzakelijk om de toegang tot ondersteuning thuis vanuit de Wmo structureel te verbeteren. Daarom gaan diverse partijen gezamenlijk aan de slag met:

- Het structureel verbeteren van de organisatie van de integrale toegang in 30 gemeenten;
- Het starten van leer- en verbetertrajecten hieromtrent in 80 tot 100 gemeenten (aansluitend op bovengenoemde gemeenten).

• **Betere toegang voor jeugd met een levenslange en -brede zorgvraag**

Het ministerie van VWS wil de toegang tot passende zorg en ondersteuning verbeteren voor kinderen en jongeren met een levenslange en -brede zorgvraag. Dit onderdeel van het programma *Zorg voor de Jeugd* moet resulteren in concrete acties rondom erkenning en herkenning, beschikkingen en logeer- en respijtzorg. Deze onderwerpen staan hoog op de lijst bij gezinnen en kunnen voor hen een groot verschil maken, ook op kortere termijn.

Corina: 'Ik hou van lekker eten en kook nu zelf met de Kookapp. Mijn favoriete recept is gevulde omelet met geitenkaas.' Lees het artikel: ➔

Na voorbereidende onderzoeken³¹ is een verdiepingstraject gestart. Partijen³² hebben zich gebogen over de kenmerken van de doelgroep, de leidende principes voor de toegang en mogelijke vervolgstappen.³³ Op dit moment onderzoekt Significant de afbakening en omvang van de doelgroep en de condities voor hulp bij de toegang. KPMG heeft eerder drie vervolgroutes opgesteld: kwalitatief goed ondersteuningsaanbod in de toegang realiseren, een zelfscan met bijbehorende verbetermaatregelen uitvoeren en de leidende principes laten aansluiten op de basisfuncties voor de toegang.

Het ministerie van VWS verkent in het derde en vierde kwartaal van 2021 bij alle partijen hoe het vervolgtraject eruit zou moeten zien. Hierbij worden verschillende stakeholders betrokken, waaronder cliëntorganisaties, en gekeken naar mogelijke aansluiting bij het verbetertraject *Samenwerken aan een betere toegang sociaal domein*.

- **Versterking van cliëntondersteuning**

In de periode 2018–2021 heeft het ministerie van VWS geïnvesteerd in cliëntondersteuning,³⁴ met volgende doelstellingen:

1. meer inzicht in vraag en aanbod van cliëntondersteuning;
2. betere positionering van cliëntondersteuning vanaf de toegang tot zorg en ondersteuning;
3. meer bekendheid over het recht op cliëntondersteuning;
4. bevordering van de kwaliteit en deskundigheid van cliëntondersteuning.

Het Koploperproject Cliëntondersteuning was daarbij een belangrijk middel.³⁵ Hierin werkten 113 gemeenten aan het versterken van de positie, bekendheid en het gebruik van cliëntondersteuning in hun gemeente. Bijvoorbeeld door de inzet voor specifieke groepen inwoners, deskundigheidsbevordering en samenwerking tussen formeel en informeel aanbod te verbeteren.

Daarnaast is de vraag naar en het aanbod van cliëntondersteuning onderzocht, hebben Zorgverzekeraars Nederland en de VNG een campagne gelanceerd voor meer bekendheid en vindbaarheid, en is er een scholingsaanbod voor cliëntondersteuners ontwikkeld door de beroepsvereniging van cliëntondersteuners met kennis van beperkingen.

31 [Levenslange en levensbrede zorg- en ondersteuningsvragen van jeugdigen en jongvolwassenen](#) (bijlage bij de Kamerbrief met de derde voortgangsrapportage Zorg voor de Jeugd, kenmerk 1607903-198280-J, 07-11-2019); [Basisfuncties voor lokale teams in kaart de route en componenten onder de loep](#).

32 Ondersteuningsteam Zorg voor de Jeugd, Nederlands Jeugdinstituut, Associatie Wijkteams, VNG, Vereniging Gehandicaptenzorg Nederland, Toezicht Sociaal domein, Nederlands Instituut van Psychologen, Ieder(in), Per Saldo, JongPIT en MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid.

33 [Toegang voor jeugd met een levenslange en levensbrede hulpvraag](#) (bijlage bij de Kamerbrief aanbieder rapport Toegang voor jeugd met een levenslange en levensbrede hulpvraag: Routes naar een integrale afweging, kenmerk 1822038-217920-J, 21-02-2021).

34 Op 2 november 2020 heeft de Tweede Kamer de laatste voortgangsrapportage cliëntondersteuning ontvangen (Kamerstukken II 2020/21, 31476, nr. 33) en op 14 juni 2021 een door het RIVM uitgevoerde monitor (Kamerstukken II 2020/21, 31476, nr. 35).

35 Wolves, M., Laan, A., Geuzebroek, E. en Hulst, S. (2020). *Rapportage evaluatie Koploperproject Cliëntondersteuning*. Bureau HHM.

Meer eigen regie door zorgtechnologie

De Innovatie-impuls uit het programma *Volwaardig leven* stimuleert het gebruik van zorgtechnologie. Middin heeft een digitaal planbord en de *Mijn Eigen Plan*-app ontwikkeld: technologie die zorgt voor structuur en zelfredzaamheid. Cliënten en medewerkers zien zo in één oogopslag wat er dagelijks op het programma staat.

Over de app waren de ambulante begeleiders direct heel positief: het loste een concrete hulpvraag van de cliënt op. Het planbord vroeg wat gewenning. Bart Rijgersberg, innovatie-coördinator bij Middin: 'Mensen hebben de ervaring dat digitale systemen in de zorg ingewikkeld zijn. Maar toen we lieten zien hoe makkelijk en efficiënt ze ermee kunnen werken, viel die drempel al snel weg.'

• Verzamelpunt innovatieve zorgoplossingen

Zorg van Nu is het communicatieprogramma van het ministerie van VWS dat goede voorbeelden en ervaringen van slimme zorg en innovaties deelt. De website bevat meer dan 200 zorgoplossingen, zoals apps die meer regie geven over het eigen leven of hulpmiddelen om gemakkelijker thuis te wonen. De website heeft ongeveer 200.000 bezoekers per kwartaal. Daarnaast is *Zorg van Nu* het grootste e-healthplatform op Facebook, met wekelijks 75.000 bezoekers. In 2018 en 2019 zijn informatieteams het land ingegaan en hebben circa 50.000 gesprekken over passende slimme zorg gevoerd met cliënten, mantelzorgers en zorgverleners. Op dit moment is een [online wegwijzer](#) in ontwikkeling om mensen de meerwaarde ervan te laten zien. Daarnaast krijgen (zorg)organisaties betere ondersteuning bij het inzetten van slimme zorg, onder andere door een geaccrediteerde e-learning en de Slimme Zorg Estafette.

• Betere toegang tot hulpmiddelen

De verstrekking van hulpmiddelen verloopt niet altijd soepel, met name voor mensen wiens hulpmiddel een complexe aanpassing vereist. De betrokken ketenpartijen (gemeenten, zorgprofessionals, hulpmiddelenleveranciers, cliënten- en patiëntenorganisaties en het ministerie van VWS) hebben daarom samen met mensen met een beperking het actieplan hulpmiddelen en het bijbehorende landelijk normenkader opgesteld, die in januari 2020 zijn verzonden aan de Tweede Kamer.³⁶ Ook opende er een meldpunt waar mensen terecht konden met hun problemen en klachten over hulpmiddelen.

Het actieplan is uitgevoerd en heeft geleid tot:³⁷

- een *Verhuisconvenant*, met afspraken rondom de overname van hulpmiddelen bij verhuizing, tussen gemeenten onderling en tussen gemeenten en zorgkantoren;
- een *Convenant maatwerkprocedure*, met stappen om de uitvoeringspraktijk verder te versterken, zodat aanbieders sneller en beter tot de verstrekking van een passend hulpmiddel kunnen komen;
- een *Handreiking vereenvoudiging terugkerende beschikking* met adviezen aan gemeenten om beschikkingen voor hulpmiddelen af te geven zonder einddatum;
- een *Checklist bejegening* om verstrekkers en zorgprofessionals handvatten te geven voor een goede communicatie en samenwerking met de cliënt;
- voorstellen de *Handreiking inkoop hulpmiddelen* te actualiseren.

³⁶ Kamerstukken II 2019/20, 32805, nr. 103.

³⁷ Op 25 oktober 2021 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de voortgang van het actieplan hulpmiddelen (Kamerstukken II 2020/21, 32805, nr. 123).

De ontwikkelde convenanten en handreikingen bevinden zich nu in de implementatiefase. Daarnaast onderzoekt het ministerie van VWS hoe de toegang tot de hulpmiddelenzorg uit meerdere domeinen (Wmo 2015, Wlz, en Zvw) kan worden vereenvoudigd.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- 34% van de Wmo-gebruikers wist in 2020 dat men gebruik kon maken van een onafhankelijke cliëntondersteuner (27% in 2016).
- 78% van de Wmo-gebruikers wist in 2020 waar men moest zijn voor zijn/haar hulpvraag (68% in 2016).
- 85% van de Wmo-gebruikers gaf in 2020 aan dat de ontvangen ondersteuning past bij zijn/haar hulpvraag (75% in 2016).

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Zorg en Ondersteuning.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- Het cliëntvervangingsonderzoek rond de Wmo vormt een primaire bron voor de onderwerpen en thema's in de actielijn *Zorg en Ondersteuning*. De indicatoren uit het cliëntvervangingsonderzoek zijn ten opzichte van de vorige monitor geactualiseerd en vertonen een stijging ten opzichte van 2016.
- Op 14 juni 2021 is de door het RIVM uitgevoerde monitor cliëntondersteuning naar de Kamer gestuurd.³⁸
- In 2021 is er aanvullend op deze indicatoren een nulmeting uitgevoerd naar de ervaringen van hulpmiddelengebruikers. Deze meting laat zien waar extra inzet op verbeteringen in de hulpmiddelenverstrekking nodig is. Eind 2022 is de vervolgmeting waarmee de effecten van het landelijke normenkader worden gemeten. Deze moet inzichtelijk maken of het normenkader daadwerkelijk voor merkbare verbeteringen in de uitvoering heeft gezorgd.

Vervolg

In de afgelopen periode is met bovenstaande initiatieven gewerkt aan het verbeteren van de zorg en ondersteuning van mensen met een beperking thuis, als randvoorwaarde om meedoen in de samenleving mogelijk of laagdrempeliger te maken. De ambitie is om ook de komende jaren te blijven inzetten op verdere verbeteringen.

Op 26 mei 2021 heeft de minister voor Medische Zorg en Sport de *Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking* aan de Kamer gezonden.³⁹ Deze toekomstagenda komt voort uit het programma *Volwaardig Leven*, waarin met verschillende organisaties, zorgverleners, cliënten en naasten in de gehandicaptensector is gewerkt aan de kwaliteit en toekomstbestendigheid van de gehandicaptenzorg.

In deze toekomstagenda staan nu vijf thema's centraal: complexe zorg, mensen met een licht verstandelijke beperking, cliëntondersteuning, technologie & innovatie en vakmanschap & arbeidsmarkt. De inzet uit de afgelopen periode geeft nu aanleiding om te kijken of en welke aanvullende thema's rond zorg en ondersteuning thuis ook opvolging – en daarmee een plek in de toekomstagenda – zouden moeten krijgen.

³⁸ Kamerstukken II 2020/21, 31476, nr. 35.

³⁹ [Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking | Publicatie | Rijksoverheid.nl](#)

“Mijn authentieke zelf kunnen zijn, ook op mijn werk. Daar ben ik mijn collega’s dankbaar voor.”

Adriaan Brouwer
Manager Directie Zorgverzekeringen

Daniël: ‘Iedereen is anders. We hebben allemaal een eigen verhaal en unieke talenten. Juist die verschillende verhalen en talenten verrijken een organisatie.’

3.7 Rijk als organisatie

Doel en ambitie

Binnen de sector Rijk en als organisatie wil de Rijksoverheid toegankelijk zijn voor mensen met een beperking. De focus van het programma *Onbeperkt meedoen!* bij het Rijk als organisatie ligt op vier terreinen: Werkgeverschap, Gebouwen en Omgeving, Informatie en Inkoop.

Invloed van de coronacrisis op het Rijk als organisatie

De afgelopen jaren zijn diverse resultaten geboekt binnen de Rijksoverheid, maar in 2020 en 2021 heeft de coronacrisis grote impact gehad op rijksmedewerkers, in het bijzonder op diegenen die onder de VN-verdrag doelgroep en de banenafspraken vallen. Sommigen hebben hun werk vanuit huis kunnen voortzetten, anderen die in het facilitaire of administratieve domein in teamverband werken, kwamen noodgedwongen thuis te zitten. Jobcoaches en begeleiders hebben intensief contact onderhouden met deze medewerkers en extra begeleiding geregeld als dat nodig was. Nu er weer op locatie gewerkt kan worden, krijgt begeleiding opnieuw vorm.

De coronacrisis heeft ook de individuele instroom van mensen uit de banenafpraak bij de ministeries beïnvloed. *Meet and Greet*-bijeenkomsten, werving, selectie en trainingen zijn, waar mogelijk, digitaal gehouden. De ministeries hebben zich in deze periode veelal gericht op behoud en verduurzaming van banen, al was er op veel plekken ook steeds sprake van instroom.

De manier van werken van rijksmedewerkers is sinds de coronacrisis blijvend veranderd. Het programma *Hybride Werken* schetst de contouren hiervoor. Mocht dit ook effect hebben op de toegankelijkheid van rijksgebouwen, dan worden de benodigde aanpassingen doorgevoerd.

Activiteiten en resultaten - Werkgeverschap

• Invulling banenafpraak

De banenafpraak is van toepassing op een specifieke groep medewerkers uit de VN-verdrag doelgroep. Voor deze groep dient het Rijk op basis van het Sociaal Akkoord tot 2024 ongeveer 5.000 banen te realiseren. In 2019 hebben de ministeries van BZK, OCW en SZW met verschillende overheids- en onderwijssectoren een bestuursakkoord gesloten en zijn er in 2019 en 2021 werkagenda's vastgesteld. Daarnaast werken de ministeries aan vernieuwende aanpakken. Zo bevat de vernieuwde werkagenda van het Rijk vier methodes om banen te realiseren:

1. Via individuele plaatsingen

Het Rijk vergroot het aantal individuele plaatsingen met maatwerk.

2. Via collectieve plaatsingen

De Rijksbrede organisatie Binnenwerk richt zich op de collectieve instroom en behoud van mensen met een arbeidsbeperking. Sinds 2016 zijn 400 mensen aan een baan geholpen.

3. In het inkoopdomein via social return on investment

In 2019 en 2020 heeft maatschappelijk verantwoord inkopen geresulteerd in een groot aantal proeftuinen, genaamd Maatwerk voor Mensen (zie hieronder, onderdeel Inkoop).

4. In samenwerking met andere werkgevers

Binnenwerk creëert bijvoorbeeld banen bij Staatsbosbeheer in de groenvoorziening. Het afgelopen jaar zijn er nieuwe teams van start gegaan.

• Onbeperkte Denkers

Inmiddels zijn ongeveer 1.300 rijksambtenaren actief als Onbeperkte Denker. Binnen hun eigen werkomgeving ondersteunen zij collega's met een beperking. Dit is onderdeel van de gelijknamige bewustwordings- en activatiecampagne van Stichting Onbeperkte Denkers. De campagne moet leiden tot meer draagvlak voor inclusie.

- **League of Extraordinary People**

De League of Extraordinary People is het rijksbrede netwerk van, voor en door rijksambtenaren met een arbeidsbijzonderheid. Deze onafhankelijke beweging, opgericht door mensen uit de doelgroep, wil de arbeidsemancipatie van rijksambtenaren met een arbeidsbijzonderheid bevorderen. Onder de League Rijk zijn diverse lokale Leagues actief bij organisaties binnen het Rijk.

- **Ondersteuning van medewerkers**

Ondersteuningsstructuren voor medewerkers, managers en HR-adviseurs zijn opgezet en verder uitgebouwd, met trainingen, begeleiding en advies. Leden van selectiecommissies volgen verplicht de training Werven en selecteren voor een inclusieve Rijksoverheid, zodat zij in selectiegesprekken kennis over hun onbewuste vooroordelen kunnen meenemen.

Diversity Week

Tijdens de Diversity Week van 4 tot 8 oktober 2021 organiseerden verschillende ministeries inspirerende webinars en activiteiten rondom diversiteit en inclusie. Deelnemers werden uitgedaagd om hun denkraam te verruimen, uit hun comfortzone te stappen en met tips en tools direct onbeperkt en inclusief aan de slag te gaan.

Er waren inspiratiesessies over Diversity of Thought, over besluitvoering vanuit een breder perspectief, en over inclusief leiderschap. Verder gaven de Onbeperkte Denkers workshops waarin ze hun lessen en successen rondom een positieve D&I-beweging deelden en tips gaven voor samenwerking vanuit diversiteit. Het weekprogramma bevatte ook DiverCity Walks, een kennismaking met de League of Extraordinary People, interviews en lezingen.

Activiteiten en resultaten - Gebouwen en Omgeving

- **Toegankelijkheid rijkskantoren**

Het Rijk spant zich in om de toegankelijkheid van rijkskantoren op niveau te houden en te bevorderen. Naar aanleiding van het VN-verdrag zijn de kerndepartementen in Den Haag in 2017 extra onderzocht op toegankelijkheid. De gebouwen voldoen aan het wettelijk kader, maar het Rijk streeft een hogere toegankelijkheid na: het kwaliteitsniveau zoals omschreven in de Integrale Toegankelijkheidsstandaard 2012. Bij nieuwbouw en renovaties wordt toegankelijkheid dan ook op dat niveau gerealiseerd. Het Rijksvastgoedbedrijf levert maatwerk op verzoek van gebruikers, in de vorm van analyse van panden en met oog voor pragmatische oplossingen.

Activiteiten en resultaten - Informatie

- **NL DIGibeter**

De coronacrisis laat des te duidelijker de meerwaarde zien van investeringen in een goed gedigitaliseerde overheid. Daarom is in NL DIGibeter 2020 nu meer aandacht voor:

- Extra maatregelen om iedereen digitaal mee te laten doen, zoals de actie #allemaaldigitaal die voorziet in gebruikte laptops of tablets;
- Verdere verbetering van de digitale dienstverlening voor burgers en ondernemers;
- Koppeling van de inzet van technologie voor maatschappelijke doeleinden met het beantwoorden van de (ethische) vragen die deze technologie oproept.

- **Digitale inclusie**

Na de lancering van het kabinetsplan *Iedereen moet kunnen meedoen* is de bestuurlijke aandacht voor digitale inclusie in 2019, 2020 en 2021 aanzienlijk toegenomen. Zo zijn digitale diensten makkelijker gemaakt, is er hulp om met digitalisering om te gaan en uitleg over de gevolgen (zie voor inclusieve overheidsinformatie ook paragraaf 3.5 – Begrijpelijke informatie).

- **Pilots voor inclusieve overheidsinformatie**

Het ministerie van AZ heeft vanaf 2019 diverse pilots uitgevoerd om overheidsinformatie inclusiever te maken, bijvoorbeeld door informatie aan te bieden in eenvoudige taal. In 2020 is de samenwerking hieromtrent voortgezet met de taalambassadeurs van Stichting Lezen en Schrijven en Stichting ABC. Het testpanel van Stichting ABC heeft communicatieuitingen getest en er zijn onder andere video's in gebarentaal en beeldsamenvattingen gemaakt.

Activiteiten en resultaten - Inkoop

- **Maatwerk voor Mensen**

Het Rijk is in 2018 gestart met de aanpak *Maatwerk voor Mensen*. Met leveranciers, inkopers, HRM-medewerkers en duurzaamheidscoördinatoren zijn proeftuinen gestart om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt meer perspectief op werk en inkomen te bieden. Voor 2021 ligt de focus op schaalvergroting van social return en richt *Maatwerk voor Mensen* zich op grote uitvoeringsorganisaties, zoals het Rijksvastgoedbedrijf en Rijkswaterstaat.

- **Inkopen met impact**

Bij het verstrekken van opdrachten verplicht het Rijk de opdrachtnemer om mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt te betrekken bij de uitvoering, met een werkervaringsplek, opleiding of een duurzame plaatsing. Social return moet worden toegepast bij aanbestedingen van werken en diensten boven de € 250.000 en een looptijd van tenminste zes maanden.

- **CWA-norm Diversiteit en inclusie**

Het [Nationale Plan Maatschappelijk Verantwoord Inkopen 2021-2025](#) vermeldt de ontwikkeling van een norm voor diversiteit en inclusie. De norm omschrijft hoe organisaties hun D&I-beleid kunnen vormgeven en is tevens een goed instrument om inclusieve inkoop bij organisaties te bevorderen. Een Europese CEN Workshop Agreement (CWA) is op dit moment in ontwikkeling.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- Het aantal banen onder de banenafpraak bij het Rijk (ministeries) is verder gestegen van 1.274 (derde kwartaal 2018) naar 2.500 (derde kwartaal 2020).
- Het aantal aanbestedingen waarbij social return via een contractbepaling is uitgevraagd, is gedaald van 57% in 2018 naar 48,5% in 2020.
- Het aantal rijksambtenaren dat zich via de website heeft ingeschreven bij de beweging Onbeperkte Denkers is verder gestegen van 936 in 2019 naar 2189 in 2021.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Rijk als organisatie.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- In de Jaarrapportage Bedrijfsvoering Rijk 2020 heeft de minister van BZK de realisatiecijfers van de Banenafpraak Rijk tot en met het derde kwartaal 2020 gerapporteerd. Inmiddels zijn de cijfers over heel 2020 beschikbaar. In totaal zijn er 2.663 banen gerealiseerd, waarvan 2.257 dienstverbanden en 406 inleenverbanden. Banen die in de inkoop zijn gerealiseerd, kunnen niet worden geteld. Sinds de nulmeting van de Banenafpraak Rijk eind 2012 is het aantal formele dienstverbanden toegenomen van 215 naar 2.257. De doelstelling voor het aantal banen (formele dienstverbanden en inleenverbanden samen) was respectievelijk 3.066 in het derde kwartaal van 2018, 3.549 in het derde kwartaal van 2019 en 4.072 in het derde kwartaal van 2020.

- Binnen de aanbestedingen waarbij het social return-kader van toepassing is, is een relatieve daling te zien in het aantal waarbij social return via een contractbepaling is uitgevraagd. In 2018 was bij 57 van de 299 aanbestedingen het social return-kader van toepassing en werd bij 57% social return uitgevraagd via een contractbepaling. In 2020 betrof dit 102 van de 202 aanbestedingen, waarbij bij 48,5% social return via een contractbepaling werd uitgevraagd. Er is een absolute stijging zichtbaar in het aantal aanbestedingen waarbij social return via een contractbepaling is uitgevraagd, maar een relatieve daling. In bepaalde situaties is het niet mogelijk of wenselijk om social return toe te passen, bijvoorbeeld als hierdoor verdringing op de arbeidsmarkt zou optreden.
- Het aantal rijksambtenaren dat zich via de website ingeschreven heeft bij de beweging Onbeperkte Denkers is gestegen. De beweging zal naar verwachting verder groeien.

Vervolg

De vorderingen uit de afgelopen jaren in de sector Rijk maken een verschil voor medewerkers met een beperking. Meer rijksgebouwen zijn toegankelijk, op het gebied van digitale inclusie zijn grote verbeteringen doorgevoerd en verspreid over de Rijksdienst komen doorlopend medewerkers die onder de banenafpraak vallen teams versterken.

Voor de komende jaren ligt de focus op het voortzetten van de lopende initiatieven. Tegelijkertijd heeft de coronacrisis een aantal zaken in gang gezet die urgentie hebben. Zo vraagt de ontwikkeling naar hybride werken om speciale aandacht voor mensen met een beperking. Daarnaast is noodzakelijk om voor deze mensen onverminderd te blijven werken aan vergroting van bestuurlijk begrip en van draagvlak voor (digitale) inclusie.

3.8 Iedereen doet mee!

Doel

De VNG geeft met *Iedereen doet mee!* een impuls aan beleid dat mensen met een beperking in staat stelt om mee te doen aan de lokale samenleving. De bedoeling van het VNG-project is dat gemeenten het VN-verdrag kennen en de doelen ervan vertalen in concrete beleids- en actieplannen, die ze opstellen en uitvoeren in samenwerking met ervaringsdeskundige inwoners.

Activiteiten en resultaten

- **Netwerk van actieve gemeenten**

Bij de start van het project heeft de VNG samen met de Alliantie 25 koplopergemeenten geselecteerd, als voorbeeld en inspiratie voor andere gemeenten. Deze koplopergemeenten hebben het manifest *Iedereen doet mee!* opgesteld. In 2019 en 2020 hebben nog eens 34 gemeenten dit manifest ondertekend. Inmiddels is er geen sprake meer van een kleine groep, maar bestaat het netwerk uit 253 gemeenten die werken aan inclusie, waarvan er 94 een Lokale Inclusie Agenda (LIA) hebben en 73 daarmee bezig zijn.

- **Pilots Lokale Inclusie Agenda**

In 2019 ondersteunde de VNG samen met de Alliantie vijf pilots waarin gemeenten en ervaringsdeskundigen aan de slag gingen om een LIA op te stellen. In alle pilots kwam het belang van echt luisteren naar de ervaringsdeskundigen naar voren. De verhalen, lessen en tips uit dit traject staan in het [magazine Een Sterke Start](#).

- **Regionale bijeenkomsten en masterclasses**

Tussen 2019 en 2021 heeft de VNG jaarlijks diverse bijeenkomsten voor gemeenteambtenaren en ervaringsdeskundige inwoners georganiseerd. Gemeentelijke aanpakken, het opstellen van de LIA, kennisuitwisseling en netwerkvorming stonden centraal. Vanwege de coronacrisis vonden er in 2020 en 2021 geen fysieke regiobijeenkomsten plaats; digitale masterclasses vormden een goed alternatief. Wel was er daardoor minder gelegenheid tot netwerken. Het zou daarom waardevol zijn om in 2022 alsnog fysieke ontmoetingsmomenten te realiseren.

- **Kennisdeling**

De VNG deelt kennis en inspirerende praktijkvoorbeelden op het VNG-forum *VN-verdrag Handicap en inclusie*, op de website <http://vng.nl/iedereen-doet-mee> en in de bijbehorende nieuwsbrief. Daarnaast geeft de VNG workshops en presentaties over het VN-verdrag en de rol van gemeenten, bij gemeenten en tijdens evenementen zoals het Democratie Festival, de Raad op Zaterdag en de Global Goals meetup.⁴⁰ Bovendien zijn er leernetwerken opgezet waarin groepen gemeenten samenwerken aan een specifiek thema, zoals samen spelen, toegankelijk bouwen en toegankelijke verkiezingen. Inmiddels zijn sommige leernetwerken overgegaan in structurele samenwerkingsverbanden, die los van het project opereren.

- **Kennisproducten**

Samen met ervaringsdeskundigen van de Alliantie en gemeentelijke beleidsambtenaren is de Handreiking Lokale Inclusie Agenda (LIA) uitgebracht (zie ook paragraaf 3.10). Deze bevat een Routekaart voor het opstellen van een LIA, een Index met levensdomeinen die daaronder kunnen vallen en goede voorbeelden. Verder zijn er vijf inspiratiebundels verschenen:

40 <https://sdgnederland.projects5.greenlightsolutions.nl/event/global-goals-gemeenten-meet-up-utrecht/>

Sascha: 'Ik wandel graag door mijn stad. Als dit zonder obstakels kan, is dat niet alleen fijn voor mij, maar voor iedereen.' Bekijk het filmpje: [➔](#)

1. *Organiseer ervaringsdeskundigheid*
2. *Aan de slag met samen spelen*
3. *Inclusief werkgeverschap*
4. *Wonen is hoofdzaak*
5. *Iedereen doet mee! Ook met een LVB*

Verkiezing Meest Toegankelijke Gemeente

In 2021 organiseerde de VNG de verkiezing *Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland*. De verkiezing is bedoeld om het maatschappelijke bewustzijn over het belang van inclusie van mensen met een beperking te vergroten, en om goede voorbeelden van lokaal inclusiebeleid te delen die gemeenten inspireren om meer werk te maken van het VN-verdrag. In oktober 2021 is de winnaar, de gemeente Stein, bekend gemaakt tijdens de tweede editie van het *Iedereen doet mee!*-congres.

Gemeente Stein is het meest toegankelijk van Nederland

Afgelopen mei is de verkiezing *Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland* gestart. Alle gemeenten in Nederland hebben automatisch meegedaan, wat betekent dat alle gemeenten door alle Nederlanders beoordeeld konden worden op hun toegankelijkheid. De vijf gemeenten met de meeste stemmen zijn doorgegaan naar de finale. Dit jaar maakten Zwolle, Hardenberg, Oude IJsselstreek, Stein en Harderwijk kans op de prijs.

De vakjury riep de gemeente Stein als winnaar uit over 2021. De gemeente Stein viel op door hun Sociale Inclusie Agenda, waarin het beleid duidelijk en toegankelijk is opgeschreven. De gemeente vertaalt de ambities ook naar daden en werkt op alle domeinen aan de realisatie van toegankelijkheid.

• Gemeentelijke monitor VN-verdrag

De VNG heeft de monitor *VN-verdrag Handicap* ontwikkeld. Gemeenten kunnen hiermee een nulmeting uitvoeren en hun voortgang omtrent het VN-verdrag monitoren. Op dit moment hebben 60 gemeenten een account. Zo kunnen ze de monitor uitzetten onder inwoners met een beperking, ambtenaren en het college van burgemeester en wethouders.

• Praktijkproef Global Goals & lokale inclusie

Om te zorgen dat gemeenten het inclusiebeleid opnemen in hun langetermijndoelstellingen, organiseert het VNG-project *Iedereen doet mee!* samen met VNG International dit jaar de praktijkproef *Global Goals & lokale inclusie*. In vijf online bijeenkomsten onderzoeken negen gemeenten hoe zij inclusie kunnen koppelen aan de agenda van de Global Goals (*Sustainable Development Goals*). In het najaar verschijnt een handreiking met de uitkomsten, om gemeenten te ondersteunen bij de borging van hun LIA.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- Het percentage gemeenten dat een LIA maakt, waar de gemeenteraad de agenda heeft goedgekeurd of waar deze wordt al uitgevoerd ligt in 2021 op 51,2% (26% in 2018). Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen! – Gemeenten*.

Detmar: 'Wat is de openbare ruimte een overlevings-
tocht als je een beperking hebt. Al die obstakels kunnen
een onveilig gevoel geven.' Luister naar de podcast: ➔

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- Voor het vierde jaar op rij namen meer gemeenten deel aan de peiling over het VN-verdrag. De vragenlijst van de flitspeiling is uitgezet onder alle 355 gemeenten, waarvan in 2021 49% reageerde (173 gemeenten). In 2020 was dit 38%, in 2019 34% en in 2018 25%.
- Onder de extra respons zaten relatief veel gemeenten die minder ver zijn in het implementatietraject. Hierdoor verandert de verhouding tussen het percentage beginnende versus gevorderde gemeenten per jaar.
- Vanaf 2017 moeten gemeenten het VN-verdrag implementeren en lokaal inclusiebeleid opstellen. In 2018 gaf 50% aan in de verkennende fase te zitten. In 2021 is dat nog 22,3%. Door de jaren heen is een verschuiving zichtbaar van gemeenten in de onderzoekende en opstartende fase, naar gemeenten die met de uitvoering bezig zijn.

Vervolg

Diverse onderzoeken laten zien dat er door gemeenten weliswaar al veel gerealiseerd is op het gebied van inclusie, maar dat er ook nog genoeg te doen is.⁴¹ In augustus 2021 heeft 72% van de gemeenten een ambtenaar aangewezen die de lokale uitvoering van het VN-verdrag coördineert. Vier jaar na de start van het project heeft bijna driekwart van de mensen met een beperking een aanspreekpunt bij hun dichtstbijzijnde overheid. Een andere positieve ontwikkeling is dat gemeenten en ervaringsdeskundige inwoners vaker hun krachten bundelen, bijvoorbeeld rondom beleidsvraagstukken. Wel heeft de coronacrisis tot belemmeringen in de uitvoering geleid. Niet alleen moesten gemeenten veel energie besteden aan het omgaan met de acute noodsituatie, ook moesten zij de samenwerking met ervaringsdeskundige inwoners opnieuw inrichten.

Het is de bedoeling dat alle gemeenten in de komende jaren een LIA opstellen. Verder moeten gemeenten die al een LIA hebben de uitvoering ervan monitoren en de doelstellingen actualiseren, samen met ervaringsdeskundigen.

⁴¹ Zie hiervoor de [Inventarisatie implementatie VN-verdrag Handicap in gemeenten](#) (VNG en Movisie), de [jaarlijkse rapportage over de naleving van het VN-verdrag handicap in Nederland](#) (College voor de Rechten van de Mens) en de lerende evaluatie van het programma *Onbeperkt meedoen!*

3.9 MKB Toegankelijk

Doel

Ondernemingsorganisaties MKB-Nederland en VNO-NCW willen met het programma *MKB Toegankelijk* de bewustwording omtrent het belang van toegankelijkheid vergroten en daarbij minimaal 50.000 ondernemers bereiken. Mensen met een beperking moeten meer keuzemogelijkheden krijgen en het bedrijfsleven moet inclusiever gaan denken, zodat mensen met een beperking ongehinderd en zelfstandig kunnen functioneren.

Invloed van de coronacrisis op het MKB

De coronacrisis heeft verregaande gevolgen voor de Nederlandse samenleving en economie. De anderhalve meter afstand is inmiddels afgeschaft, maar nog niet alle sectoren zijn volledig open. Daarnaast zijn veel ondernemers hard getroffen door de coronacrisis. Ondanks de huidige beperkingen blijven MKB-Nederland en VNO-NCW ondernemers bewust maken van het belang van toegankelijk ondernemen en hen aanzetten tot actie om hun onderneming toegankelijk te maken.

Activiteiten en resultaten

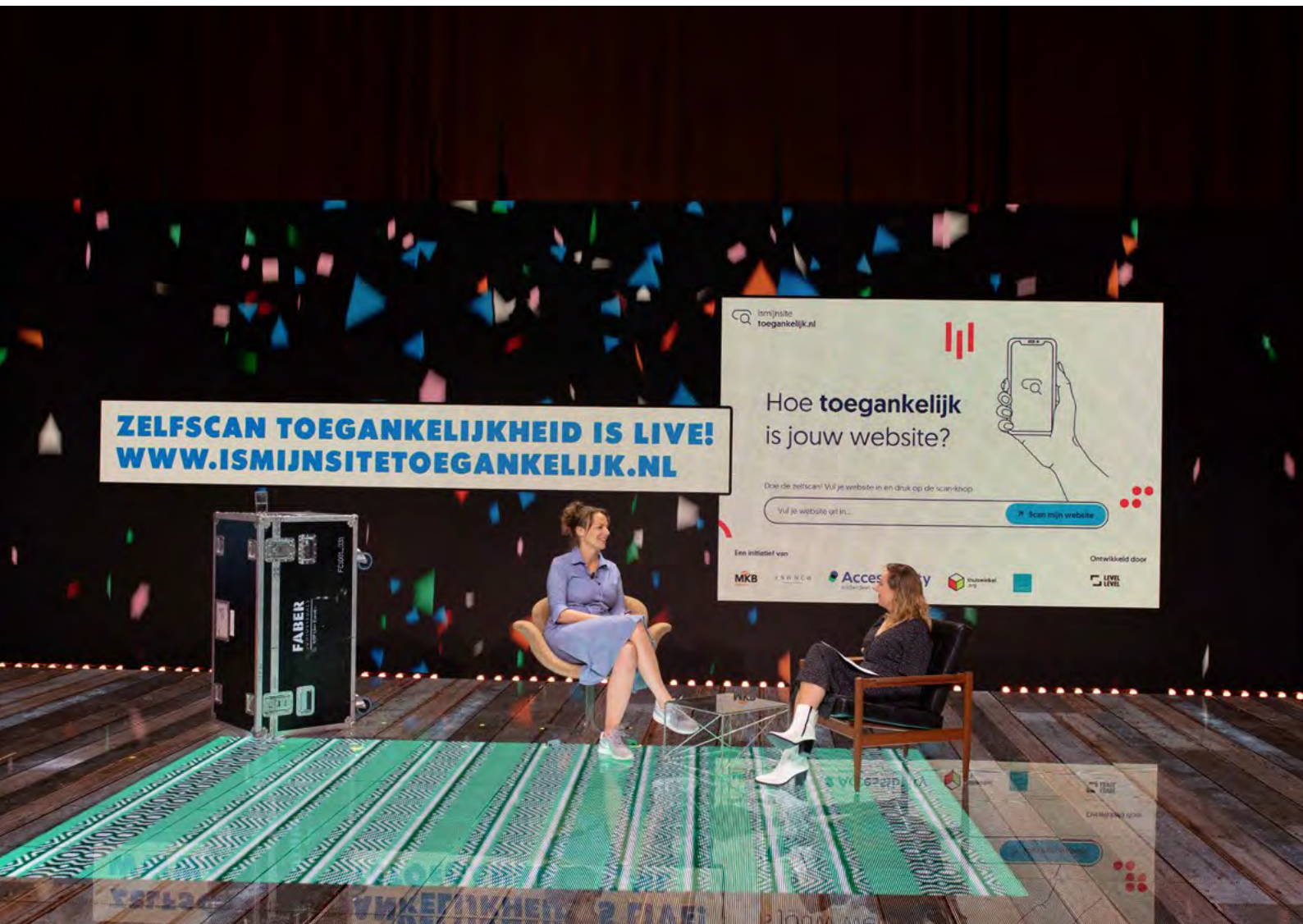
• Actieplannen in uitvoering

- De ambitie van MKB-Nederland en VNO-NCW om 50.000 ondernemers in de detailhandel, horeca en recreatie te bereiken, is gehaald. Brancheverenigingen hebben in totaal 27 actieplannen opgesteld, waarbij een groot aantal ondernemers is vertegenwoordigd. Naast detailhandel, horeca en recreatie zijn ook sectoren aangesloten die digitale transacties uitvoeren voor consumenten. In die actieplannen staat digitale toegankelijkheid centraal. De brancheverenigingen gaan:
- Ondernemers bewuster maken van hindernissen voor mensen met een beperking;
 - Keuzemogelijkheden voor mensen met een beperking verruimen en hun zelfstandig functioneren bevorderen;
 - Inclusief denken in de sector stimuleren.

Aangesloten brancheverenigingen ontvangen regelmatig thematische communicatiepakketten om onder hun leden te verspreiden. In de periode 2018–2021 hebben brancheverenigingen diverse activiteiten georganiseerd, waaronder workshops over digitale en fysieke toegankelijkheid. Twee keer per jaar is er een maatschappelijk overleg tussen brancheverenigingen en de Alliantie, om de voortgang van de actieplannen te bespreken en actuele informatie, best practices en geleerde lessen uit te wisselen.

• Lokale pilots voor vernieuwde aanpak

In 2018 en 2019 zijn vijf lokale toegankelijkheidspilots uitgevoerd. 250 ondernemers hebben een nulmeting en toegankelijkheidsadvies ontvangen. De informatie uit de pilots heeft geleid tot een vernieuwde, schaalbare aanpak: de *MKB Toegankelijke Route*. In 22 winkelgebieden door heel Nederland krijgen ondernemers advies van een gespecialiseerde inspecteur toegankelijkheid. Voor ondernemers die buiten het getoetste gebied vallen, is er een [online zelfscan](#). In augustus 2021 is de route gestart in regio Rijk van Nijmegen. Vanwege de coronacrisis en de lockdown binnen de sectoren was de start later dan gepland. Het project wordt in de loop van 2022 afgerond.

Leonie: ‘Op deze nieuwe website met de Zelfscan kunnen ondernemers op een laagdrempelige manier checken hoe toegankelijk hun website is.’

Bekijk de lancering: [➔](#)

Kick-off MKB Toegankelijke Route

Ondernemers uit de gemeenten Beuningen, Berg en Dal, Heumen en Mook en Middelaar zijn aan de slag gegaan met de toegankelijkheid van hun onderneming. Keurmeesters hebben hun winkels op toegankelijkheid getoetst, waarna de ondernemers advies op maat kregen voor verbeteringen.

Zodra een onderneming aan het basisniveau toegankelijkheid voldoet, ontvangt de eigenaar het [Nederlands Keurmerk voor toegankelijkheid](#). De website <http://www.mkbtoegankelijkeroute.nl/> bevat een landelijk overzicht met alle MKB Toegankelijke Routes. Elke route sluit af met een evenement, waarop de wethouders van de deelnemende gemeenten de resultaten in ontvangst nemen. De betrokken stakeholders worden aangespoord om de lokale beweging naar meer toegankelijkheid voort te zetten.

- **Bewustwordingscampagnes**

Op <http://www.mkbtoegankelijk.nl> vinden ondernemers informatie over toegankelijkheid. MKB-Nederland en VNO-NCW hebben gedurende de projectperiode diverse campagnes uitgevoerd, in het bijzonder over een gastvrije en open houding naar klanten, waarbij telkens ervaringsdeskundigen zijn betrokken. Dankzij de Stoomcursus gebarentaal voor ondernemers, inclusief een gebarenbibliotheek, kunnen ondernemers met een aantal basisgebaren ook hun klanten of gasten die doof of slechthorend zijn een warm welkom geven. Een andere campagne draaide om sociale toegankelijkheid: de Gastvrijheidsbooster voor ondernemers.

- **Zelfscan Toegankelijkheid**

Op het INC. Festival hebben Thuiswinkel.org, Accessibility en MKB-Nederland de *Zelfscan Toegankelijkheid* gelanceerd. De bèta-versie uit 2019 is doorontwikkeld met een vernieuwde website en extra features. Inmiddels heeft een groot aantal ondernemers de tool gebruikt.

Toegankelijke websites in het MKB

Digitale toegankelijkheid gaat verder dan digitale diensten bruikbaar maken voor mensen met een beperking. Veel ondernemers weten niet dat meer dan de helft van de aanpassingen die nodig zijn voor de toegankelijkheid ook bijdraagt aan de snelheid, vindbaarheid en kwaliteit.

Op <http://www.ismijnsitetoegankelijk.nl/> kunnen ondernemers hun domeinnaam invullen en zo hun website op toegankelijkheid toetsen. De scan laat zien hoe hun website scoort op 'Gebruiksvriendelijkheid', 'Leesniveaun', 'Code kwaliteit' en 'Alternatieve tekst bij afbeeldingen'. Vervolgens kunnen ondernemers de resultaten en tips per mail ontvangen en desgewenst periodiek advies krijgen om hun website toegankelijk te houden. De scan is een initiatief van Thuiswinkel.org, Accessibility, MKB-Nederland en VNO-NCW.

Samenvatting van de meetresultaten op de indicatoren

- 27 brancheorganisaties hebben een actieplan toegankelijkheid opgesteld (oktober 2021).
- In 2021 zijn er 162 social mediaberichten over toegankelijkheid verspreid via het netwerk van *MKB Toegankelijk*. Deze berichten hebben geleid tot 3.624.181 views.

Zie verder het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* – Bedrijfsleven.

Toelichting op de meetresultaten op de indicatoren

- Het aantal actieplannen is in 2021 gestegen ten opzichte van het jaar daarvoor, van 20 naar 27.
- In de periode oktober–december 2021 worden nog twee campagnes over toegankelijkheid uitgevoerd, wat waarschijnlijk zal leiden tot meer social media-uitingen en een groter bereik.

Vervolg

De afgelopen jaren is er binnen ondernemend Nederland een brede beweging rondom toegankelijkheid op gang gebracht. De bewustwording onder ondernemers is hierdoor vergroot. Daarnaast zijn ondernemers aangezet om zelf aan de slag te gaan met het optimaliseren van de toegankelijkheid van hun onderneming.

Weliswaar is er meer aandacht voor fysieke en sociale toegankelijkheid, toegankelijkheid van informatie en digitale toegankelijkheid, maar dit wil niet zeggen dat het werk al is gedaan. MKB-Nederland, VNO-NCW en de aangesloten sectoren zien dat het onverminderd nodig is om een impuls te geven aan inclusiviteit in het bedrijfsleven, en met name op het thema toegankelijkheid.

3.10 Niets Over Ons Zonder Ons

Doel

De Alliantie VN-verdrag, bestaande uit samenwerkende organisaties van mensen met een beperking of chronische ziekte,⁴² wil de inzet van ervaringsdeskundigheid bevorderen bij de ontwikkeling en uitvoering van beleid van overheden, instellingen, bedrijven en organisaties.

De Alliantie heeft twee projecten uitgevoerd: *Implementatie VN-verdrag Spoor 1*, in 2017-2019, en *Niets Over Ons Zonder Ons*, in 2020-2021. Hiermee heeft de Alliantie ingezet op bewustwording en stimulering van overheden, bedrijven en organisaties, en op toerusting van ervaringsdeskundigen. De Alliantie heeft zelfstandig activiteiten uitgevoerd, evenals samengewerkt met de bestuurlijke partners en overige organisaties van Onbeperkt meedoen! Er is input en expertise geleverd over het VN-verdrag, het sociaal model en de inzet van ervaringsdeskundigen.

Activiteiten en resultaten

• Trainingen ervaringsdeskundigheid

Om ervaringsdeskundigheid effectief in te zetten en te zorgen dat mensen verder kijken dan hun eigen perspectief, zijn trainingen voor verschillende ervaringsniveaus en verdiepende webinars ontwikkeld. Tussen 2018 en 2021 zijn 36 trainingen en zes bijeenkomsten verzorgd. Er zijn 892 ervaringsdeskundigen bereikt, waarvan 75 zijn getraind door LFB. Meer trainingen staan gepland en de training blijft ook na 2021 online beschikbaar.

• Workshops bejegening

In vijf gemeenten zijn workshops bejegening georganiseerd voor ongeveer 120 inclusie-ambtenaren en lokale ervaringsdeskundigen. De workshop ging over het heersende beeld van mensen met een beperking in de samenleving, en vaak ook bij gemeenten, de invloed van dit beeld op beleid en hoe men hier anders mee om kan gaan.

• Digitale themabijeenkomsten

Voor ervaringsdeskundigen en andere belangstellenden vanuit overheden, maatschappelijke organisaties en bedrijven organiseert de Alliantie themabijeenkomsten. Er zijn tot nu toe acht bijeenkomsten gehouden, voor 230 deelnemers, rondom thema's als de Lokale Inclusie Agenda, de invloed van de coronacrisis op arbeid en onderwijs, en toegankelijke Gemeenteraadsverkiezingen 2022. Later in 2021 zijn nog drie bijeenkomsten gepland.

• Communicatie en kennisdeling

In 2020 is de website <http://www.nietsoveronzonderons.nl> vernieuwd. De website speelt in op actualiteiten, communiceert over activiteiten van de Alliantie en de bestuurlijke partners en bevat een [Kennisplein met informatiepakketten](#). Tussen 2018-2021 zijn er in totaal 30 nieuwsbrieven verstuurd, met een gemiddeld bereik van 709 abonnees. Verder delen de Alliantie en bestuurlijke partners deze nieuwsartikelen via hun websites en social media.

• Adviespunt ervaringsdeskundigheid

Ervaringsdeskundigen, overheden en ondernemers kunnen bij het Adviespunt terecht voor kennis en advies over de inzet en beloning van ervaringsdeskundigen en samenwerking met betrokken organisaties. Het Adviespunt is telefonisch, online en via de digitale kennisbank bereikbaar. Het adviespunt is in 2018 opgezet vanuit projectfinanciering en is eind 2020 geborgd in de Ieder(in) organisatie. De coronacrisis had een nadelige invloed op de inzet van ervaringsdeskundigheid en daarmee op de behoefte aan dienstverlening vanuit het Adviespunt.

⁴² LFB, Per Saldo, MIND en Ieder(in).

Fini: 'Ik zet mijn ervaringsdeskundigheid in bij verschillende projecten. Investeer in mensen met een beperking. Daar wordt ons land leuker van.'
Bekijk het filmpje: [➔](#)

- **Handreiking Lokale Inclusie Agenda**

In samenwerking met de VNG is een koploperaanpak voor lokale inclusie ontwikkeld voor 25 gemeenten (zie paragraaf 3.8). De VNG en de Alliantie hebben in deze gemeenten kennissessies georganiseerd, aangestuurd op actieve inzet en ondersteuning van ervaringsdeskundigen en een trainingsaanbod ontwikkeld. Deze aanpak is verankerd in de [Handreiking Lokale Inclusie Agenda](#). De Alliantie was nauw betrokken bij het toetsen op betrokkenheid en draagvlak van lokale belangenbehartigers en ervaringsdeskundigen.

- **Inzet bij actieplannen en protocollen**

In de actieplannen Bouw, Vervoer, Cultuur, Verbond van Verzekeraars en Toegankelijke recreatie zijn ervaringsdeskundigen en de expertise van het projectteam ingezet. Vanaf maart 2020 was dit ook bij de protocollen voor de anderhalvemetersamenleving het geval (zie hoofdstuk 2 – Toegankelijkheid en de coronacrisis). Tijdens de coronacrisis zijn ervaringsdeskundigen minder vaak betrokken dan voorheen. Een deel van de mensen met een beperking voelt zich daardoor onvoldoende gehoord. Het vergde veel inspanning om toegankelijkheid en het perspectief van deze mensen in de coronaprotocollen mee te nemen.

- **Onderzoeken**

Er worden geen specifieke metingen verricht naar de inzet van ervaringsdeskundigheid, wel zijn er diverse onderzoeken gedaan. Op verzoek van de Alliantie heeft het Verwey-Jonker Instituut de inzet van ervaringsdeskundigheid van mensen met een beperking of chronische ziekte onderzocht en manieren om dit optimaal vorm te geven. De [onderzoeksuitkomsten](#) zijn onder andere ingezet bij het Adviespunt en op de website.⁴³ Verder laat de Alliantie een verkennend onderzoek uitvoeren op een aantal hbo-opleidingen uit diverse beroepsgroepen, om te bekijken of en hoe het VN-verdrag en sociaal model zijn ingebed in het kerncurriculum. Het onderzoek wil inzichtelijk maken in hoeverre toekomstige professionals toegerust zijn op werken in en aan een inclusieve samenleving. De onderzoeksresultaten zijn eind 2021 beschikbaar.

Vervolg

De Alliantie heeft zich in de afgelopen periode voornamelijk gericht op het creëren van bewustwording over en de toepassing van het VN-verdrag bij overheden, instanties en bedrijven, en op het toerusten van ervaringsdeskundigen. Hieronder volgt een korte toelichting op beide aandachtsgebieden en een vooruitblik op de toekomst.

Met de LIA's en de diverse actieplannen zijn grote stappen voorwaarts gezet in het creëren van meer bewustwording over het VN-verdrag en de implementatie ervan. Dit blijkt vooral uit de manier waarop er naar mensen met een beperking wordt gekeken en in de bepalende rol die met name beleidsmakers hierin spelen. Er is een andere dialoog ontstaan, evenals grotere en actievere betrokkenheid van ervaringsdeskundigen en meer wederzijds begrip.

Helaas zorgde de coronacrisis ervoor dat gemeenten hun LIA minder prioriteit konden geven, dat actieplannen niet tot uitvoering kwamen en bovenal dat ervaringsdeskundigen niet of heel moeilijk konden deelnemen aan gesprekken met beleidsmakers. Ook de steeds grotere financiële afweging van gemeenten bij de bepaling van hun agenda en de geringe financiële ondersteuning voor lokale belangenbehartigers leidden tot beperktere inzet van ervaringsdeskundigen en minder aandacht voor de LIA.

⁴³ Gruijter, M. de, Meulenkamp, T. Lammertink, T., Hal, L. van en Stoutjesdijk, F. (2019). *Vragen en antwoorden over het inzetten van ervaringsdeskundigheid van mensen met een chronische ziekte of beperking*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut.

De Alliantie heeft met trainingen, webinars en informatiemateriaal ervoor gezorgd dat ervaringsdeskundigen beter toegerust zijn. Met de opgedane kennis en vaardigheden kunnen zij voortaan beter samenwerken met beleidsmakers, organisaties en bedrijven. Bovendien hebben ervaringsdeskundigen niet alleen een gezicht, maar ook een stem gekregen doordat zij betrokken waren bij de activiteiten vanuit *Niets Over Ons Zonder Ons* en de projecten van de bestuurlijke partners. De Alliantie constateerde daarbij nog wel erg grote verschillen in de organisatiegraad, actieve participatie, kennis en daadkracht van ervaringsdeskundigen.

Tijdens de uitvoering van de projecten is gebleken dat de beoogde participatie door mensen met een beperking en hun betrokkenheid bij inclusiviteitsbeleid, vraagt om een maatschappelijke verandering die de periode 2017-2021 overstijgt. De Alliantie ziet dat de eerste stappen zijn gezet. Daarentegen wordt de urgentie nog onvoldoende gevoeld om deze mensen actief te betrekken bij beleid en uitvoeringspraktijk, in de geest van het VN-verdrag.

Er zijn zeker goede voorbeelden te geven. Toch is er meer bewustwording en aansporing nodig om de inzet van ervaringsdeskundigen vanzelfsprekend breed en integraal, op alle overheidsniveaus en in het bedrijfsleven, te kunnen realiseren. Weliswaar verplicht het VN-verdrag deze inzet en betrokkenheid, maar het bevat geen dwingende deadlines over de te nemen acties. Ook andere instanties zoals het College voor de Rechten van de Mens, SCP, Ombudsman en de Schaduw-rapportage VN-verdrag wijzen hierop.

Op steeds meer plekken onderkent men het belang om het perspectief van mensen met een beperking in te brengen. Tegelijkertijd is er nog veel onwetendheid en onzekerheid over de rol van ervaringsdeskundigen. Lokale, regionale en landelijke beleidsmakers moeten samenwerking met ervaringsdeskundigen vanzelfsprekend gaan vinden. Het is essentieel dat zij hen betrekken bij de implementatie van het VN-verdrag, de onderliggende wetgeving en de impact hiervan op besluitvorming.

Het informeren, stimuleren en faciliteren van ervaringsdeskundigheid blijft dus ook na 2021 hard nodig. Volgens de Alliantie is het noodzakelijk om de komende jaren gezamenlijk op te trekken met de huidige partners van *Onbeperkt meedoen!* en andere partijen, om werkelijk verschil te maken voor mensen met een beperking.

3.11 SamenSpeelAkkoord

Doel

Op 3 december 2019 ondertekenden 14 partijen het SamenSpeelAkkoord, waaronder het ministerie van VWS, Stichting het Gehandicapte Kind, Stichting Jantje Beton, de VNG, de Vereniging Scouting Nederland en de minister van Gehandicaptenzaken. Samen zetten zij zich in voor een inclusieve speelcultuur waar kinderen met en zonder beperking elkaar ontmoeten, meer samenspeelplekken en meer kennis over inclusief spelen.

Invloed van de coronacrisis op samen spelen

Samen buiten actief zijn is tijdens de coronacrisis van grote waarde en noodzaak gebleken. Met elkaar buitenspelen is cruciaal voor de sociale, persoonlijke, lichamelijke, emotionele en cognitieve ontwikkeling van kinderen. Dit is echter niet voor elk kind weggelegd. Uit onderzoek blijkt dat 85% van de kinderen met een beperking in het speciaal onderwijs geen vriendje in de buurt heeft.⁴⁴ Door de coronacrisis is samen spelen veel urgenter geworden – en tegelijkertijd juist moeilijker. Deze kinderen zijn vanwege hun kwetsbare gezondheid verder geïsoleerd geraakt, doordat zij noodgedwongen of uit voorzorg thuiszitten. Het SamenSpeelNetwerk maakt kennis over samen spelen daarom beter vindbaar voor professionals, ouders, vrijwilligers en belanghebbenden.

Activiteiten en resultaten

• SamenSpeelAkkoord

Inmiddels hebben 50 beloftemakers zich aangesloten bij het SamenSpeelAkkoord, waaronder de Johan Cruyff Foundation, Gemeente Rotterdam en Sicuro Speeltoestellen. Zij beloven onder meer om inclusiecoaches op te leiden, een inspiratieboek over *Onbeperkt spelen* uit te geven en inclusiever te ontwerpen. Dit najaar worden de stand van zaken van de uitvoering en voortgang van de beloftes geïnventariseerd. Verder bespreekt de Kinderraad van het Gehandicapte Kind het project regelmatig, net als de klankbordgroep met beloftemakers, deskundigen en ouders van kinderen met een beperking.

• SamenSpeelNetwerk

Vanaf medio 2020 zijn alle activiteiten rondom het SamenSpeelAkkoord ondergebracht in het SamenSpeelNetwerk: de landelijke community van beloftemakers voor kennisdeling en kennisontwikkeling over samen spelen. De volgende activiteiten zijn ontwikkeld:

– [Samenspeelnetwerk.nl](http://www.samenspeelnetwerk.nl)

De website <http://www.samenspeelnetwerk.nl> is sinds maart 2021 online. Deze bevat onder andere een landkaart met inclusieve speelplekken, activiteiten en een kennisbank.

– [Netwerkbijeenkomsten](#)

Eind 2021 zullen er vijf online netwerkbijeenkomsten hebben plaatsgevonden, met 80-100 deelnemers per keer, en drie online verdiepingssessies, met telkens 15-30 deelnemers.

– [Gratis informatielijn](#)

De informatielijn van het SamenSpeelNetwerk biedt sinds juli 2021 gratis telefonisch en online advies over samen spelen. Relevante Q&A's worden gedeeld op de website.

– [Richtlijn en advies](#)

In oktober 2021 is de nieuwe richtlijn voor samen spelen op de website gepubliceerd. Experts en ervaringsdeskundigen geven hierin informatie over fysiek toegankelijke speelomgevingen en advies om tot een sociaal toegankelijke speelcultuur te komen.

44 Boezaard, G., Haitsma, M. en Nieuwenhuis, D. (2018). *School en vriendschappen*. Ieder(in), MIND Landelijk Platform Psychische Gezondheid en de Patiëntenfederatie Nederland.

Foto: SamenSpeelNetwerk

Mason: 'Ik wil buitenspelen! Ik wil klimmen, schommelen, lachen en lekker samen spelen. Urenlang. Ik ben er helemaal klaar voor.'

– Overkoepelend onderzoek

Eind 2021 verschijnt een rapport met alle gepubliceerde onderzoeken rondom samen spelen en/of spelen met een kind met een beperking, voorzien van een onderzoeksvoorstel om de noodzaak van het onderwerp samen spelen beter onder de aandacht te brengen.

– Campagne Onbeperkt Spelen

Om de activiteiten te promoten startte in het najaar van 2021 de campagne *Onbeperkt Spelen*, met inzet van de communicatiekanalen van de beloftemakers.

Mooiste speeltuin van Nederland

Sonja Kapel, ook wel de oma van de Dierense Speeltuin genoemd, is al meer dan veertig jaar actief voor “haar” speeltuin: ‘Over kinderen in een rolstoel wordt vaak gedacht dat ze van alles niet kunnen. Maar elk kind wil spelen.’ Dankzij Sonja kreeg Dieren een van de eerste toegankelijke speeltuinen in Nederland.

Zo heeft de speeltuin een draaimolen waarop ook rolstoelen kunnen staan, een hijstoestel voor zand en water en een clubgebouw met rolstoeltoilet. Recentelijk is een natuurspeelplaats met rolstoeltoegankelijk nattevoetenpad aangelegd. Niet alleen komen er steeds meer kinderen met een beperking spelen, ook scholen en medisch kinderdagverblijven weten de speeltuin te vinden.

Vervolg

Het SamenSpeelNetwerk had, mede vanwege de coronaomstandigheden, een verlate start. Daarmee zijn veel activiteiten later opgeleverd dan oorspronkelijk gepland. Inmiddels heeft de community geleid tot meer (media)aandacht voor samen spelen, meer samenspeelplekken en meer bewustzijn over fysieke en sociale toegankelijkheid bij speelplekontwerpers en -beheerders. Na 2021 is het niet alleen van groot belang om de activiteiten te continueren en optimaliseren, maar ook om de community te voeden en meer beloftemakers te werven. De campagne *Onbeperkt Spelen* en de activiteiten van het netwerk zullen daarom ook in 2022 nog doorlopen. En over de vervolgaanpak na 2022 zullen de partners van het SamenSpeelAkkoord met elkaar in gesprek blijven.

3.12 Toegankelijke Recreatie

Doel

Mensen met een beperking moeten net als ieder ander toegang hebben tot een attractiepark, dierentuin of nachtje weg. Recreatie is immers een belangrijk domein in onze samenleving en kan veel bijdragen aan de vanzelfsprekendheid van inclusiviteit. De community Toegankelijke Recreatie (voorheen community Toegankelijk Dagje Uit) koppelt ervaringsdeskundigen aan toeristische en recreatieondernemers, zodat zij hun attractie of accommodatie breed toegankelijk kunnen maken.

Het initiatief is in het voorjaar van 2020 ontstaan, aangewakkerd door de coronacrisis. De ambassadeur van de community is Rick Brink, voormalig Minister van Gehandicaptenzaken. De community wil een systeemverandering realiseren en streeft ernaar dat in 2030 de helft van de dagrecreatie toegankelijk is.

Activiteiten en resultaten

- **Actieplan *Inclusief Recreëren***

In co-creatie met de community is het Actieplan *Inclusief Recreëren* opgesteld. Het Actieplan is een passende uitwerking van een van de doelen van de Taskforce Gastvrijheidssector 2030. Een position paper over het Actieplan is naar de informateurs gestuurd.

Het Actieplan bevat vier programma's, rondom Bewustwording, Kennis & Vaardigheden, Informatie & Communicatie en Return on Investment. Verschillende allianties binnen de community pakken de activiteiten en projecten op, met partijen als *MKB Toegankelijk*, de Club van Elf, de brancheorganisatie voor de recreatiesector HISWA-Recron en stichting Keurmerk, Milieu, Veiligheid en Kwaliteit. De verbindende organisatie is Joint Projects.

Ontspannen aan zee

In *Ricks Reisshow*, onderdeel van het INC. Festival, bespraken Rick Brink en Eva Eikhout toegankelijke attracties, zoals de Apenheul, SnowWorld, This is Holland, Eelke Droomt, en de Tilburgse Kermis. Ook gingen ze naar het strand waar Eva een elektrische strandrolstoel testte.

Pia Hendriks inventariseert toegankelijk stranden en beschikbare faciliteiten. 'Ik raad iedereen aan om regelmatig naar zee te gaan. Het is misschien niet overal perfect, maar het geeft echt meerwaarde aan je leven. Met een rolstoel door het zand gaat helaas niet. Maar veel kan wél, dankzij betonnen paadjes op het strand of matten waarover je met je eigen rolstoel tot aan het water kunt rijden.'

- **Challenge Team**

Er is een Challenge Team opgericht, een soort Raad van Advies, waaraan vijf bestuurders deelnemen. Dit zijn zowel toeristische en recreatieondernemers als ervaringsdeskundigen.

- **Kennisdeling**

Maandelijks *Digital Wake Ups* belichten een recreatiethema vanuit toegankelijkheid en inclusie, zoals wintersport, musea, theater en strand. Professionals en ervaringsdeskundigen delen hun expertise rondom het thema. Maandelijks waren er gemiddeld 40-50 deelnemers.

Patricia: 'Onbezorgd op vakantie gaat verder dan een fysiek toegankelijke bestemming. Gastvrijheid en je welkom voelen zijn net zo belangrijk.' Lees het artikel: ➔

Daarnaast is de website <http://www.toegankelijkerecreatie.nl> gelanceerd, met een besloten community-gedeelte. Betaalde abonnementen zorgen ervoor dat de website en de *Digital Wake Ups* het komende seizoen gecontinueerd worden.

Vervolg

82% van de deelnemers vindt deelname aan de community belangrijk. De community geeft toegang tot een divers netwerk met gelijkgestemden. De onderlinge kennisdeling ervaren de leden als zeer waardevol. Deelname leidt tot nieuwe inzichten en acties. 95% van de deelnemers is optimistisch over de toekomst van de community en verwacht er langer onderdeel van te zijn. De community staat voor participatie. Dit betekent samenwerken aan een gemeenschappelijk doel, win-win van organisatie- en gemeenschappelijk belang, en het delen van praktijkervaringen en best practices. Door de coronacrisis lagen de prioriteiten noodzakelijkerwijs niet bij toegankelijkheid. Het is echter essentieel dat er de komende jaren nieuwe recreatieondernemers bij de community aanhaken.

3.13 What if Lab

Doel

In 2020 startte het What if Lab, als onderdeel van de Dutch Design Foundation, en op initiatief van het programma Onbeperkt meedoen! Betrokken partners waren VNO-NCW en MKB-Nederland in het kader van *MKB Toegankelijk* (zie paragraaf 3.9), INretail, HEMA en Ieder(in). Binnen het What if Lab zochten ontwerpers naar nieuwe manieren voor drempelvrij winkelen. Het Lab en het bijbehorende samenwerkingsverband waren bedoeld om de toegankelijkheid van de retail een extra impuls te geven.

Aanpak

Vijf ontwerpstudio's ontwikkelden concepten voor toegankelijke winkels. Ze werkten daarbij volgens de principes van *Inclusive Design*, *Design for All* en *Universal Design*. Door deze gebruikersgerichte benadering zou een zo groot mogelijke groep mensen van de ontwerpoplossing kunnen profiteren. Drempelvrij winkelen, gecombineerd met een positieve winkelervaring voor iedereen, waren de uitgangspunten.

Weliswaar waren er al inspirerende voorbeelden, maar er lagen nog genoeg uitdagingen om ervoor te zorgen dat deze groep klanten autonomer kon winkelen. Na de presentatie van de vijf studio's werden Studio Corvers en design studio (ink) geselecteerd om hun ontwerpconcept uit te werken.

Vervolg

Het What if Lab is in juli 2021 afgerond. Het ontwerpconcept *Drempelloos* van Studio Corvers krijgt een plek in de *MKB Toegankelijk Routes* (zie paragraaf 3.9). De modules van *Drempelloos* ondersteunen de gespecialiseerde inspecteurs bij hun werk en zijn in de toekomst mogelijk breder inzetbaar bij de toetsing van de toegankelijkheid van winkels en winkelgebieden. *Mensenkenners*, het ontwerpconcept van design studio (ink), zet e-learning in om winkelpersoneel beter om te leren gaan met de wensen van mensen met een beperking. Tot op heden wordt er gezocht naar een eerste afnemer.

Naar aanleiding van het What if Lab is de ambitie om samen met *MKB Toegankelijk* en INretail te bekijken op welke manier de toegankelijkheid van fysieke winkels in de aankomende kabinetsperiode een verdere impuls kan krijgen.

Foto: Niek van den Adel

Niek: 'Als ik in een winkel als mens word gezien,
en niet als iemand in een rolstoel, blijft me dat bij.'
Lees het artikel: [➔](#)

3.14 ZonMw-subsidieprogramma

Doel

Het ZonMw-programma *Onbeperkt meedoen!* is een subsidieprogramma dat de verdere implementatie van het VN-verdrag stimuleert. Het wordt uitgevoerd in opdracht van het ministerie van VWS. Met projectsubsidies stimuleert het ZonMw-programma regionale initiatieven, gericht op verschillende thema's binnen het VN-verdrag.

Activiteiten en resultaten

• Subsidieoproep *Onderwijs, Opleiding en Werk*

ZonMw sluit met deze oproep aan op de actielijnen Onderwijs en Werk (zie paragraaf 3.4 en 3.2). In mei 2021 zijn de projecten gestart, gericht op jongeren met een beperking en de toegang tot werk. Bij elk project is een regiocoach betrokken. Van de 36 aanvragen zijn vier projecten gehonoreerd:

1. *MovingOnUp – WijzijndeOplossing, Stichting Alexander en CINOP*

Het loopbaanprogramma *MovingOnUp*, voor jongeren met een beperking in het Mytylonderwijs, bestaat uit een lessenreeks en een digitaal platform dat werkgevers aan jongeren koppelt. Jongeren optimaliseren hun kennis en vaardigheden en bouwen een professioneel netwerk op, met oog op een stage of baan.

2. *Mind the Gap – CNV Jongeren*

Jongeren met een arbeidsbeperking blijken bij hun eerste baan baat te hebben bij een "Harrie": een toegewijde collega die hen op de werkvloer ondersteunt. Masterclasses en Harrie-trainingen voor werkgevers en onderwijsprofessionals moeten zorgen voor een betere aansluiting tussen vraag en aanbod binnen de regio.

3. *Transitie van opleiding naar werk – KBA Nijmegen en Vereniging Hogescholen*

KBA Nijmegen en Vereniging Hogescholen werken aan een aanpak om hbo-studenten met een beperking succesvol te begeleiden van opleiding naar werk. In drie regio's zijn proeftuinen gestart om de integrale aanpak toe te passen. Hierop volgt een manifest voor landelijke beleidsmakers, om het beleid hierover aan te scherpen.

4. *Prettige Collega's Digi – Stichting STRAS en CED-Groep*

Jongeren met een licht verstandelijke beperking leren via *Prettige Collega* basale vaardigheden voor op de werkvloer. Als aanvulling hierop ontwikkelen Stichting STRAS en CED-Groep modules gericht op digitale vaardigheden. *Prettige Collega's Digi* draait anderhalf jaar binnen 25 vso-scholen en zorginstellingen en breidt daarna verder uit.

• Subsidieoproep *InclusiefWerkgeverschap*

Mensen met een beperking ervaren nog veel drempels om toegang te krijgen tot werk. En, eenmaal aan het werk, om hun talenten en vaardigheden daar volwaardig in te zetten en zich te ontplooien op alle niveaus van de organisatie. Half september 2021 is een subsidieoproep rondom inclusief werkgeverschap online gegaan, bedoeld voor werkgevers in het MKB.

• Leernetwerk

In opdracht van ZonMw is Kennisland gestart met het opzetten en begeleiden van een leernetwerk en het organiseren van leerlabs. Op termijn zullen ook de projecten binnen de tweede subsidieoproep onderdeel zijn van het leernetwerk. Het leernetwerk heeft drie doelen:

1. *Leren van elkaar*

Eigen projecten verbeteren en de implementatie van het VN-verdrag optimaliseren;

2. *Kennisdeling*

Opbrengsten uit het leernetwerk verzamelen en delen met belanghebbenden en het veld;

3. *(Regionale) implementatie van het VN-verdrag*

Kennisland identificeert en onderzoekt de voorwaarden, determinanten en strategieën voor verdere implementatie, tijdens en aan de hand van de opbrengsten van het leernetwerk.

Foto: ZonMw

Tijdens het sollicitatiegesprek ligt het accent niet op de beperking, maar op de faciliteringsbehoefte: de randvoorwaarden die nodig zijn voor succes.

Monitoring

De projecten rapporteren aan ZonMw met tussentijdse voortgangsrapportages. Verder vindt er doorlopend evaluatie van de projecten plaats en levert het leernetwerk waardevolle lessen op. De programmacommissie van ZonMw evalueert het programma als geheel.

Vervolg

Het vervolg van het ZonMw-subsidieprogramma *Onbeperkt meedoen!* blijft gericht op het creëren van voorwaarden om mensen met een beperking te laten meedoen in de samenleving. ZonMw werkt onverminderd aan het implementeren van het VN-verdrag, samen met de programmacommissie en relevante partijen.

3.15 INC. Festival

Doel

Op 8, 9 en 10 juni 2021 organiseerde het programma *Onbeperkt meedoen!* het 100% inclusief hybride [INC. Festival](#). Vijf jaar geleden sloot Nederland zich aan bij het VN-verdrag. Het festival was zowel bedoeld om terug te kijken op wat er in die vijf jaar bereikt was, als ook om samen met jonge mensen actiepunten te formuleren voor de aankomende vijf jaar.

Met films, documentaires, games, kunst, muziek, sport en humor was dit driedaagse evenement volledig gericht op jonge mensen met en zonder beperking. Het festival bracht hen bij elkaar met het motto: *Jij kunt zelf het verschil maken*. In bredere zin riep het festival iedereen op om mee te doen, het verschil te maken, creatief te zijn en te denken in kansen. Elke stap, hoe klein ook, doet ertoe en samen staan we sterker.

Aanpak

Elke festivaldag had een eigen thema:

- 8 juni: *Onbeperkt Bewegen*
Mobiliteit, fysieke toegankelijkheid en inclusief ontwerpen.
- 9 juni: *Onbeperkt Ontwikkelen*
Van school en studie, via een stageplek, naar een eerste baan.
- 10 juni: *Onbeperkt Genieten*
Sporten, genieten van kunst en cultuur, of gewoon wat leuks doen.

Bij het INC. Festival waren de bestuurlijke partners van het programma betrokken: de Alliantie VN-verdrag vertegenwoordigd door Ieder(in), MKB-Nederland, VNO-NCW en de VNG. Deelnemende maatschappelijke partners waren onder andere: Bartiméus, het Expertisecentrum Inclusief Onderwijs, Rick Brink, FNO/Jongeren INC, Goede Doelen Loterijen, HandicapNL, Stichting het Gehandicapte Kind, JongPIT, Joint Projects, LFB, Stichting Prokkel en Young Impact. Daarnaast leverden de Nederlandse politie, HEMA, Erasmus Universiteit Rotterdam, Universiteit Tilburg, Holland Dance Festival, Studeren & Werken Op Maat, Esther Vergeer Foundation en de Apenheul een bijdrage aan het festival.

In de aanloop naar het festival zijn jonge mensen met en zonder een beperking betrokken, in de vorm van een Festivalraad. Samen dachten zij na over de invulling van de thema's. Uiteraard stonden er ook jonge mensen op het podium om op te treden en hun mening te geven over de stand van zaken rondom de uitvoering van het VN-verdrag.

Vervolg

Het festival heeft geresulteerd in:

- Een aantal actiepunten per themadag, waarvan jonge mensen vinden dat deze aankomende vijf jaar aandacht behoeven. Deze actiepunten worden meegenomen in het vervolg van het VN-verdrag voor de aankomende vijf jaar;
- Een bijdrage aan de maatschappelijke beweging rondom het VN-verdrag;
- Een bereik van in totaal meer dan twee miljoen mensen via Twitter, Facebook en Instagram binnen drie weken. In totaal bezochten gedurende die periode 10.000 mensen de website. Tijdens het festival waren er respectievelijk 810, 941 en 749 unieke bezoekers per themadag.

Het enthousiasme en de energie tijdens het festival hebben nogmaals onderstreept hoe groot de inzet op toegankelijkheid van veel partijen is, en hoe noodzakelijk het is om ook in de toekomst de handen ineen te slaan voor een inclusieve samenleving.

Tamara van Ark (oud-minister van Medische Zorg en Sport): ‘Dat we heel snel naar een land groeien, waarbij je mensen in alle soorten en maten ziet. En dat het normaal is dat iedereen mee doet.’
Bekijk het INC. Festival: [➔](#)

Juda: 'Ik vind het heel leuk dat ik met mijn broers en klasgenoten kan gamen dankzij mijn speciale controllers. Nu kan ik erover meepraten.' Lees het artikel: [➔](#)

4.

Algemene Zaken

4.1 Communicatie

Het ministerie van VWS heeft via diverse communicatiekanalen en in samenwerking met partijen en departementen inspirerende initiatieven en verhalen van mensen met een beperking gedeeld. De strategie was om met deze persoonlijke levensverhalen de impact te onderstrepen van *Onbeperkt meedoen!* Deze verhalen verhogen bovendien het besef van de rechten van mensen met een beperking, en daarmee van de noodzaak om drempels voor deze mensen weg te nemen. Goede voorbeelden van toegankelijkheid dragen uit dat verandering wel degelijk mogelijk is.

Deze paragraaf geeft een overzicht van de communicatiekanalen waarmee de communicatiestrategie in de afgelopen periode vorm heeft gekregen.

Onbeperkt meedoen! op social media

Er zijn 17 filmpjes ontwikkeld, die onder meer zijn ingezet op social media. Ervaringsdeskundigen geven hierin een inkijkje in hun leven. Een greep uit de onderwerpen:

- *Werken met een beperking*
Mark werkt als camerabeeldspecialist bij de politie. Zijn autisme wordt daar niet gezien als een beperking, maar als een talent.
- *Inzet ervaringsdeskundigheid*
Fini heeft een boodschap: 'Investeer in mensen met een beperking. Daar wordt ons land leuker van.'
- *Onbeperkt bewegen*
Sascha wandelt graag door haar stad. Het is fijn als ze dat kan doen zonder obstakels.

Zie voor meer voorbeelden: [Beeldmateriaal programma 'Onbeperkt meedoen' | Rechten van mensen met een beperking | Rijksoverheid.nl](#)

Het *Onbeperkt meedoen!* e-zine

In de afgelopen programmaperiode is drie keer per jaar het *Onbeperkt meedoen!* e-zine gepubliceerd. Elke editie van het online magazine heeft een apart thema en bevat vier artikelen:

- Oktober 2019: *Week van de Toegankelijkheid*, met een voorwoord van Illya Soffer, directeur Ieder(in);
- Juli 2020: *Coronamaatregelen en mensen met een beperking*, met een voorwoord van Mari Sanders, regisseur en filmmaker;
- December 2020: *De betekenis van technologie en design voor mensen met een beperking*, met een voorwoord van Tamara van Ark, oud-minister voor Medische Zorg en Sport;
- Juni 2021: *Terugblik op 5 jaar VN-verdrag handicap*, met een voorwoord van Otwin van Dijk, burgemeester van de gemeente Oude IJsselstreek;
- September 2021: *Sociale toegankelijkheid*, met een voorwoord van Jacco Vonhof, voorzitter MKB-Nederland.

Zie het magazine-overzicht: [Onbeperkt meedoen! | Magazines | Rijksoverheid.nl](#)

De *Onbeperkt meedoen!* nieuwsbrief

In maandelijks nieuwsbrieven besteedt *Onbeperkt meedoen!* aandacht aan mooie initiatieven. In totaal zijn 31 edities verstuurd, waarbij telkens de landelijke beweging in de schijnwerpers stond.

Zie het nieuwsbriefoverzicht: [Onbeperkt meedoen! | Actueel | Rijksoverheid.nl](#)

Podcastserie *Onbeperkt meedoen!*

De podcastserie laat initiatieven zien die de afgelopen jaren hebben bijgedragen aan een toegankelijker Nederland. Twee gemeenten en ervaringsdeskundigen geven bijvoorbeeld tips en tricks om de toegankelijkheid van de openbare ruimte te verbeteren.

Zie voor meer voorbeelden: <https://app.springcast.fm/player/s/14982/ood664/custom>

4.2 Monitoring

De monitoring bestaat uit de informatie uit deze eindrapportage, aangevuld met het cijferoverzicht *Onbeperkt meedoen!* dat is opgesteld door het RIVM en Nivel. Dit resulteert in een presentatie van kwalitatieve en kwantitatieve bevindingen. Per onderdeel zijn de kernbevindingen uit de indicatoren aan bod gekomen (zie hoofdstuk 3); het integrale cijferoverzicht is als bijlage toegevoegd.

Indicatoren

Met de drie indicatorenmetingen bij dit programma (in respectievelijk 2019, 2020, 2021) zijn voor het eerst sinds de ratificatie van het VN-verdrag integrale overzichten van de beweging naar meer toegankelijkheid en inclusie op diverse thema's van het VN-verdrag samengesteld.

Vanwege de breedte en diversiteit van het programma bieden deze indicatoren alleen geen allesomvattend overzicht. Per slot van rekening kunnen niet aan alle activiteiten aan indicatoren worden verbonden. In deze eindrapportage zijn de indicatoren daarom een kwantitatieve aanvulling op het veelomvattende kwalitatieve beeld van maatregelen, initiatieven en goede voorbeelden.

Het programma bevat een breed scala aan thema's rondom leven met een beperking. De monitoring vraagt daarom om samenwerking met uiteenlopende partijen. Bij het ontwikkelen en het onderhouden van de indicatoren wordt samengewerkt met kennisinstellingen zoals het RIVM, Nivel, SCP, CBS en het Trimbos-Instituut en met bronhouders zoals ProRail, het UWV en vele anderen die relevante kennis en gegevens kunnen ontsluiten.

Het uitgangspunt bij de selectie van de indicatoren was het benutten van bestaande en periodieke metingen. Binnen de indicatoren is daarnaast gestreefd om over zoveel mogelijk verschillende typen beperkingen informatie op te nemen, voor zover beschikbaar.

Driemeting

Voor deze eindrapportage is het indicatorenoverzicht geactualiseerd met gegevens uit 2020 of, voor zover beschikbaar, uit 2021. Deze cijfers vormen in de meeste gevallen een driemeting. Hierbij is het goed om te benoemen dat voortschrijdend inzicht soms ertoe heeft geleid dat bij de driemeting de indicatoren zijn aangepast of aangescherpt. Een toelichting hierop staat in het indicatorenoverzicht.

4.3 Financiën

Het ministerie van VWS heeft vanuit zijn coördinerende rol jaarlijks circa € 4 miljoen beschikbaar gesteld gedurende de looptijd van dit programma, tot en met 2021. Binnen dit budget is jaarlijks circa € 2,1 miljoen toebedeeld aan de projecten van de bestuurlijke partners de Alliantie, de VNG en VNO-NCW (zie paragrafen 3.8 tot en met 3.10). Hiermee wordt een impuls gegeven aan de inzet van ervaringsdeskundigheid en de betrokkenheid van gemeenten en bedrijfssectoren. Het overige budget wordt besteed aan monitoring, communicatie en het gericht ondersteunen van initiatieven van voorlopers, zoals het ZonMw-subsidieprogramma *Onbeperkt Meedoen!* (zie paragraaf 3.14). Daarnaast zijn dit jaar middelen besteed aan de evaluatie van het programma en de organisatie van het INC. Festival (zie paragraaf 3.15).

Er is afgesproken dat elk departement dat aan het programma *Onbeperkt meedoen!* deelneemt zijn inzet vanuit eigen middelen financiert. De financiële informatie over specifieke maatregelen, activiteiten en projecten wordt via departementale begrotingen verantwoord.

4.4 Wettelijk kader

Het VN-verdrag bepaalt dat er aan de geleidelijke verwezenlijking van algemene toegankelijkheid moet worden gewerkt, zodat mensen met een beperking zo veel mogelijk naar wens en vermogen kunnen meedoen aan de samenleving. Bij de uitvoering van het programma is het onderstaande algemene wettelijk kader van toepassing. Daarnaast is er op diverse specifieke terreinen wet- en regelgeving van toepassing, zoals bijvoorbeeld het Besluit toegankelijkheid van het openbaar vervoer, het Besluit digitale toegankelijkheid overheid en de Kieswet.

- **Artikel 1 Grondwet**

Vanuit de Tweede Kamer ligt er een initiatiefvoorstel om een verbod op discriminatie op grond van handicap expliciet op te nemen in artikel 1 van de Grondwet. Voormalig Kamerleden Boris van der Ham (D66), Naïma Azough (GroenLinks) en Anja Timmer (PvdA) maakten hiervoor een wetsvoorstel aanhangig. Zowel de Tweede Kamer als de Eerste Kamer hebben inmiddels in eerste lezing met het voorstel ingestemd, het voorstel is nu voor een tweede lezing in behandeling bij de Tweede Kamer.

- **Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte (Wgbh/cz)**

Algemene toegankelijkheid is als norm vastgelegd in de [Wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte](#) (Wgbh/cz). Deze wet bevordert deelneming op gelijke voet aan het maatschappelijke leven en beschermt mensen tegen discriminatie op grond van een beperking of chronische ziekte. De Wgbh/cz verplicht overheden, organisaties en bedrijven om doeltreffende aanpassingen te verrichten (artikel 2). Daarnaast roept de wet op om geleidelijk zorg te dragen voor de algemene toegankelijkheid voor personen met een beperking of chronische ziekte (artikel 2a). Alleen wanneer deze bepalingen voor de uitvoerende een onevenredige belasting vormen, gelden deze verplichtingen niet.

- **Besluit toegankelijkheid**

In het [Besluit algemene toegankelijkheid voor personen met een handicap of chronische ziekte](#) wordt algemene toegankelijkheid als norm verder geconcretiseerd. Het Besluit zet sectoren aan tot het maken van actieplannen, waarin ze beschrijven hoe de sector werkt aan de verbetering van de algemene toegankelijkheid in dialoog met organisaties van en voor mensen met een beperking. Het programma *Onbeperkt meedoen!* geeft aan deze inzet in de periode 2018-2021 een concrete en gerichte impuls. Via de actielijnen en projecten van het programma wordt bevorderd dat sectoren, inclusief het Rijk, actieplannen en/of andere initiatieven opzetten om de toegankelijkheid te vergroten.

- **Amendement Bergkamp – Van der Staaij op Wmo 2015, Jeugdwet en Participatiewet**

Het [amendement Bergkamp – Van der Staaij](#) regelt dat gemeenten in periodieke plannen beschrijven hoe zij in de lokale situatie willen werken aan de uitvoering van het VN-verdrag, op grond van de Wmo 2015, de Jeugdwet en de Participatiewet. Concreet kan een gemeente een dergelijk plan integraal uitwerken in een Lokale Inclusie Agenda. De indieners van het amendement stellen uitdrukkelijk dat gemeenten mensen met een beperking en hun vertegenwoordigende organisaties moeten betrekken bij het opstellen van het lokale beleid.

Wilma: ‘Het geeft zoveel rust dat Jaap kan logeren en de zorg even stopt. Op die dagen kan ik echt bijtanken.’
Lees het artikel: [➔](#)

5.

Vooruitblik op vervolgaanpak

In de afgelopen periode zijn een aantal betekenisvolle stappen gezet richting meer toegankelijkheid en inclusie. Door richting te kiezen, aan concrete doelen te werken en een aantal specifieke rollen in te vullen. Dit is gelukt door de gemeenschappelijke inzet van diverse partners in gemeenten, verschillende ministeries, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. De evaluatie constateert dat het programma hieraan een belangrijke bijdrage heeft geleverd. Nu de beweging van de grond is gekomen, is het niet alleen een kwestie van de beweging gaande houden, maar juist ook om deze te laten groeien. Deze stappen voorwaarts creëren ook een vertrekpunt voor de volgende fase van de implementatie van het VN-verdrag, om nieuwe initiatieven te ontwikkelen en verdere verbeteringen te realiseren.

Voor een vervolg is hernieuwde inzet nodig: lang niet *alle* drempels die mensen met een beperking in het dagelijks leven ervaren zijn in de afgelopen periode weggenomen. Gesprekken met ervaringsdeskundigen en diverse onderzoeken⁴⁵ bevestigen deze ervaring. Het ministerie van VWS werkt nu samen met diverse partners de contouren van een aanpak voor een volgende implementatiefase uit, om deze langetermijnopdracht in te blijven vullen.

Ondertussen lopen diverse initiatieven, beschreven in deze eindrapportage, door in 2022 en de daaropvolgende jaren. Voor de aanpak in zijn totaliteit zal een plan worden voorbereid, in lijn met de onlangs aangenomen motie van de Kamerleden Westerveld en Werner.⁴⁶ Een volgend kabinet neemt de besluiten over de definitieve invulling van de coördinatie van de implementatie van het VN-verdrag in de volgende periode.

45 Zoals bijvoorbeeld het SCP onderzoek “lang niet toegankelijk”, te raadplegen via:

<https://www.scp.nl/publicaties/publicaties/2021/06/08/lang-niet-toegankelijk>

46 Kamerstukken II 2021/22, 35 925 XVI nr. 59.

5.1 Kansrijke uitgangspunten vervolgfase

De bouwstenen voor een volgende fase liggen al klaar. Onder meer de gesprekken met de partners van het programma, het INC. Festival en de evaluatie hebben namelijk een aantal kansrijke uitgangspunten opgeleverd voor de toekomst. Met een rijkdom aan initiatieven, projecten en goede voorbeelden in diverse sectoren ligt er een mooie basis om verder te bouwen ([aan bod geweest in paragrafen 1.2 en 1.3](#)). Communicatie, kennisontwikkeling en het stimuleren van ervaringsdeskundigheid blijven ook in de komende periode essentiële onderdelen van de aanpak ([aan bod geweest in paragrafen 1.4 tot en met 1.6](#)).

Het is het streven om samen met alle partners de bewustwording te vergroten en tot meer impact en concrete verbeteringen te komen. Daarvoor is er potentieel binnen bestaande en nieuwe samenwerkingen tussen bestuurlijke partners, maatschappelijke organisaties en de departementen. Waarbij aandacht dient te zijn voor de specifieke rol, verantwoordelijkheid, wensen en mogelijkheden van iedere partij. Verder is in de netwerken die aan het programma verbonden zijn de energie en interesse aanwezig om de inzet te continueren en te richten op de aan het VN-verdrag gerelateerde inhoudelijke opgaven en prioriteiten.

5.2 Doorlopende initiatieven

Diverse initiatieven die in de afgelopen periode gestart zijn, lopen in de komende periode door. Onderstaande opsomming is geen volledige weergave van de inzet op het VN-verdrag op deze thema's. De genoemde initiatieven bieden wel een vertrekpunt om toekomstige stappen hieromtrent te organiseren:

- **Inclusiever onderwijs**

Komende periode werken diverse partijen in de onderwijssector aan een routekaart om het onderwijs in de volgende 15 jaar inclusiever te maken. Leerlingen met en zonder ondersteuningsbehoeften moeten vaker dichtbij huis naar dezelfde school kunnen gaan, elkaar op het schoolplein kunnen ontmoeten en samen in de klas kunnen zitten ([aan bod geweest in paragraaf 3.4 – Onderwijs](#)).

- **Inclusievere arbeidsmarkt**

In 2019 is een verkenning uitgevoerd naar een sociaal innovatiefonds, gevolgd door pilots in 2020 en 2021. Het fonds verbindt publieke en private financiers. Werkgevers kunnen zo zelf investeren in een inclusieve werkplek voor mensen met een arbeidsbeperking. Bij een succesvolle pilot, wordt een nationaal fonds overwogen ([aan bod geweest in paragraaf 3.2 – Werk](#)).

- **Betere aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt**

De *Aanpak Jeugdwerkloosheid* is gericht op het ondersteunen van jongeren die werkloos zijn of dreigen te worden en schoolverlaters met een groot risico op werkloosheid. Scholen en gemeenten bieden extra begeleiding aan jongeren met een beperking of chronische ziekte ([aan bod geweest in paragraaf 3.4 – Onderwijs](#)). Het is de gezamenlijke ambitie van de ministeries van SZW en OCW, VNG, Divosa, UWV, MBO Raad, NRTO, SBB en sociale partners om praktijkleren in het mbo structureel te verankeren in de arbeidsmarktregio's ([aan bod geweest in paragraaf 3.2 – Werk](#)). Met deze aanpakken ligt er een voedingsbodemp om de aansluiting tussen onderwijs en arbeidsmarkt verder te verbeteren voor deze jongeren.

- **Toegankelijke openbare ruimte**

Met de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) uit 2020 geeft het Rijk een langetermijnvisie op de toekomst en de ontwikkeling van de leefomgeving in Nederland. Het onderdeel *Waarborgen van een goede toegankelijkheid van de leefomgeving* is opgenomen in de lijst met nationale belangen. In de uitvoeringsagenda bij de NOVI is in de komende jaren ook aandacht voor toegankelijkheid ([aan bod geweest in paragraaf 3.3 – Openbare ruimte](#)).

- **Toegankelijk openbaar vervoer**

Overheden en vervoerders zijn in de contourennota bij het Toekomstbeeld OV 2040 overeengekomen om te streven naar een volledig toegankelijk openbaar vervoer in 2040, conform het VN-verdrag. Een bestuursakkoord is in voorbereiding om deze ambitie te concretiseren ([aan bod geweest in paragraaf 3.1 – Vervoer](#)).

- **Meer inclusieve gemeenten**

De VNG heeft diverse koplopergemeenten in beeld gebracht, als voorbeeld en inspiratie voor andere gemeenten. Met de verkiezing *Meest Toegankelijke Gemeente van Nederland* wil de VNG gemeenten bewuster maken van inclusie van mensen met een beperking. Deze aanpak vormt een basis om binnen en met gemeenten impactgerichte afspraken over inclusie en toegankelijkheid te maken ([aan bod geweest in paragraaf 3.8 – Iedereen doet mee!](#)).

- **Goede zorg en ondersteuning thuis**

Afgelopen mei heeft de minister voor Medische Zorg en Sport de *Toekomstagenda: zorg en ondersteuning voor mensen met een beperking* aan de Kamer gezonden. In deze agenda leggen de betrokken partijen in het zorgdomein hun inzet op een aantal thema's voor de komende jaren vast. De huidige agenda richt zich met name op instellingszorg. Op dit moment bekijken een aantal partijen of aanvullende thema's vanuit het gemeentelijk domein ook een plek in de toekomstagenda zouden moeten krijgen ([aan bod geweest in paragraaf 3.6 – Zorg en ondersteuning](#)).

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres
Parnassusplein 5 | 2511 vx Den Haag

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
www.rijksoverheid.nl

november 2021